

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ДОНБАСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»

ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

Матеріали наукової конференції
Державного вищого навчального закладу
«Донбаський державний педагогічний університет»
(22 травня 2019 р.)

Випуск 19

Слов'янськ – 2019

Пошуки і знахідки: матеріали наукової конференції Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет» (травень 2019) / [За заг. ред. Т. А. Євтухової]. – Слов'янськ, 2019. – Вип. 18. – 116 с.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

- Євтухова Т. А.** – завідувач кафедри природничо-математичних дисциплін та інформатики в початковій освіті ДВНЗ «ДДПУ», кандидат педагогічних наук, доцент (головний редактор)
- Курінна С. М.** – доктор педагогічних наук, професор (ДВНЗ «ДДПУ»)
- Панасенко Е. А.** – доктор педагогічних наук, професор (ДВНЗ «ДДПУ»)
- Дичко В. В.** – доктор біологічних наук, професор (ДВНЗ «ДДПУ»)
- Стешенко В. В.** – доктор педагогічних наук, професор (ДВНЗ «ДДПУ»)
- Сарієнко В. К.** – кандидат педагогічних наук, доцент (заступник головного редактора) (ДВНЗ «ДДПУ»)

РЕЦЕНЗЕНТИ:

- Цветкова Г. Г.** – доктор педагогічних наук, професор (Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова, м. Київ)
- Гаврілова Л. Г.** – доктор педагогічних наук, професор (ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»)

У збірнику матеріалів щорічної науково-практичної конференції Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет» представлено результати досліджень здобувачів ступенів вищої освіти «бакалавр», «магістр», аспірантів, викладачів ВНЗ і педагогів навчальних закладів, що висвітлюють актуальну проблематику сучасної педагогічної науки.

Призначено для науковців, викладачів, студентів педагогічних навчальних закладів, практичних працівників системи освіти.

Друкується за ухвалою вченої ради Державного вищого навчального закладу
«Донбаський державний педагогічний університет»
(протокол № 10 від «20» червня 2019 р.)

ОСОБЛИВОСТІ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ В УМОВАХ СУЧАСНОГО МЕДІАПРОСТОРУ

*Бондаренко Т., доцент кафедри
природничо-математичних дисциплін
та інформатики в початковій освіті
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»,
Бакуха О., заступник директора
з ВР Миколаївський ЗЗСО І–ІІІ ст. № 3*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Чергове історичне випробування, яке випало на долю сучасного молодого покоління, зумовило підвищення національної активності, прояв патріотизму в українському суспільстві. Натомість науковці стурбовано зосереджують увагу на проблемі ментального розколу населення, втрати національної ідентичності. Зокрема, зазначається, що патріотизм в українському суспільстві становить не тільки соціальну, але й педагогічну проблему: як цивілізаційний, історичний, соціокультурний, психологічний феномен, він не достатньо осмислений теоретично, мало досліджений у науковому розумінні. Учені підкреслюють, що переважна більшість сучасних напрацювань присвячена практичним аспектам виховання патріотизму молоді в застарілих форматах [3].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Результати аналізу психолого-педагогічних розвідок засвідчують, що сучасні українські дослідники (І. Бех, П. Вербицька, О. Жаровська, П. Ігнатенко, В. Матящук, А. Погрібний, Ю. Руденко, Н. Череповська, К. Чорна, О. Шестопалюк та ін.) активно працюють над питаннями патріотичного виховання та громадянських якостей особистості.

Науковці і практики значну увагу приділяють визначенню принципів формування й розвитку патріотизму суспільства, які впливають на формування патріотичних якостей особистості (І. Бех, Н. Волошина, П. Гнатенко, О. Киричук, Н. Михальченко, В. Павленко, Н. Снопко, С. Таглін та ін.).

Актуальність проблеми виховання патріотизму знайшла своє відображення в таких державних документах, як Указ Президента України «Про Стратегію

національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016 – 2020 роки», Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді, Програма українського патріотичного виховання дітей та учнівської молоді [4] та ін.

Учені розглядають патріотизм як об'єктивний і суб'єктивний феномен і наголошують, що саме патріотизм українців покликаний захистити національні інтереси нашої держави, відновити її територіальну цілісність, дати новий імпульс духовному оздоровленню народу, формуванню в Україні громадського суспільства, яке передбачає трансформацію громадянської свідомості, моральної, правової культури особистості, розквіт національної свідомості, ґрунтується на визнанні пріоритету прав людини.

Дослідниками висунуто ідею формування патріотичних почуттів шляхом спрямованого медіавпливу на емоційну сферу особистості за допомогою медіаосвітніх засобів [1].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується стаття. Процес розвитку патріотизму в умовах сучасного медіапростору потребує аналізу медіавпливу, спрямованого на емоційну сферу особистості, осучаснення медіаосвітніх засобів і форм організації цілеспрямованої діяльності.

Щоб ефективно сприяти розвитку патріотичних почуттів, необхідно розглянути особливості національно-патріотичного виховання в сучасних умовах.

Мета статті полягає у висвітленні особливостей використання сучасних засобів і форм організації розвитку патріотизму в процесі вирішення основних завдань національно-патріотичного виховання в умовах сучасного медіапростору.

Виклад основного матеріалу дослідження. Нагальною потребою сьогодення є виховання дітей свідомими, активними членами суспільства. Н. Череповська зазначає, що це одне з найскладніших завдань системи освіти, оскільки громадянськість, почуття патріотизму свідчать про найвищий ступінь духовного розвитку особистості.

Вдумливий підхід до використання сучасних засобів і форм організації розвитку патріотизму, як багатовимірної, багатокomпонентної й водночас цілісної

системи якостей особистості, може забезпечити ефективний вплив на емоційно-почуттєву, інтелектуальну, діяльнісно-поведінкову сфери її існування [2].

Аналіз результатів упровадження програми «ШКОЛА 2020» Миколаївського ЗЗСО I–III ступенів № 3 в контексті розвитку патріотизму молоді, показав, що педагогічним колективом значна увага приділяється створенню умов для прояву патріотичних почуттів на засадах використання інноваційних медіаосвітніх засобів.

В освітньому просторі навчального закладу ефективно використовуються візуальні медіаматеріали (фотографії, рекламні і музичні відеоролики, однохвилинні відео, документальні і художні фільми патріотичного змісту).

Традиційний формат шкільного пісенного фестивалю оновлено використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, візуальними образами, цілеспрямованим застосуванням авторського візуального медіаконтенту (однохвилинним відео) патріотичного змісту.

Шкільний фестиваль «Пісенна Україно, ти – дружна родина» має на меті створити умови для прояву в учнів почуття гідності, патріотизму і любові до України. Процес підготовки і участі школярів у фестивалі сприяє розвитку творчого підходу до подання обраної пісні з використанням різних видів джерел інформації (фото, картин, тез із текстів, уривків з віршів та ін.), містить образне виконання музичного твору, створює умови для прояву почуття єдності та дружніх стосунків між однокласниками, виховання любові, поваги, шани до української пісні.

Виконання української пісні, підкріпленої відеопрезентацією посилює емоційне сприйняття, дозволяє створити цілісну картину, зрозумілішу для уяви, зачаровує, єднає покоління, підтверджує, що традиції наших батьків і дідів передаються і живуть у майбутніх поколіннях. Стимулювання патріотичних емоцій і почуттів за допомогою візуального образу, який містить і своє бачення подій, цілеспрямоване застосування авторського візуального медіаконтенту патріотичного змісту, викликає емоції, які сприяють зміцненню патріотичних почуттів.

Інтегрований підхід у навчальній і виховній діяльності учнів сприяє розвитку патріотизму, відповідальному споживанню медіапродукту, протистоянням маніпуляціям у ЗМІ, урізноманітненню форматів взаємодії школярів. Творче застосування медіа в навчальному процесі забезпечує розвиток медіаінформаційної культури, комунікаційних навичок юних патріотів у практичній діяльності, патріотичних цінностей.

Майстер-класи, тренінги, веб-квести, воркшопи, спільний перегляд конкурсних фестивальних фільмів патріотичного змісту, проектна діяльність ефективно впливають на розвиток критичного мислення, навичок розмежовування фактів і суджень, аналітичних здібностей учнів.

Зміцненню патріотичного ресурсу школярів сприяють і організація переглядів українського, патріотичного контенту. Формат відеопоказів містить: вступне слово, сиснопсис фільму, перегляд, само- й узаєморефлексію емоцій, обговорення, дискусію, узагальнення та підсумок.

Ініціативна група «MEDI@NNA» за підтримки ГО «Айдами», Управління культури та туризму Донецької ОДА ініціювала для учнів початкової школи, старшокласників, студентів показ фільмів-фіналістів VIII Міжнародного кінофестивалю «Кіно і ТИ» 2018 р. у містах Миколаївці, Слов'янську. На спеціальному показі фільмів-переможців Міжнародного кінофестивалю «Кіно і ТИ» імені І. А. Шрейбера під девізом: «Кіно об'єднує людей» особливу увагу привернув фільм «Дякую». Розповідь про пригоди японського професора Хироши Оно в Україні емоційно вразила учасників перегляду, сприяла рефлексії емоцій, почуттів.

У межах співпраці з австрійською школою DIE GRAPHISCHE під час робочої зустрічі в Києві, учні активно застосовували вміння працювати з інформацією патріотичного спрямування в соціальних мережах, обговорили можливість надання створеному медіаконтенту нових, власних смислів за допомогою техніки «стоп-кадр» (зупинка фільму на тому моменті, який ілюструє концепцію, що аналізується), а також «нарізки» (повторний перегляд епізодів, які вважаються доказами, або які є підставою для додаткового аналізу).

Значну увагу учні приділили створенню власних патріотичних медіаконтентів, які відображають проблеми реального життя, відкривають можливості для практичної реалізації.

Залучення учні до міжнародних проєктів дає можливість ефективно впливати на емоційно-почуттєву, інтелектуальну, діяльнісно-поведінкову сфери особистості за допомогою прийомів розвитку рефлексії емоцій, почуттів та аналітичного, критичного осмислення сприйнятого.

Отже, використання сучасних засобів і форм організації розвитку патріотизму

в умовах сучасного медіапростору стає більш значущим, бо сприяє забезпеченню:

- свідомого ставлення до медіавізуальних переглядів, здатності до фільтрації інформаційного потоку згідно з системою цінностей і смислів особистості;
- уміння концентрувати увагу на певному способі сприймання («раціональний» або «емоційний»), визначати мету перегляду, планувати його за часом;
- здатності до рефлексії емоцій, почуттів щодо сприйнятого; критичного мислення, аргументованого оцінювання;
- практичних навичок медіаторчості як здатності створювати власний медіаконтент патріотичного змісту;
- психоло-педагогічних умов для актуалізації патріотичних почуттів щодо рідної землі, країни, українського народу, його культури, історії, а також української нації;
- традиційних і нових медіакультурних патріотичних якостей особистості;
- комунікативних навичок у спілкуванні як з однодумцями, так і з тими, хто має іншу думку, у ході спільного обговорення;
- дружню комунікацію, спрямованість учасників на дієвість і громадянську активність.

Результати проведення оригінальних шкільних заходів, різноманітних проєктів було представлено на конференції «Національно-патріотичне виховання дітей та молоді в закладах освіти Миколаївської міської ради».

Висновки дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Результати аналізу досвіду використання сучасних засобів, форм організації розвитку патріотизму в умовах сучасного медіапростору засвідчують, що створення власних патріотичних медіаконтентів ефективно вирішують основні завдання національно-патріотичного виховання.

Перспективи подальших розвідок у даному напрямку вбачаємо у розробці методичних і практичних рекомендацій щодо забезпечення у школярів особистісної зацікавленості медіаосвітою, усвідомленого бажання учнів опанувати основами медіаграмотності і медіакультури.

Бібліографічний список:

1. Вознесенська О. Л. Медіаосвітні засоби як ресурс розвитку патріотичних почуттів особистості. *Наукові студії із соціальної та політичної психології*. 2015. Вип. 35. С. 231–244. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nsspp_2015_35_22
2. Гонський В. Людина і нація. Час воїнів. Київ : Основа, 2012. 264 с.
3. Череповська Н. І. Медіаосвітні ресурси розвитку патріотизму і критичного мислення молоді : навчально-методичний посібник. URL: <http://www.ispp.org.ua/1510143839.pdf> (дата звернення: 19.03.2019).
4. Стратегія національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016 – 2020 роки. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/580/2015> (дата звернення: 29.03.2019).

УДК 37.016:[070+004]

**ОРГАНІЗАЦІЯ ПРАКТИЧНОЇ РОБОТИ В МЕЖАХ ВИВЧЕННЯ
КУРСУ «ОСНОВИ МЕДІАГРАМОТНОСТІ»**

*Бондаренко А., учитель інформатики
Миколаївського ЗЗСО І–ІІІ ст. № 3, м. Миколаївка,
Бондаренко Т., доцент кафедри
природничо-математичних дисциплін
та інформатики в початковій освіті
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Повсякденне життя сучасних учнів насичене медіатекстами, які постійно супроводжують їх упродовж занять,

відпочинку та потужно впливають на вибір тієї чи іншої позиції у вирішенні різноманітних питань, життєвих проблем.

В умовах сучасного медіапростору досягти позитивного результату у формуванні інформаційної стійкості школярів можливо на основі системності організації та постійної методичної підтримки й корекції процесу медіаосвіти в навчальному закладі, введення нових курсів, зокрема «Основи медіаграмотності», залученням учнів до практичної роботи [6].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Результати аналізу теоретичних досліджень, науково-методичної літератури, досвіду розробки навчальних програм із медіаосвіти та використання їх у навчальному процесі засвідчує, що вчені і практики значну увагу приділяють:

- теоретичним і світоглядним засадам медіаосвіти (К. Бондаревська, О. Волошенюк, О. Зіненко, В. Ковпак, К. Кудрявцева, Т. Мацкевич, О. Мокрогуз та ін.);
- проблемі медіакультури (Н. Кирилової, Л. Мастермана, М. Скиби, О. Сергеевої та ін.);
- значенню медіаосвіти для становлення особистості (О. Бурім, І. Задорожна, Л. Зазнобіна, Т. Кузнецова, А. Литвин, О. Федоров та ін.);
- ролі сучасних медіа в процесі безперервної освіти (Л. Іванова, С. Іць, О. Коневщинська, А. Сулім та ін.) [2; 3].

На сьогодні накопичено значний досвід у забезпеченні організаційного та науково-методичного супроводу процесу медіаосвіти в закладах освіти. Значна увага приділяється організації роботи з формування медіаграмотності дошкільників у триаді «педагоги – діти – батьки», інтеграції медіаосвіти в предмети початкової та середньої школи, забезпеченню наскрізного процесу медіаосвіти в навчальному закладі, особливостям формування особистісної медіакультури та кіберсоціалізації молоді [3; 5].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується стаття. У ході реалізації мети Концепції впровадження медіаосвіти значну увагу приділено створенню методичних рекомендацій щодо

сучасних підходів до використання форм, методів, засобів активного навчання в процесі формування медіаграмотності старшокласників.

Однак питання щодо організації практичної роботи учнів у межах вивчення курсу «Основи медіаграмотності» потребують подальшої ретельної розробки.

Мета статті полягає у висвітленні особливостей організації практичної роботи учнів у межах вивчення курсу «Основи медіаграмотності».

Виклад основного матеріалу дослідження. Стрімкий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) і мас-медіа в умовах інформаційного суспільства спричинив необхідність у цілеспрямованій практичній підготовці особистості до вмілого і безпечного користування ними. Уведення курсу «Основи медіаграмотності» створює сприятливі умови для формування інформаційно-цифрової компетентності школярів.

Інформаційно-цифрова компетентність, одна з десяти ключових компетентностей нової української школи, «передбачає критичне застосування ІКТ для створення, пошуку, обробки, обміну інформацією, в публічному просторі та приватному спілкуванні, передбачає інформаційну і медіаграмотність, навички безпеки в Інтернеті, розуміння етики роботи з інформацією» [4].

Процес формування інформаційно-цифрової компетентності, зокрема медіаграмотності учнів, потребує відповідного методичного забезпечення, залучення нових форм організації практичної роботи.

Аналіз результатів власного досвіду засвідчує, що у викладанні курсу «Основи медіаграмотності» доцільно проводити уроки-практикуми з використанням онлайн сервісів, які створені з метою підвищення медіакультури учнів.

Практичні завдання «Медіанавігатор» – це збірник вправ із медіаграмотності із покроковою інструкцією та додатковими матеріалами, які можна завантажити, використовувати у ході вивчення різних тем (факти і судження, новинна грамотність, стереотипи, безпека онлайн, маніпуляції тощо).

У онлайн курсі «Новинна грамотність» подані матеріали щодо джерел новин та критеріїв перетворення подій на новинні приводи, які доречно використовувати для дискусій та самоаналізу відповідального споживання інформації.

Навчальна гра «Медіазнайко» має 9 рівнів. У ході гри необхідно дати відповідь на запитання, стати журналістом, створити телепрограму, сайт і газету, дізнаючись при цьому, як працюють медіа і як вони впливають на споживача інформації. Окремі елементи гри, творчо опрацьовані вчителем, можуть стати складовою організації практичної роботи учнів у межах вивчення курсу «Основи медіаграмотності» як у процесі самостійної роботи на уроці, так і вдома.

Використання технології змішаного навчання («Blended Learning») дало можливість створити умови для співробітництва, забезпечення ефективної взаємодії учнів в процесі оволодіння теоретичними основами курсу, досягти очікуваних результатів (учні розрізняють види інформації, усвідомлюють існування правдивої та неправдивої інформації). Специфіка використання зазначеної технології сприяла раціональному розподілу часу практичної роботи.

Виконання практичного завдання учнями дозволяє вчителю виявити рівень сформованості їхніх навичок і вмінь свідомого відбору інформації, розвиток продуктивної діяльності. Так само учень за допомогою практичного завдання розвиває здібності адаптування отриманих знань до нових ситуацій, виявляє дослідницькі вміння, з'ясовує для себе межі власних знань, умінь, навичок.

Уроки-практикуми сприяють посиленню практичної спрямованості вивчення курсу, міцному засвоєнню навчального матеріалу. У ході практичних робіт домінуючим є процес формування конструктивних умінь учнів у форматі групової взаємодії.

На прикладі воркшопу «Маніпулятивні можливості мас-медіа та реклами» розглянемо особливості організації практичної роботи як засобу формування медіаграмотності старшокласників у позакласній роботі. Воркшоп («робоча майстерня») привернув нашу увагу низкою переваг:

- можливість інтеграції здобутих теоретичних знань, застосування їх у практичній діяльності;

- використання набутих способів отримання нових знань в умовах активного навчання;
- поєднання частково-пошукового та дослідницького методів;
- висока інтенсивність групової взаємодії;
- активність і самостійність учасників;
- залучення актуального досвіду й особисте переживання.

Щоб забезпечити ефективну діяльність учнів, ми організували серед учнів десятого класу підготовку «натхненників», які допомагали учасникам воркшопу визначити мету й завдання діяльності, здобути нову інформацію, спланувати роботу для отримання кінцевого результату. Значна увага була приділена окресленню очікуваних результатів у межах проведення заходу. Організаторами були виокремлені знання й уміння, які необхідно отримати.

Знати:

- зміст понять і термінів з теми «Маніпулятивні можливості мас-медіа та реклами»;
- види та форми реклами;
- як створити рекламний медіа-текст.

Уміти:

- наводити приклади маніпуляцій медіа та реклами, аналізувати їхні маніпулятивні можливості;
- характеризувати особливості рекламної продукції та розрізняти її види;
- формулювати висновки щодо ставлення до реклами.

У межах підготовки до воркшопу для зручності та ефективної взаємодії доцільно створити путівник-дорадник, а саме: коротко про зміст роботи (знайомство, об'єднання в групи, спілкування, презентація відеореклами з обговоренням, міні майстер-клас із відео, практична робота (предпродакшн, продакшн, постпродакшн), презентація власних робіт, підсумки взаємодії (рефлексія).

Ми обрали мінімальну тривалість воркшопа – 4 години. Ініціативна група MEDI@NNA, учні 10 класу Миколаївського закладу загальної середньої освіти

I–III ступенів № 3 ознайомили учнів 9-х класів (викладач і тренер із медіаграмотності Т. Іванова ЗОШ № 1 м. Краматорська) з форматом зустрічі. Учасники об'єдналися в творчі групи, визначилися з правилами роботи, змістом взаємодії за допомогою путівника-дорадника.

Десятикласники презентували свої творчі відеороботи з теми «Реклама». Після перегляду, учасники воркшопу залучилися до обговорення рекламних роликів. Разом учні прагнули оволодіти механізмом критичного осмислення інформації, училися аналізувати та оцінювати інформаційні матеріали, розуміти їхню суть, адресну спрямованість, мету, викривати приховане значення та спроби маніпуляції.

Використовуючи особистий досвід, знання та вміння, «натхненники» зосереджували увагу учасників на уточненні ключових понять, вимогах до реклами, основних етапах створення, схемі аналізу реклами.

Далі локацією активності учасників воркшопу став знімальний майданчик. У межах міні майстер-класу учні отримали практичні поради з відеозйомки, ознайомилися з технологією створення відеореклами.

Предпродакшн потребував значних зусиль і часу. Визначення ідеї, створення сценарію, розкадровка, розподіл по департаментах вимагали активно використовувати теоретичні «вкраплення», здобуті знання сприяли розвитку практичних умінь.

Продакшн викликав особливий інтерес. Зйомка відеореклами сприяли самовираженню, спілкуванню, усвідомленому сприйманню й критичному тлумаченню інформації.

Постпродакшн (монаж) дав можливість зануритися в процес створення відеореклами, на практиці застосувати знання про вимоги до реклами, згадати основні етапи її створення та схему аналізу.

На етапі презентації робіт учасники воркшопу впевнилися, що активне навчання надає широкі можливості успішно здобувати необхідну інформацію, свідомо сприймати рекламу, розуміти реальність.

У ході роботи «натхненники», радили скористатися примітками «Про це спитаю (?), WOW (вау здивовані) Цікаво (0) Я це зроблю (!)». Саме вони допомогли ефективно підвести підсумки взаємодії, обговорити результати роботи в групах.

Одна з ключових особливостей воркшопу – можливість долучитися до нового дискусійного формату особистісного зростання: відкритий обмін досвідом і співпраця, яка відкрила нові можливості для змін кожного учасника.

Workshop «Маніпулятивні можливості мас-медіа та реклами» – це був перший досвід взаємодії ініціативної групи MEDI@NNA, учнів 10 класу Миколаївського закладу загальної середньої освіти I–III ступенів № 3 і учнів 9-х класів ЗОШ № 1 м. Краматорська. Після закінчення воркшопу учасники отримали певний інструментарій і вироблену модель діяльності. Сьогодні вони впевнено використовують формат воркшопу в своїх школах. Учні діляться знаннями й уміннями, залучають школярів до безпечної та ефективної взаємодії із сучасним медіапростором.

Висновки дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Використання уроків-практикумів, воркшопів дає можливість урізноманітнювати форми й методи практичної роботи, позбавитися шаблонів, створити умови для розвитку творчих здібностей школярів, сприяти зміні ролі вчителя відповідно до специфіки навчального матеріалу з медіаграмотності, залучених форм взаємодії та індивідуальних особливостей кожного учня, активізувати суб'єктну взаємодію учасників навчального процесу, сприяти розвитку пізнавальної активності учнів, які створюють передумови для обміну інтелектуальними цінностями, порівняння й узгодження різних точок зору про об'єкти, які вивчаються.

Отже, залучення різноманітних форм організації практичної роботи учнів у межах вивчення курсу «Основи медіаграмотності» сприяють створенню комфортних умов для ефективного співробітництва, порозуміння, доброзичливості, посиленню саморегуляції взаємодії учнів з медіа, розвитку медіаосвітньої компетентності учнів відповідно до вікових та індивідуальних

особливостей їхніх медіапрактик, нагальних викликів у сучасних умовах інформаційного простору в Україні.

Подальшого вивчення потребують питання цілеспрямованого використання засобів активного навчання медіаграмотності старшокласників та створення відповідного організаційно-методичного забезпечення.

Бібліографічний список:

1. Дегтярєва Н. В. Формування інформатичних компетентностей учнів за допомогою комплексних завдань з інформатики. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2014. № 5 (39). С. 70–78. URL: <http://repository.sspu.sumy.ua/bitstream/123456789/2735/1/Formuvannia%20informatychnykh%20kompetentnostei.pdf>
2. Іванова Л. А. Проблема систематизації наукової термінології педагогіки (на прикладі медіаосвітнього простору). *Світ науки, культури, освіти / Міжнародний науковий журнал*. Гірничо-Алтайськ, 2009. № 2 [14]. С. 158–165.
3. Концепція Нової української школи / Міністерство освіти і науки України. URL: <http://mon.gov.ua/2016/12/05/konczepczya.pdf>
4. Медіакультура. Навчальна програма для учнів 9, 10, 11 класів закладів загальної середньої освіти (три роки навчання) / за ред. Л. А. Найдьоновой; уклад. Л. А. Найдьонова, Н. І. Череповська; Інститут соціальної та політичної психології НАПН України. Київ, 2018. 78 с.
5. Основи медіаграмотності: Навчально-методичний посібник для вчителя 8 (9) клас. Плани-конспекти уроків / за ред. В. Ф. Іванова, О. В. Волошенюк, О. П. Мокрогуза. Київ, 2014. 190 с.
6. Практичний посібник із медіаграмотності для мультиплікаторів / за заг. ред. В. Ф. Іванова. Київ, 2019. 100 с. URL: <http://www.aup.com.ua/praktichniy-posibnik-z-mediagramotno/>

УДК 373.5.016:811.161.2]:004

ВЕБ-КВЕСТ ЯК ЗАСІБ АКТИВІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ УЧНІВ З ІНФОРМАЦІЄЮ

*Бондаренко Т., доцент кафедри
природничо-математичних дисциплін
та інформатики в початковій освіті
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»,
Бутова Л., учитель української мови та літератури
Миколаївського ЗЗСО І–ІІІ ст. № 3, м. Миколаївка,
Вобленко В., учитель української мови та літератури
Миколаївського ЗЗСО І–ІІІ ст. № 3, м. Миколаївка*

Постановка проблеми у загальному вигляді. У сучасному інформаційному суспільстві відкриваються нові можливості для підвищення якості знань учнів, для формування інформаційно-цифрової компетентності, медіаграмотності як необхідної умови успішної життєдіяльності.

Проте, аби повною мірою реалізувати особистості свій потенціал у цифровому суспільстві, сучасна школа повинна сформувати в учнів здатність взаємодіяти з інформаційним світом, розвивати медіакультуру в межах якої особливого значення й актуальності набуває проблема організації самостійної роботи учнів з інформацією.

Аналіз останніх досліджень і публікацій показав, що науковці значну увагу приділяють питанням методики і технології інтеграції медіаосвіти в навчальний процес закладів загальної середньої освіти, проблемам розробки та використання сучасних форм і методів у процесі формування практичних навичок учнів, ефективної взаємодії з інформацією, отриманої з медіаджерел (Л. Баженова, О. Волошенюк, Л. Зазнобіна, В. Іванов, І. Сібгатулліна, О. Федоров, Л. Хамрілова, І. Челишева та ін.) [1; 3].

На думку вчених, інтеграція методу проектів та інформаційних технологій, навчання в телекомунікаційних проектах сприяє створенню педагогічних умов для розвитку індивідуальності учня, інтелектуального і творчого потенціалу. Учені наголошують, що в процесі інтеграції методу проектів та інформаційних технологій виникає потреба пошуку шляхів, сучасних форм їхнього впровадження в традиційну систему [2].

Використання сучасних форм, різноманітних джерел інформації, які представляють різні погляди, точки зору на одну й ту саму проблему, самостійний пошук шляхів обґрунтування та розв'язання проблеми сприяє активізації самостійної роботи учнів з інформацією, зокрема у процесі залучення школярів до веб-квестів.

На думку М. Кадемія, О. Шестопалюк найбільш прийнятним є визначення веб-квесту як проблемного завдання з елементами рольової гри, для виконання якої використовуються інформаційні ресурси мережі Інтернет.

Веб-квест як педагогічна технологія дозволяє вчителю поєднати різні форми роботи та підвищити рівень пізнавальної активності учнів [2; 4].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується стаття. Процес інформатизації освіти актуалізував проблему розвитку вмінь застосовувати здобуті знання на практиці, сприймати, розуміти, аналізувати інформацію, усвідомлювати механізми й наслідки впливу інформації на особистість.

На наш погляд, одним із дієвих механізмів активізації самостійної роботи учнів з інформацією є використання веб-квестів на уроках української мови та літератури.

Мета статті полягає у висвітленні особливостей підготовки й використання веб-квесту на уроках української мови та літератури, як засобу активізації самостійної роботи учнів з інформацією.

Виклад основного матеріалу дослідження. Цільові й ціннісні трансформації сучасної освіти вимагають вирішення низки проблем, зокрема проблеми формування готовності вчителів до залучення інновацій у освітній процес на уроках української мови та літератури, створення умов для розвитку й самореалізації особистості в межах вивчення предмета, пошуку ефективних шляхів удосконалення професійної майстерності, здатності до перезавантаження фахівця впродовж усього періоду педагогічної діяльності.

Завданням педагога є створення сприятливого освітнього середовища для самостійної діяльності і саморозвитку учнів, для чіткого розуміння учнем цілей і завдань навчання, мотивація учнів на самостійну діяльність із різними джерелами інформації. Використання веб-квесту на уроках української мови та літератури, сприяє створенню умов для компетентнісного підходу до навчання.

Результати аналізу досвіду використання веб-квесту, як однієї з ефективних моделей використання Інтернету в навчальному процесі, указують на активізацію взаємодії школярів у процесі самостійної роботи на уроках української мови та літератури, удосконаленні їх пошукової діяльності. Учні, як суб'єкти освітньої діяльності, підвищують мотивацію до процесу здобуття нових знань,

усвідомлюють відповідальність за результати власної діяльності та їхню презентацію.

Ми розробили методичні поради щодо використання веб-квест технології на уроках української літератури. У межах веб-квесту пошукова діяльність включає один або декілька маршрутів, які спрямовані на досягнення певної мети на кожному етапі, переходи по яких ґрунтуються на сукупності зібраної інформації. Опанування нового матеріалу відбувається за схемою: завдання – питання – робота з Інтернет-ресурсами – повернення до питання, аналіз отриманої інформації – перехід до подальшого питання. Давши відповіді на кожне з питань, учні отримують результат, тобто вирішене завдання, яке ставилось на початку.

У процесі підготовки веб-квесту важливо чітко усвідомити роль кожного учня, створити необхідні умови щодо розподілу їхніх обов'язків для пошуку й обробки інформації, досягнення максимальної ефективності.

Активності учнів: сформулювати відомі умови завдання, визначити необхідну інформацію та шляхи її пошуку, проаналізувати, обробити, узагальнити й обговорити знайдену інформацію, узагальнити відшукану інформацію, оформити результати роботи. Роль учителя: надати декілька посилань на бажані Інтернет-ресурси, які зададуть акценти пошуку, навести декілька опорних зразків, які слугуватимуть орієнтиром для порівняння та можуть показувати спектр думок із проблеми, розробити бланки з чітким формулюванням критеріїв оцінювання, координувати процес пошуку, обробки інформації.

Особливості створення веб-квесту розглянемо на прикладі підготовки до уроку української літератури в межах вивчення теми «Леонід Глібов – визначний український байкар, поет. Викривальна і повчальна спрямованість байок письменника».

Розділ веб-квесту	Методичний коментар	Зміст веб-квесту
Вступ	Короткий опис і обґрунтування теми веб-квесту. Необхідно чітко описати головні ролі учасників або сценарій веб-квесту, подати попередній план роботи, огляд усього веб-квесту.	Тема веб-квесту «Леонід Глібов – визначний український байкар, поет». Веб-квест допоможе Вам познайомитися з біографією Леоніда Глібова, знайти цікаві факти його

		життя, опрацювати теоретичні основи вивчення теми, згадати сутність понять «гумор», «байка». Ви зможете ознайомитися з поняттями «сатира», «алегорія», «мораль». Виберіть собі роль, від особи якої ви будете проходити веб-квест. Ролі: бібліографи, літературознавці, літературні критики, актори. Після проходження веб-квесту ви станете справжніми знавцями творчості Леоніда Глібова, зможете використовувати нові знання і створювати свої вікторини чи кросворди.
Центральне завдання	Центральне завдання треба подати зрозуміло, цікаво. Чітко визначити очікуваний результат самостійної роботи (наприклад, задана серія питань, на які потрібно знайти відповіді, прописана проблема, яку потрібно вирішити, визначена позиція, яка повинна бути захищена, і зазначена інша діяльність, яка спрямована на переробку і представлення результатів, виходячи із зібраної інформації).	Прочитайте завдання до теми. Виберіть форму презентації результату. Розподіліть порядок представлення результатів, виходячи з зібраної інформації. Шановні друзі, тепер від Вас залежить наскільки цікавим буде наша подорож у світ творчості Леоніда Глібова.
Список інформаційних ресурсів	Необхідно запропонувати інтернет-ресурси, які учні можуть використати в ході виконання завдання	Для роботи над веб-квестом ви можете використати наступні джерела інформації. Біографія Глібова http://ukrclassic.com.ua/katalog/gg/glibov-leonid/156-leonid-glibov-biografiya Презентація про Леоніда Глібова https://www.youtube.com/watch?v=2OADH-I-FFA Глібов Леонід Іванович Життєвий та творчий шлях, біографічні статті https://ukrlib.com.ua/bio/author.php?id=42 Літературні критики http://ukrclassic.com.ua/katalog/gg/glibov-leonid/136-leonid-glibov-shchuka https://ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=511 https://fable.in.ua/bajka-shhuka-leonida-glibova/ Байка “Щука” Леоніда Глібова https://www.youtube.com/watch?v=cZ0uHJbJsy0
Опис процедури	<i>Початковий етап (командний).</i> На цьому етапі учні знайомляться з основними	Вашим діям допоможе пам’ятка:

ри роботи	поняттями з обраної теми, матеріалами аналогічних проєктів. Розподіляють ролі в команді. Члени команди допомагають один одному в роботі з джерелами інформації.	– з’ясуйте основні поняття з теми; – розподіліть ролі в команді; – допомагайте один одному в роботі з джерелами інформації; – перегляньте джерела інформації.
	<i>Рольовий етап.</i> Початок етапу представляє собою індивідуальну роботу в команді на загальний результат. Учасники одночасно, відповідно до обраних ролей, виконують завдання. В процесі роботи над веб-квестом відбувається взаємне навчання членів команди умінню працювати з різноманітними джерелами інформації в мережі роботи Інтернет. Команда спільно підводить підсумки виконання кожного завдання, учасники обмінюються матеріалами для досягнення спільної мети.	Вам допоможе пам’ятка: – згадайте правила роботи з інтернет-ресурсами; – відповідно до обраних ролей, виконуйте завдання; – обмінюйтеся матеріалами для досягнення спільної мети; – підведіть підсумки виконання кожного завдання.
	<i>Виконання завдання.</i> Цей етап, по-перше, містить пошук інформації з конкретної теми та розробку структури звіту (у вигляді презентації, буклету тощо). По-друге, це створення матеріалів та їхнє доопрацювання з метою презентації перед класом.	Стати дослідниками Вам допоможуть поради. Вибір за Вами. Бібліографи знаходять родзинки в біографії байкаря, вивчають цікаві факти його життя. Літературознавці опрацьовують теоретичні основи вивчення теми, добирають форми ознайомлення з вивченими й новими поняттями. Літературні критики занурюються в ґрунтовний аналіз твору. Актори готують інсценізацію байки. Таймер слідкує за часом роботи на кожному етапі. Графічний редактор добирає матеріал для слайдів презентації чи буклету. Текстовий редактор набирає текст презентації, готує роздруковки для плакату.
	<i>Заключний етап.</i> Кожна група працює спільно, під керівництвом учителя, відчуває свою відповідальність за досягнення очікуваних результатів. За результатами роботи формулюються висновки та пропозиції. Проводиться конкурс виконаних робіт, де оцінюються розуміння завдання,	Вам допоможе пам’ятка: – обговоріть спільно, результати роботи; – сформулюйте висновки та пропозиції; – оцініть у групі результати виконання веб-квесту за критеріями: розуміння

	достовірність використаної інформації, її відповідність заданій темі, критичний аналіз, логічність, структурованість інформації, визначеність позицій, індивідуальність, подання.	завдання, достовірність використаної інформації, відповідність заданій темі, логічність, структурованість інформації, визначеність позицій, індивідуальність, подання – підготуйте презентацію робіт.
Критерії оцінки веб-квесту	<i>Ключовим розділом</i> будь-якого веб-квесту є детальна шкала критеріїв оцінки, спираючись на яку, учасники проекту оцінюють самих себе, товаришів по команді. Цими ж критеріями користується і вчитель. Веб-квест є комплексним завданням, тому оцінка його виконання повинна ґрунтуватися на декількох критеріях, орієнтованих на тип проблемного завдання і форму представлення результату.	
Висновки	В оцінці результатів беруть участь як вчитель, так і учні шляхом обговорення або інтерактивного голосування. Досвід показує, що найсуворішими суддями робіт є самі учні. Тут важливо в заключному етапі, коли робиться публічне представлення виконаних робіт, організувати конструктивне обговорення. Відкрите оцінювання власної роботи і роботи однокласників дозволяє вчитися бути коректними у висловлюванні зауважень, визначати найцікавіші знахідки у виконаних завданнях, формулювати власні критерії оцінювання.	Вам допоможе пам'ятка: Що вдалося? Слабкі сторони роботи? Над чим треба попрацювати?

Наведений навчальний веб-квест сприяє реалізації педагогіки партнерства: спілкуванню, взаємодії та співпраці між учителем і учнями. У межах взаємодії вони об'єднані спільними цілями та прагненнями, стають зацікавленими однодумцями, рівноправними учасниками творчого процесу, відповідальними за результат.

Висновки дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Отже, використання веб-квесту як засобу активізації самостійної роботи учнів з інформацією дозволяє: урізноманітнити розумову діяльність шляхом залучення школярів до виконання завдань, які потребують їхньої достатньої свідомості й зрілості, здатності до глибокого розуміння сенсів, значень, значущості різноманітних даних та інформації, подій тощо, сприяти розвитку

стійкого інтересу учнів до вивчення предмету, доречно поєднати новітні та традиційні дидактичні засоби навчання.

Перспективи подальших досліджень убачаємо у створенні організаційно-методичного супроводу використання веб-квестів в умовах інтеграції медіаосвіти в уроки української літератури.

Бібліографічний список:

1. Збірник статей Шостої міжнародної науково-методичної конференції «Практична медіаграмотність: міжнародний досвід та українські перспективи». Київ.: Центр Вільної Преси, Академія української преси, 2018. 244 с. URL: http://www.aup.com.ua/uploads/Zbirnyk_statey_AUP2018.pdf (дата звернення 12.04.2019).
2. Кадемія М. Ю., Шестопалюк О. В. Веб-квест у підготовці майбутніх учителів: навчально-методичний посібник. Вінниця: ТОВ Фірма «Планер», 2013. 155 с.
3. Основи медіаграмотності: навчально-методичний посібник для вчителя 8 (9) клас. Плани-конспекти уроків / за ред. В. Ф. Іванова, О. В. Волошенюк, О. П. Мокрогуза. Київ: Академія української преси, Центр вільної преси, 2014. 190 с.
4. Симонович Н. В. Веб-квест як засіб активізації пізнавальної діяльності учнів у процесі трудового навчання. *Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти*. 2016. Вип. 14. С. 158–160. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ozfm_2016_14_46 (дата звернення: 12.04.2019).

УДК 373.3.015.31:613.8.34.3

ДО ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ В МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У КОНТЕКСТІ ІДЕЙ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

*Горобець Л., доцент кафедри
природничо-математичних дисциплін
та інформатики в початковій освіті
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»,
Рязанова Д., студентка 4 курсу факультету
початкової, технологічної та професійної освіти
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

Постановка проблеми в загальному вигляді. Сучасне суспільство переживає період інтенсивних змін. Значної актуальності в Україні в останні

десятиліття набула проблема стану здоров'я нації. Особливе занепокоєння викликає здоров'я дітей та молоді – найперспективнішої частини суспільства.

Державна політика спрямована на створення безпечних умов для навчання, виховання, розвитку дітей та підлітків [7].

Так, Конституція України визнає життя і здоров'я людини однією з найвищих соціальних цінностей держави, яка згідно з Основним Законом несе відповідальність перед людиною за свою діяльність, зобов'язана забезпечити якнайповнішу реалізацію цих цінностей і при цьому вирішити завдання виховання здорового покоління, від чого значною мірою залежить стан продуктивних сил країни, її економічний, оборонний, інтелектуальний, духовний потенціал, ресурс розвитку суспільства.

На Донеччині сформована мережа «Шкіл сприяння здоров'ю», діяльність яких орієнтована на процес навчання і виховання дітей з урахуванням стану їхнього індивідуального, фізичного і психічного здоров'я з одночасним вирішенням завдань щодо їхнього оздоровлення, профілактики захворювань, проблем соціальної адаптації, розвитку самоствердження, самодостатності, самореалізації в дорослому житті та інтеграції молодого покоління в сучасне суспільство [5].

Але з кожним роком спостерігається погіршення стану здоров'я дітей протягом періоду навчання, у тому числі і на Донеччині: хворобливість, морфофункціональні відхилення, зниження рухової активності; 90% випускників шкіл мають ті чи інші відхилення в стані здоров'я. Велике занепокоєння викликає подальше зниження віку дітей, схильних до вживання алкоголю, тютюнопаління та наркоманії і, зокрема, дітей 8 – 10 років.

За даними ЮНЕСКО Україна посідає одне з останніх місць у світі за оцінками стану здоров'я дорослих і дітей (тривалість життя, висока смертність, особливо серед дітей, високий відсоток відхилень у фізичному і психічному розвитку та захворюваність серед дітей та молоді).

Головною метою реформ, які наразі відбуваються в освіті, є: створити школу, у якій буде приємно навчатись і яка даватиме учням не тільки знання, як це було

раніше, а й вміння застосовувати їх у житті. Серед ключових компетентностей Нової української школи вказано й на екологічну грамотність й здорове життя, яка передбачає усвідомлення ролі навколишнього середовища для життя і здоров'я людини, здатність і бажання дотримуватися здорового способу життя [4].

Незадовільний стан здоров'я населення сьогодні є проблемою людства взагалі і кожної країни окремо. Однією з найефективніших Європейських практик збереження здоров'я молоді можна вважати досвід діяльності «Шкіл здоров'я», які входять до відомої мережі «Школи здоров'я» у Європі. Здоров'яспрямована діяльність цих українських шкіл передбачає «...вироблення стратегії превентивної освіти шляхом формування оптимального шкільного здоров'язбережувального середовища, організації навчання з метою збереження і зміцнення здоров'я учнів, формування ціннісного ставлення до здоров'я, що передбачає усвідомлення особистістю здоров'я як найважливішої цінності для людини, сприяє вибору учнем такої стратегії поведінки та способу життя, які забезпечать збереження та зміцнення його здоров'я, формування здорового способу життя» [1, с. 25–27].

Українські вчені дослідили, якщо поняття здоров'я людини визначити у відсотках, то на 10% воно залежить від успішного функціонування системи охорони здоров'я, на 20% – від екологічної ситуації, на 20% – від спадковості і найбільше – на 50% від способу життя людини [2].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема формування здорового способу життя учнів та молоді досліджується в різних напрямках: шляхи формування здоров'я школярів (Т. Бухановська, П. Данчук, Л. Качалова, Н. Куїнджі та ін.); формування здорового способу життя молодших школярів (К. Аліфіренко, О. Білориха, Т. Матвеєва, Л. Савченко та ін.); упровадження здоров'язбережувальних технологій як засобу формування в молодших школярів уявлень і понять про здоровий спосіб життя (К. Короленко, Н. Смірнова та ін.)

Про важливість формування здорового способу життя та організації профілактичної роботи в молодіжному середовищі йдеться в дослідженнях

Г. Опанасенко, О. Балакіревої, С. Волкова, Ю. Галусян, Л. Жаліло, В. Левіна, О. Стойко, С. Страшко та ін.

Спосіб життя охоплює всі сфери суспільства. На думку Л.Різник «...це праця, побут, суспільне життя, культура, поведінка людини, духовні цінності. Стиль життя є одним із найважливіших елементів способу життя, який не може не впливати на здоров'я тих чи інших соціальних груп населення» [6, с. 41–44].

Як слушно зауважує Н. Зимівець: «Здоровий спосіб життя розуміють як усвідомлене, відповідальне, активне ставлення до власного здоров'я, метою якого є формування збереження і зміцнення всіх складових здоров'я» [3, с. 92].

Здоровий спосіб життя це все те в людській діяльності, що стосується збереження і зміцнення здоров'я, все, що сприяє виконанню людиною власних функцій на основі діяльності з оздоровлення умов життя, праці, відпочинку, побуту [8, с. 15].

Основи здоров'я закладаються з дитинства, тож збереження, формування та зміцнення здоров'я кожної дитини є пріоритетним завданням суспільства, родини, навчального закладу. Для реалізації цього завдання особливо важливо сформуванню у дитини відповідальне ставлення до власного здоров'я, знання про нього, здорові вподобання, інтереси, потреби та життєві звички. Тому велика увага приділяється саме педагогічним заходам щодо формування здорового способу життя молоді та усвідомлення нею цінностей здоров'я. Саме в молоді роки (дитячому та підлітковому віці) відбувається сприйняття певних норм і зразків поведінки, накопичення відповідних знань та вмінь, усвідомлення потреб та мотивів, визначення ціннісних орієнтацій, інтересів та уявлень. Тому особливу педагогічну увагу формуванню здорового способу життя треба приділяти з раннього віку. Тож актуальною проблемою сьогодення є збереження здоров'я дітей та формування здорового способу життя як цінності.

Особлива роль у вирішенні глобальної проблеми здоров'язбереження та формування здорового способу життя відводиться педагогу – провіднику основних ідей при формуванні майбутнього покоління нашої держави. Виховати здорове молоде покоління зможе лише вчитель, що володіє технологіями

здоров'язбереження, глибоко усвідомлює потребу в здоровому способі життя, що вкрай важливо для успішного становлення української держави. Глобальна значущість та актуальність питання зумовили пошук шляхів формування здорового способу життя у молодших школярів.

Формування цілей статті (постановка завдання). Метою нашого дослідження було охарактеризувати засоби формування у молодших школярів відповідального ставлення до свого здоров'я як найвищої суспільної та індивідуальної цінностей, здорового способу життя.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасні наукові уявлення про феномен здоров'я ґрунтуються на новому розумінні актуальності проблем виживання людства. Загально прийнятим трактуванням поняття здоров'я у міжнародному співтоваристві є визначення, викладене у Преамбулі Статуту ВООЗ (1948 р.): здоров'я – це феномен, що поєднує в собі чотири сфери – фізичну, психічну, соціальну і духовну, а не лише відсутність хвороб або фізичних вад. Формування здорового способу життя визначають як складний процес застосування зусиль з метою сприяння поліпшенню здоров'я людини та її благополуччя загалом. Найважливішими складовими здорового способу життя дослідники вважають: харчування, побут, умови праці, рухову активність.

На нашу думку, формування здорового способу життя – це система практичних дій, спрямованих на збереження та зміцнення здоров'я, і до попередніх складових ми вважаємо за потрібне додати таке: неприйнятність до шкідливих звичок, загартування, особиста гігієна, позитивні емоції.

Основна праця школярів – навчання, тому важливим чинником проблеми формування здорового способу життя є організація навчально-виховного процесу у відповідності до гігієнічних вимог: умови обладнання приміщень (створення відповідного освітнього простору), режим роботи школи, складання розкладу уроків, проведення уроків, упровадження в навчальний процес здоров'язбережувальних технологій; важливим є знання свого організму та сформованість гігієнічних навичок догляду за ним, неприйнятність до шкідливих для здоров'я звичок, дотримання режиму дня, режиму харчування, рухова

активність, правильне чергування навантаження та відпочинку, робота за комп'ютером, час підготовки домашніх завдань, сон. Отже, однією з необхідних умов формування здорового способу життя у молодших школярів є створення безпечного навчального середовища, а саме: якість освітлення, температурний режим, режим провітрювання, підбір меблів, колір стін та меблів, розсаджування учнів.

Під час педагогічної практики нами проаналізовано стан навчальних приміщень та рекреацій: визначено повітряно-тепловий режим (температуру, вологість повітря, тривалість наскрізного провітрювання, об'єм повітря і площу на одного учня), визначено світловий коефіцієнт. Досліджуючи ці параметри, ми дійшли висновку, що в основному гігієнічні умови в приміщеннях відповідали санітарним нормам, але не всі класи укомплектовані обладнанням у відповідності до вимог нової реформи освіти.

У переважній більшості початкових класів (83%) розклад уроків складений у відповідності з динамікою працездатності дітей протягом дня, тижня; у навчальний процес активно впроваджувались здоров'язберезувальні технології: етапи уроку дотримані, урахувалась динаміка працездатності протягом уроку, запроваджувались фізкультхвилинки, їхній зміст відповідав характеру виконуваної роботи на уроці.

Із метою доведення ідеї пріоритету цінностей здоров'я у світоглядній системі цінностей школяра нами використовувались традиційні методи – розповіді, пояснення, бесіди, приклади з життєвих ситуацій, створення виховних ситуацій, привчання, педагогічні вимоги, громадська думка – та інтерактивні, які допомагали активному залученню учнів до участі в запропонованих заходах (диспути, конкурси творчих робіт, ділові зустрічі, моделювання ситуацій, презентації та ін.).

Під час розповідей ми намагалися довести необхідність ведення здорового способу життя, пояснювали його актуальність; у цій ситуації важливо перш за все впевнитись у тому, що розповідь викликає в учня довіру, готовність до дій, позитивну відповідну реакцію.

Пояснення – найбільш поширений метод. У цьому випадку розкривали моральний, соціальний та естетичний зміст вимог до дітей, їхніх вчинків, подій; намагались допомогти дітям правильно оцінити необхідність вимог до їхньої поведінки.

При проведенні бесід спиралась на досвід учнів, щоб краще дати їм зрозуміти суть та мету бесіди, використовували фрагменти кіно- і телепередач, презентації.

У зв'язку з нестачею життєвого досвіду та відсутністю стійких звичок поведінки, школярі, особливо молодші, дуже схильні до наслідування. Ми використовували метод прикладів. У цьому випадку дітей приваблюють окремі риси характеру іншої людини, наслідування носить більш вибіркового характеру. Але наслідування може мати і негативний характер, тому ми спрямовували цей процес на позитивний приклад, учили дітей протистояти негативним впливам.

Важливо організовувати (привчати) своїх вихованців, щоб вони намагались планомірно і регулярно виконувати дії, які зумовлюють ведення здорового способу життя, та що перетворюють їх на звичні форми поведінки (виконання ранкової зарядки, ранковий біг та ін.).

Створення виховних ситуацій давало можливість якомога ближче і чіткіше наблизити картину проблеми до дітей; моделювали певні життєві ситуації, розігрували діалоги.

Метод педагогічної вимоги дозволив нам ознайомити учнів із нормами здорової поведінки, визначені Статутом школи, Правилами для учнів. Свої вимоги намагались перетворити на вимогу колективу. Відображенням колективної вимоги є громадська думка, що синтезує в собі оцінки, враження та судження колективу.

Крім цього, залучали школярів до наукової роботи; тут важливими були спостереження, опрацювання спостережень, презентація.

Мала місце просвітницька робота з батьками під час відвідування школярів удома, зустрічей у школі та на батьківських зборах. Проводились бесіди: «Здорова дитина – багатство родини», «Як проводити оздоровчі хвилини при виконанні домашніх завдань молодшим школярем?», «Як зробити зарядку улюбленою справою дитини?», «Як правильно чистити зуби?» та ін. Нами був розроблений

приблизний режим дня та пам'ятка для батьків зі створення умов дитини для виконання режиму дня школяра і рекомендована батькам. Зі свого боку деякі батьки ділились своїм досвідом із виховання дітей, наприклад, була проведена бесіда «Що я роблю, щоб моя дитина була здоровою?» та ін.

Під час педагогічної практики ми намагались виховувати в дітей пріоритет цінностей здоров'я, здатність і бажання дотримуватися здорового способу життя, виховували відповідальність за власне здоров'я.

Учень із ціннісним ставленням до свого здоров'я обирає таку стратегію поведінки і такий спосіб життя, які забезпечать збереження та зміцнення його здоров'я.

Висновки. Питання про виховання у школярів потреби у здоровому способі життя є досить актуальним і важливим. Для ефективного виховання потреб у здоровому способі життя необхідно застосовувати різні методи та форми роботи. Це дає змогу краще зрозуміти самого учня, розширити його знання про здоровий спосіб життя.

Із метою організації безпечного домашнього простору необхідно проводити просвітницьку роботу з батьками, підвищувати їхній рівень знань, формувати ціннісне ставлення до здоров'я, позитивну мотивацію на здоровий спосіб життя, що унаслідкуватиметься їхніми дітьми.

Бібліографічний список:

1. Бережна Т. Організація шкіл здоров'я в Україні; міжнародний досвід та вітчизняна практика. *Рідна школа*. Травень-червень. 2018. С. 25–27.
2. Бондар Т. Формування здорового способу життя молоді: навч. метод. посібник для керівників служб для сім'ї, дітей та молоді. К. : Український інститут соціальних досліджень. 2005. 116 с.
3. Зимівець Н. Збереження та зміцнення репродуктивного здоров'я підлітків та молоді. Київ: Науковий світ., 2004. С. 92.
4. Концепція Нової української школи / Міністерство освіти і науки України. URL: <http://mon.gov.ua/2016/12/05/konczepczija.pdf>
5. Навчання без шкоди для здоров'я. Довідник-практикум керівника та педагогів школи сприяння здоров'ю: за заг. ред. В. Поуль. Донецьк: Витоки, 2013. 292 с.
6. Різник Л. Організація здоров'яспрямованої діяльності закладу освіти. *Рідна школа*. Березень-квітень. 2018. С. 41–44.

7. Яременко О. Формування здорового способу життя молоді: проблеми і перспективи. Київ: Український інститут соціальних досліджень, 2000. С.15.

УДК 376-056.264

УПРОВАДЖЕННЯ ТЕХНОЛОГІЇ ДИДАКТИЧНОГО СЕНКАНУ В РОБОТУ ВЧИТЕЛЯ-ЛОГОПЕДА ЯК ЗАСІБ ОПТИМІЗАЦІЇ КОРЕКЦІЙНОЇ-ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ЗАКЛАДІ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ З ЛОГОПУНКТОМ

*Гутченко Н., учитель- логопед загального
закладу середньої освіти І–ІІІ ст. № 3,
м. Миколаївка*

Актуальність проблеми. Для вчителя логопеда найбільш складне завдання – це розвинення, удосконалення вмінь і навичок побудови зв'язного висловлювання, граматично правильного, із чіткою звуковимовою. Це важливе завдання на шкільному логопедичному пункті. Учитель-логопед постійно шукає шляхи оптимізації процесу мовної корекції.

Аналізуючи обстеження усного мовлення дітей-першокласників, відзначаємо, що майже у 45% простежується недорозвинення так чи інакше всіх компонентів мовлення (фонетики, граматики, лексики). У дітей, які не мають порушень звуковимови, також повільно актуалізуються слова, є труднощі зі складанням оповідання. Діти досить довго згадують назви слів. Дитина з мовною патологією практично не може скласти монолог, оповідання-опис, або розгорнуте оповідання за серією сюжетних картин. Труднощі виникають на стадії програмування тексту як у дітей із загальним недорозвиненням мовлення, так і в учнів з фонетико-фонематичним недорозвиненням мовлення. Губиться логіка висловлювання, пропускаються частини оповідання, що дитина компенсує, перераховуючи побачене [1].

Аналіз актуальних досліджень. Процес переходу внутрішнього мовлення в зовнішнє дуже складний. Про це говорили Л. С. Виготський, С. Л. Рубинштейн. Вони стверджували, що людина, яка говорить, переводить свій не мовленнєвий

(«мыслительный») процес у мовні одиниці. Внутрішнє мовлення відбувається з використанням мовленнєвих значень, без комунікативної функції.

Одним із достатньо молодих заходів розвитку мовлення дитини є дидактичний сенкан. Це сучасна педагогічна технологія, яка взаємодіє з дидактичними завданнями, розкриває шляхи і засоби їхнього досягнення.

Сенкан із французької мови перекладається як «п'ять строк». З'явився сенкан у 20 столітті в США під впливом японської поезії. Уперше ця форма була розроблена американською поетесою Аделаїдою Крепс [2]. В Україні метод дидактичного сенкану почав використовуватися з 1997 року як засіб розвитку зв'язного образного мовлення.

Мета статті полягає у висвітленні доцільності використання дидактичного сенкану як засобу оптимізації корекційно-освітнього процесу в закладі середньої освіти з логопунктом.

Виклад основного матеріалу. Складання дидактичного сенкану – творчий, захоплюючий, яскравий процес. Він потребує знаходження в матеріалі найбільш значущого, але стисло сформульованого. У роботі з дидактичним сенканом спочатку уточнюються лексичні, граматичні поняття. Це дозволяє досягнути хороших результатів у процесі роботи над внутрішнім планом висловлювання на рівні речення. Упровадження сенкану дає можливість перевірити рівень засвоєння учнями матеріалу, дозволяє автоматизувати звуковимову поставлених звуків у самостійному мовленні дитини.

Тема сенкану може бути яка завгодно:

- Про природу;
- Про картину, чи вірш;
- Про словникові слова;
- Про літературного героя;
- Про вивчене на уроці.

Темами для сенкану на логопедичних заняттях можуть бути лексичні теми («Пори року», «Свята», «Птахи», «Тварини», «Школа», «Моє місто», тощо).

Правила складання сенкану:

- перший рядок: одне слово, зазвичай іменник, яке відображує головну тему;
- другий рядок: два слова, прикметники, які виражають основну думку;
- третій рядок: три слова, дієслова, що виражають думки в межах теми;
- четвертий рядок: речення з декількох слів, що виражає відношення до даної теми;
- п'ятий рядок: слово або слова, пов'язані з першим словом, що виражають зміст теми.

Для того щоб виразити свою думку, учень повинен мати достатньо розвинутий словниковий запас, чітку правильну звуковимову.

Учитель-логопед починає роботу з уточнення, розширення, активізації й удосконалення словника, автоматизації звуків. Упровадженням на заняттях теми «слова – предмети», «слова – дії», ми готуємо базу для подальшої роботи над реченням. Діти опановують поняття «живий і неживий предмет», навчаються правильно ставити питання до слів, що позначають предмети, дії, ознаки предмету.

Простота будування сенкану робить його одним з ефективних методів розвитку дітей дошкільного і молодшого шкільного віку.

План роботи:

1. Вибираються слова, до них ставиться питання. Хто це? Що це?
2. Вибираємо ознаку. Предмет який?
3. Називаємо дію цього живого або неживого предмету.
4. Підводимо до поняття речення. Працюємо над структурою речення.

Говоримо про значення прийменника (якщо він потрібний у реченні). Дитина повинна відчувати граматику речення.

5. Уводимо узагальнююче слово.

Чітке утримання напису сенкана не обов'язкове. У четвертому рядку можна використовувати 3 – 5 слів; у п'ятому – 2 слова [3].

Складаючи сенкан, можна робити замальовки, які допомагають утримувати змістовну програму речення. Далі залишається схема речення, що переходить у внутрішній план.

Наприклад:

1. Горобець.
2. Лякливий, маленький.
3. Стрибає, цвірінькає, літає.
4. Горобець клює крихти.
5. Птах.

1. Синичка
2. Маленька, чарівна.
3. Літає, співає, цвірінькає.
4. Взимку я підгодовую синиць.
5. Пташка.

1. Книжка.
2. Цікава, гарна.
3. Навчає, розповідає, повідомляє.
4. Я люблю читати книжки.
5. Знання.

Використання графічних схем допомагає учням більш конкретно відчутти межі слів, їхнє роздільне написання. Їхнє використання сприяє розвитку внутрішнього плану, що є аналогом внутрішньої змістовної програми.

Алгоритм сенкану для дітей, що не можуть читати:

- слова – предмети (іменники);
- слова – ознаки (прикметники);
- слова – дії (дієслова).

Опрацьовуючи звуковимову, учні складають речення різних структур, спираючись на сюжетні малюнки, питання, схеми тощо. Учні засвоюють, що в реченні є головні слова, без яких воно не будується. Раннє навчання складу речення, правильне його будовання є профілактикою порушень читання й письма. За спостереженнями Н. І. Дзямулич, сенкан, «безсумнівно, не лише допомагає

організувати діалог, а й дозволяє відпрацьовувати навички аналізу тексту, сприяє індивідуалізації навчання, забезпечує мовленнєвий розвиток учнів» [4, с. 66]. Складаючи невеликі «твори», учні вчаться правильно складати речення, одночасно працюючи над розвитком внутрішнього плану мовлення.

Висновки. Таким чином, складання сенкану є одним з ефективних методів розвитку усного і писемного мовлення дитини. Робота над ним збагачує словниковий запас, забезпечує його зростання, розвиває образне й асоціативне мислення, пам'ять. Робота з даним прийомом готує дітей до короткого переказу, допомагає відпрацьовувати знання про частини мови, закріплює знання про речення, удосконалює використання в мовленні синонімів, антонімів, активізує, розвиває розумову діяльність. Складання сенкану полегшує процес засвоєння понять, робить його емоційно забарвленим, допомагає самовираженню дітей, учить знаходити і виділяти у великому обсязі інформації головну думку.

На логопедичних заняттях можна писати «твори» за різними лексичними темами. Учням пропонується зачитати свій «вір». Логопед виступає в ролі організатора, коректора цього процесу. Важливо, щоб учень творчо підходив до завдання, одночасно використовував правила орфографії. Важлива емоційність і виразність при читанні учнями своїх «творів». Це дозволяє підтримувати гарний настрій, бажання створювати.

Робота над складанням сенкану – невичерпне джерело для творчості дітей, педагога.

Бібліографічний список:

1. Акименко В. М. Розвиваючі технології в логопедії. Ростов н/Д., 2011. 109 с.
2. Дідух О. Синквейн – один із прийомів активізації зв'язного мовлення школярів.
URL: <http://svitppt.com.ua/ukrainska-literatura/sinkveyn-odin-z-priyomiv-aktivizacii-zvyaznogo-movlennya.html>
3. Денісюк І. Як створити сенкан?
URL: https://irynadenysjuk.blogspot.com/2014/02/blog-post_1.html
4. Дзямулич Н. І. Сенкан у системі інноваційного навчання. *Педагогічний пошук*. 2010. № 4. С. 64–66.

**ПЕДАГОГІЧНИЙ WORKSHOP «ВИКОРИСТАННЯ
BLENDED LEARNING У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ В КОНТЕКСТІ
РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ НУШ»**

*Ендеберя Н., учитель початкових класів
Миколаївського ЗЗСО І–ІІІ ст. № 3, м. Миколаївка,
Бондаренко Т., доцент кафедри
природничо-математичних дисциплін
та інформатики в початковій освіті
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

Постановка проблеми у загальному вигляді. У процесі реалізації Концепції Нової української школи особливого значення набувають вектори діяльності як самого вчителя, так і методичної служби. Соціальна й професійна місія педагога змінюються. Ключовими для вмотивованого і кваліфікованого учителя є вміння організувати компетентнісне навчання учнів, здатність до професійного розвитку, саморозвитку і самореалізації впродовж усього життя [2; 6].

Модернізація методичної служби як структурного складника системи освіти, потребує реорганізаційних змін, які передбачають переосмислення місії методичної служби, орієнтацію на інноваційний освітній досвід, зміну професійних ролей і функцій, менеджмент якісних науково-методичних освітніх послуг відповідно до запитів і потреб вітчизняних суспільних та освітніх вимог [4].

У сучасному освітньому просторі набувають особливої актуальності питання неперервного професійного розвитку фахівців у неформальній та інформальній освіті, залучення нових форматів професійного розвитку педагога в системі нової української школи [4; 5].

Аналіз останніх досліджень і публікацій показав, що професійний розвиток педагога нової формації потребує перегляду не лише змісту діяльності методичної служби, її місії, а й залучення сучасних технологій, методів, форм, зокрема воркшопу.

Воркшоп (англ. workshop), дослівний переклад якого є робоча майстерня, указує на те, аби всі учасники були активними і самостійними. Ведучий (викладач, експерт, фасилітатор, керівник т.д.) воркшопу лише допомагає учасникам визначити мету і завдання високопродуктивної майстерні, дібрати індивідуальні методи та прийоми для активного взаємного дослідження, сприяє залученню особистого досвіду, професійних знань, навичок учасників для взаємного обміну досвідом. Необхідною умовою є спільне створення конкретного продукту як результату розв'язання проблеми; перевагами є практична орієнтованість та комунікативність [1].

Учені визначають воркшоп, акцентуючи увагу на окремих аспектах поняття: як мікс теоретичних презентацій, практичних занять і дискусії із заздалегідь підготовлених питань (Ю. Зеленюк), як захід, на якому під керівництвом майстра створюються інтелектуальні продукти (О. Писарева), як активний метод навчання (Т. Спурнова), як інноваційна технологія в освіті дорослих (Я. Швень).

В. Майковська, І. Юрко підкреслюють, що за наявності вільного трактування зазначеного поняття, доречно скористатися визначенням, яке дав К. Фопель.

Дослідник визначає поняття воркшопу, як інтенсивного навчального заходу, на якому учасники навчаються завдяки активній роботі. Навіть необхідні теоретичні «вкраплення», як правило, короткі і відіграють незначну роль. У центрі уваги – самостійне навчання учасників й інтенсивна групова взаємодія.

Науковці вказують на низку ключових слів, які характеризують воркшоп як навчальний захід: активність, експеримент, ризик, зміни, демократичне прийняття рішень, цілісність навчання, самовираження, внутрішні зміни, позитивна взаємодія, рефлексія, фасилітація, гнучкість, самопізнання.

Учені наголошують, що воркшоп є дієвим засобом формування ключових компетентностей, бо характеризується інтенсивною груповою взаємодією, використанням наявного життєвого досвіду, отриманням динамічного знання та точковою тематичною спрямованістю для вирішення реальних проблем [3].

Отже, якісно організований воркшоп передбачає сукупність різноманітних методів і прийомів, які активізують учасників до взаємодії з метою отримання певного інструментарію й виробленої моделі поведінки для вирішення конкретної проблеми. Узаємонавчання фахівців і активна взаємодія учасників сприяють отриманню динамічних знань, розвитку професійної компетентності [7].

Виділення невіршених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується стаття. Результати аналізу навчально-методичних видань засвідчують, що основними відмінностями воркшопу від інших освітніх технологій є висока інтенсивність групової взаємодії, активність і самостійність учасників, їх актуальний досвід й особистісні зміни. У сучасних умовах воркшоп стає одним із інноваційних форматів активного навчання дорослих, зокрема освітян.

Проте його використання у методичній роботі закладу загальної середньої освіти (ЗЗСО) залишається педагогічною проблемою через відсутність методичних рекомендацій.

Мета статті полягає у висвітленні теоретичних і організаційно-практичних аспектів використання воркшопу в контексті реалізації Концепції НУШ як засобу активізації методичної роботи в ЗЗСО.

Виклад основного матеріалу дослідження. Учитель нової української школи отримує право вибору місця і способу підвищення кваліфікації, можливості здобуватися в системі формальної, неформальної та інформальної освіти.

Аналіз досвіду нашої роботи показав, що воркшоп у процесі самоорганізованого здобуття вчителем певних компетентностей, зокрема під час повсякденної діяльності, пов'язаної з професійною, громадською або іншою діяльністю (інформальна освіта) планується з урахуванням здібностей, інтересів, потреб, мотивації, можливостей і досвіду учасників, сприяє активізації їхнього особистісного потенціалу.

Розглянемо організаційно-практичні аспекти активізації особистісного потенціалу вчителів на прикладі педагогічного воркшопу «Використання Blended Learning у початковій школі в контексті реалізації Концепції НУШ» як засобу активізації методичної роботи в ЗЗСО.

У межах діяльності науково-методичного майданчика кафедри природничо-математичних дисциплін та інформатики в початковій освіті (факультет початкової, технологічної та професійної освіти ДВНЗ «ДДПУ») творча група вчителів початкових класів Миколаївського закладу загальної середньої освіти І–ІІІ ступенів № 3 обрала педагогічний воркшоп як новий дискусійний формат професійного зростання: відкритий обмін педагогічним досвідом і співпрацю за принципом «Give – Get» («Дай, якщо можеш – Візьми, якщо хочеш»).

За такої позиції відкрилися нові можливості для змін – на рівні щоденного уроку та окремо взятої школи, яка пропагує передові цінності та стає на шлях пошуку найбільш ефективних освітніх технологій, що здатні забезпечити реалізацію Концепції Нової української школи.

В основу ефективного використання формату воркшопу покладено три стадії динамічного навчання, які має пройти навчальна група (розслаблена увага, занурення в комплексний досвід, активне оцінювання).

У межах першої стадії доцільно створити комфортні умови, активізувати учасників, запропонувати їм вийти за межі звичної діяльності. Це можуть бути рухові, невербальні вправи. Вони розслабляють учасників, викликають у них позитивні емоції, сприяють утворенню атмосфери розслаблення, об'єднують групу тощо.

У процесі занурення в комплексний досвід учасники виконують низку завдань, які спрямовані на аналіз проблемного питання та пошук шляхів його вирішення.

У ході організації активного оцінювання отриманого досвіду важливо використати здібності учасників до рефлексії, тобто створити умови для усвідомлення того, що сталося. У цьому допоможуть класичні або основні запитання, що дозволяють організувати рефлексію учасників: «Що я зробив? Чому я це зробив? Чого я навчився? ».

Ефективність зазначеного формату залежить від низки чинників, які необхідно розв'язати до початку роботи з групою, а саме: створити умови для мотивування учасників, сформувати групу, визначити режим роботи, який більше

відповідає меті такої групи, організувати середовище перебування для учасників воркшопу.

Від ретельного визначення загальних цілей і очікуваних результатів залежатиме вся структура воркшопу. Досвід засвідчує, що цілі можуть бути не тільки суто навчальними, а й професійними, коли навчання досягається тільки попутно. Наприклад, проведення наради у форматі воркшопу, може мати мету, аби всі учасники домовилися про спільну стратегію розвитку освітнього закладу. Це мета організаційна, але обговорення алгоритму як реалізувалася мета, дозволить також досягти навчального ефекту.

Відбір навчальних заходів містить вправи для розминки, навчання та активного оцінювання (групова дискусія, робота в парах чи підгрупах, індивідуальне виконання завдання). Необхідно пам'ятати про відповідність обраних навчальних заходів реалізації загальних цілей. Вправи повинні вирішувати ключові завдання і вести до досягнення мети. Важливо також заохочувати самостійність учасників, пропонувати їм вправи та завдання на вибір, спонукати їх вигадувати або знаходити власні ігри.

Значну увагу необхідно приділити плануванню часу, щоб ефективно реалізувати всі визначені заходи. Практика проведення воркшопу показала, що на вирішення не дуже великого навчального питання необхідно близько трьох годин. Інколи навчання в цьому форматі триває впродовж 3 – 5 днів.

У ході проведення воркшопу акцент необхідно робити на практиці та активності самих учасників, ведучий розповідає якомога менше, проте можливий формат міні-лекції. Зазвичай теоретичне повідомлення на воркшопі триває не більше семи хвилин. Доречно сформулювати максимально точно особисте послання. Зосередити увагу на проблемних питаннях так, щоб було зрозуміло кожному учаснику воркшопу.

У процесі підготовки до воркшопу важливо враховувати особливості учасників (вік, стать, освіта, т. п.). Такий підхід сприятиме правильному підбору вправ, які впливатимуть на формування здатності навчальні ситуації співвідносити зі своєю професійною діяльністю.

Успішному плануванню, реалізації мети, отриманню очікуваних результатів воркшопу допоможе використання карти розуму (mind-map). У центрі аркуша доречно розмістити основну ідею або питання воркшопу, а потім довкола все, що важливо для заходу.

Для зручності та ефективної взаємодії ми створили путівник-дорадник: коротко про регламент роботи (подорож станціями «Методична» (майстерні: «Blended Learning», «Flipped Classroom», «Rotation Model», «Жива книга»), «Практична» (майстерні: «Гармонізація», «Акваріум» (інтерактивна вправа), «Стежинка успіху»), «Співавтори уроку» (перегляд фрагментів відеоуроків), «Дискусійна» (панельна дискусія), «Рюкзак» (рефлексія). Визначили ключові питання для обговорення: як впровадити технологію змішаного навчання («Blended Learning») у ЗЗСО, як використати моделі «перевернутий клас» («Flipped Classroom»), «ротація по станціях» («Rotation Model») так, щоб у результаті отримати додатковий синергетичний ефект, методичні лайфхаки, які доцільно застосувати у своїй роботі. Додатковою інформацією ми ділилися в рубриці «Словник заходу». У ході роботи порадили скористатися примітками Про це спитаю (?). WOW! (вав здивовані (!) Цікаво (!?). Я це зроблю (+). Вони сприяли активному оцінюванню, підведенню підсумків роботи.

Разом ми наповнили цей методичний захід креативними ідеями, новими знаннями, корисним досвідом та позитивними емоціями. Активна взаємодія відкрила нові можливості для кожного учасника воркшопу, стала підґрунтям професійного зростання кожного вчителя.

Висновки дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Використання воркшопу в процесі освіти вчителів докорінно змінює підходи до проектування змісту й організації навчання та професійного розвитку особистості.

У подальших дослідженнях зазначеної проблеми необхідно враховувати зміщення акцентів з репродуктивного, знанневого навчання на творчо-діяльнісне, проблемне, залучати активні методи, створити методичні рекомендації щодо

забезпечення психолого-педагогічного та організаційного супроводу освітньої діяльності педагогів.

Бібліографічний список:

1. Катюк Я. Л. План проведення воркшопу з проблеми професійної деонтології методиста. «Проблеми та перспективи розвитку науки на початку третього тисячоліття у країнах Європи та Азії»: Матеріали ХХІХ Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції. Переяслав-Хмельницький, 2016. URL: <http://www.osvita.ua.com/2018/10/66264/> (дата звернення: 26.04.2019).
2. Концепція Нової української школи / Міністерство освіти і науки України. URL: <http://mon.gov.ua/2016/12/05/konczepczyia.pdf> (дата звернення: 26.04.2019).
3. Майковська В., Юрко І. Workshop як інструмент практико-орієнтованого і методико-технологічного засобів формування підприємницької компетентності. *Молодь і ринок*. № 2 (169). 2019. С. 116–122. URL: <http://mir.dsru.edu.ua/article/viewFile/162832/161869> (дата звернення: 26.04.2019).
4. Про актуальне в методичній діяльності: думки й поради експертів: мультимедійний науково-методичний комплекс авторський колектив / за наук. ред. проф. Т. М. Сорочан. К.: Агроосвіта, 2017. 800 с.
5. Професійний розвиток фахівців у системі освіти дорослих: історія, теорія, технології: збірник матеріалів II-ї Всеукраїнської Інтернет-конференції 28 квітня 2017 р. м. Київ / редкол.: В. В. Сидоренко, М. І. Скрипник, Я. Л. Швень. К.: ЦППО, 2017. 424 с. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/132487812.pdf> (дата звернення: 26.04.2019).
6. Сидоренко В. В. Нова українська школа: концептуальні орієнтири / матеріали методологічного семінару з онлайн-трансляцією «Освітньо-філософські засади Нової української школи». Київ, 2017. URL: <http://lib.iitta.gov.ua/708457/> (дата звернення: 26.04.2019).
7. Швень Я. Л. Воркшопи. Управлінська діяльність. Київ: «Вид. група «Шкільний світ», 2018. 112 с

УДК 373.3.016:07:791.228

ПРАКТИКА ВИКОРИСТАННЯ МУЛЬТФІЛЬМІВ У ВИКЛАДАННІ КУРСУ «Я У МЕДІАПРОСТОРІ»

*Євтухова Т., доцент кафедри
природничо-математичних дисциплін
та інформатики в початковій освіті
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»,
Бондаренко І., студентка 4 курсу факультету
початкової, технологічної та професійної освіти
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

Постановка проблеми у загальному вигляді. В умовах сучасного медіапростору особливої актуальності набуває питання взаємодії підростаючого покоління зі світом медіа. Дитина активно досліджує медіапростір з допомогою гаджетів та інтернету.

Вплив медіа, телепродукції на розвиток свідомості дитини, яка занадто рано відкриває інформацію, що для дитячої свідомості є невчасною, бо дитина адекватно сприйняти та об'єктивно оцінити її поки що не в змозі, стає реальною небезпекою зрушення моральних орієнтирів, соціальних цінностей дитини. Такий стан спричиняє необхідність медіаосвіти, підготовки особистості до безпечної та ефективної взаємодії із сучасною системою мас-медіа.

Аналіз останніх досліджень і публікацій показав, що проблеми медіаосвіти в контексті світового інформаційного простору досліджують такі українські вчені, як О. Баришполец, Н. Габор, Н. Горб, Л. Найдьонова, Г. Онкович, Б. Потятиник, І. Чемерис та ін.

Значну увагу науковці приділяють питанням, пов'язаним із використанням медіапродукції в навчанні та вихованні дітей. Учені О. Араптанова, Н. Гавраш, В. Коваленко, В. Коротова, В. Краєвський, І. Лернер зазначають, що сучасні мультимедіа технології здійснюють сильний вплив на дитину, на сприйняття нею інформації та її засвоєння.

Психологічні особливості сприйняття дітьми кіно- і телевізійної продукції аналізуються у працях Л. Баженової, Є. Захарової, Б. Степанцева та ін. [1; 3; 7? 8].

Дослідники вважають, що одним із найбільш популярних медіапродуктів для дітей є мультиплікація. М. Сітцева розглядає мультфільм як медіа, бо він містить у собі всі основні ознаки медіапродукту: спрямований інформаційним повідомленням, установлює безпосередній контакт зі своїм глядачем – споживачем мультиплікаційного медіа, а також слугує каналом передавання необхідної інформації.

Змістові аспекти впливу мас-медіа та мультиплікації на особистість дитини розглядали Л. Козирева, Н. Маркова, І. Медведєва, А. Немирич, О. Петрунко,

Л. Тимофеева та ін. Психолого-педагогічні засади морального розвитку дитини висвітлені у дослідженнях І. Беха, С. Будзей, Н. Гавриш, О. Киричука, С. Максименка, В. Мухіної, Р. Павелківа, Ю. Приходько, Л. Хоружої та ін.

Окремі питання використання мультиплікаційної продукції в роботі з молодшими школярами розкрито у працях Н. Гавриш. Учена наголошує, що поєднання різних видів представлення інформації: текст, статичної і динамічної графіки, відео- та аудіозапису в єдиний комплекс дає змогу дитині бути учасником подій, які з'являються на екрані, створює ефект присутності та активного включення, що для дієвої природи малюка є надзвичайно важливим аргументом [1].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується стаття. Отже, мультфільм у сучасному медіапросторі переважно розглядається як засіб впливу на моральний, емоційний розвиток молодших школярів. Що ж стосується питань практичного використання мультфільмів із метою впливу на моделювання дитиною власної поведінки та планування своїх учинків, то вони мало досліджені.

Мета статті полягає у висвітленні можливостей використання мультиплікаційної продукції в процесі формування здатності молодших школярів до моделювання власної поведінки та планування своїх учинків в умовах сучасного медіапростору.

Виклад основного матеріалу дослідження. В умовах сьогодення підготовка молодших школярів до безпечної та ефективної взаємодії із сучасною системою мас-медіа стає реальною, адже з 1 вересня 2018 року в Україні застосовується новий Державний стандарт початкової освіти, що вперше містить змістову лінію медіаграмотності.

Результати аналізу перших здобутків реалізації змістової лінії медіаграмотності в початковій школі засвідчують, що ефективно реалізуються обидві основні форми навчальної роботи в сфері медіаграмотності: викладання спеціалізованого курсу «Я у медіапросторі» та практики інтеграції в предмети навчального циклу.

Розглянемо можливості використання мультиплікаційної продукції в процесі формування здатності молодших школярів до моделювання власної поведінки та планування своїх учинків в умовах сучасного медіапростору в межах вивчення курсу «Я у медіапросторі». Курс «Я у медіапросторі» передбачає навчання дітей молодшого шкільного віку протягом 3-х років.

«Я у медіапросторі» як базовий курс спрямований на:

- набуття учнями необхідних навичок умілого та безпечного споживання інформаційних продуктів;
- формування розуміння школярами поняття «медіапростір» та позиціонування себе як користувача та створювача медіапродукції.

Реалізація програми курсу «Я у медіапросторі» дає можливість виховати:

- медіаграмотного учня, який спроможний перетворювати інформацію в знання;
- медіакомпетентного члена сучасного соціуму, який здатен не піддаватися медіаагресії та маніпуляціям.

У межах курсу учні набувають знання без заучування інформації, ведення конспектів, виконання обов'язкових домашніх завдань. Перевага надається різноманітним формам роботи на уроках – рольові ігри, практичні вправи, перегляди відео- та прослуховування аудіоматеріалу, обговорення їхнього змісту, екскурсії, робота з сучасними гаджетами, створення власних медіапродуктів тощо [5; 6].

Урок набуває нового формату, бо сприяє формуванню здатності вирішувати проблеми, задовольняє запити дитини, які актуальні для неї сьогодні, сприяє вирішенню життєво важливих для дитини питань, переживанню позитивних емоцій, що робить його цікавим для дітей. Здобуті навички роботи з інформацією та її джерелами допомагають учням знизити перевантаження під час засвоєння знань з інших навчальних предметів (природознавство, літературне читання, основи здоров'я тощо).

Перегляд відеоматеріалів сприяє активному обговоренню не тільки інформації, а й способів її сприймання, подальшого використання.

У молодшому шкільному віці діти ще не вміють співвідносити реальний світ та медійний, що може призводити до негативних наслідків (наприклад, формування асоціальної чи девіантної поведінки). Молодші школярі ще не вміють самостійно моделювати свою поведінку та планувати свої вчинки. Їхнє поводження в соціумі – це наслідування побаченого та почутого. Тому при підготовці відеоматеріалів для перегляду і обговорення на уроці необхідно пам'ятати, що поведінкові моделі діти беруть з уподобаних медіапродуктів: реклами, музичних роликів, коміксів, а найчастіше – із мультфільмів.

Обговорення мультфільмів показує, що ідентифікуючи себе з персонажем, діти його наслідують і засвоюють його моделі поведінки, які часто бувають агресивними. Тому слушною є думка про те, що одна телевізійна модель може бути предметом наслідування для мільйонів. Важливо враховувати виокремлені вченими три способи для наслідування:

- за допомогою спостереження моделі можуть виникати нові реакції;
- наслідування моделі поведінки за винагородою або покаранням може посилювати чи послаблювати стримування цієї поведінки;
- наслідування моделі може сприяти актуалізації тих зразків поведінки, які і раніше були відомі дитині [2; 4; 8].

Розглянемо особливості організації перегляду мультфільму в межах реалізації змісту розділу «Медіаграмотність: спеціалізовано на заняттях у початковій школі». Перше заняття знайомить молодших школярів із медіасловничком. А на другому занятті учні вчаться спілкуватися. Розглянемо фрагмент заняття.

На початку заняття доречно з'ясувати медійні уподобання учнів. Можна запропонувати дітям вибрати фото з фрагментами мультфільмів, малюнками героїв улюбленої пісні чи коміксу. Серія запитань допоможе дітям висловити й обґрунтувати свою думку. Наприклад: Які медіапродукти ви любите? Хочеш заспівати пісеньку або розказати віршик з улюбленої реклами? Назвіть героїв коміксу, який недавно переглядали. Які пісні любите слухати по радіо? Назвіть улюблений мультфільм. Який мультгерой вам найбільше подобається? Чому? Що

ви хочете зробити в житті так, як робить герой у мультфільмі? А чи все можна повторювати в житті, що робив герой у мультфільмі? Чому?

Для формування здатності аналізувати ситуації, доцільно запропонувати переглянути історію в мультфільмі «Зустрічайте бабусю».

Під час перегляду мультфільму учні працюють у групах, виконують ігрові завдання, які сприяють формуванню навичок критичного аналізу медіапродуктів. Для роботи в групах учитель готує картки з запитаннями та малюнками з мультфільму, які є підказкою для пошуку необхідних фактів.

Картка № 1

Як ви думаєте, ця сім'я дружна чи не дуже дружна? Доведіть фактами з мультфільму (не менш ніж 3 факти).

Картка № 2

Перерахуйте всі фрази, які говорили одне одному мама, тато, син. Що ви помітили?

Картка № 3

На жаль, мама така нерозлучна з телефоном, що робить багато помилкових дій. Доведіть це фактами з мультфільму (не менш ніж 3 факти).

Картка № 4

Що могло засмутити і образити бабусю, коли вона увійшла в квартиру? Чи образилася вона? Чому?

Картка № 5

Що незвичного почало відбуватися на кухні, коли туди увійшла бабуся? Чому? Хіба бабуся – чарівниця?

Аналіз деяких ситуацій допомагає оцінити власні вчинки в схожих життєвих ситуаціях. Активному залученню учнів до обговорення подій улюбленого мультфільму сприяє можливість впливати на хід подій, створення медіапродукту у вигляді власного мультика.

Під час практичної діяльності в групі можна запропонувати учням намалювати свою історію, а потім зняти на телефон. Озвучення історії за власними малюнками, які представлені на екрані, жваво сприймається дітьми. Перегляд та

обговорення мультфільму стає більш активним, дає можливість дитині усвідомити себе автором.

Заняттям у курсі «Я у медіапросторі» з використанням мультфільмів притаманна особлива атмосфера, у якій надається перевага самодіяльності й творчості, наочності результатів діяльності учнів. Можливість молодших школярів реалізовувати власні творчі потреби сприяють розвитку захопленості, доброзичливості у спілкуванні з однолітками. Анімація значно покращує доступ до інформації, підвищує ефективність та мотивацію навчання, забезпечує нові шляхи подання інформації, які полегшують її розуміння, дають змогу для випробування власних ідей та проєктів.

Отже, під час заняття учні набувають навичок аналізу найпопулярнішого дитячого медіапродукту – мультфільму, уміння оцінювати свої дії під час наслідування поведінки мультгероїв, усвідомлюють, що не можна бездумно копіювати поведінку героїв.

Висновки дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Спираючись на думку фахівців та результати власних спостережень, можемо констатувати, що мультфільми значно впливають на формування в дітей соціально-моральних настанов і цінностей, первинних уявлень про добро і зло, закріплення еталонів гарної й поганої поведінки.

Негативними наслідками систематичного перегляду мультфільмів можуть бути надлишок агресії та насильства на екрані, здатність героїв неодноразово воскресати, що може порушувати у дітей інстинкт самозбереження; наділення жінки чоловічими рисами характеру і навпаки, що може порушувати гендерні стереотипи, що засвоюються дітьми.

Тому перспективи подальших розвідок у даному напрямку вбачаємо в визначенні психолого-педагогічних умов використання мультиплікації в освітньому процесі молодших школярів та розробці рекомендацій батькам і вчителям стосовно відбору медіапродукції, яку переглядають учні з метою позитивного впливу на культурну соціалізованість та моральну свідомість дітей.

Бібліографічний список:

1. Гавриш Н. В. Вплив мультфільмів на формування моральної свідомості дітей. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки.* 2013. № 13(2). С. 103–110. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vlup_2013_13%282%29_14 (дата звернення: 15.04.2019).
2. Гордійчук О. Концептуально-методичні основи роботи над мультфільмами в початковій школі як вимога часу. *Початкова школа.* 2015. № 5. С. 6–9. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Psh_2015_5_4 (дата звернення: 15.04.2019).
3. Коваленко В. В. Мультиплікаційна продукція як засіб формування соціальної компетентності учнів молодших класів. *Освіта та розвиток обдарованої особистості.* 2016. № 8. С. 16–18. URL http://nbuv.gov.ua/UJRN/Otros_2016_8_5 (дата звернення: 15.04.2019).
4. Лисенко С. В. Використання мультиплікаційного фільму в навчально-виховному процесі дошкільного навчального закладу. *Практична медіаосвіта: навчання основ медіаграмотності, 29 лист.* 2017: матеріали обласної науково-практичної конференції. Харків: Харківська академія неперервної освіти, 2017. 686 с.
5. Медіаграмотність та критичне мислення в початковій школі: посібник для вчителя / за ред. Волошенюк О., Дегтярьової Г., Іванова В. Київ: ЦВП, АУП, 2017. 197 с.
6. Медіаграмотність у початковій школі: посібник для вчителя / за ред. Волошенюк О. В., Іванова В. Ф. Київ : ЦВП, АУП, 2018. 234 с.
7. Сітцева М.В. Моральний розвиток дитини засобами мультиплікації в умовах агресивного медіа-простору. *Вісник ЛНУ ім. Т. Шевченка. Серія Педагогічні науки.* Ч. 1. 2013. № 13 (272). С. 32–37.
8. Хомська Ю. Вплив мультиплікаційних фільмів на формування гендерних стереотипів у дітей молодшого шкільного віку. URL: <http://naub.oa.edu.ua/2014/vplyv-multyplikatsijnyh-filmiv-na-formuvannya-hendernyh-stereotypiv-u-ditej-molodshoho-shkilnoho-viku/> (дата звернення: 15.04.2019).

УДК 373.3.016:004

ВИКОРИСТАННЯ ІКТ НА УРОКАХ ІНФОРМАТИКИ ЯК ЗАСІБ АКТИВІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

*Євтухова Т., доцент кафедри
природничо-математичних дисциплін
та інформатики в початковій освіті
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»,*

Постановка проблеми у загальному вигляді. У процесі реалізації Концепції НУШ у межах інформатичної освітньої галузі інформатика акцентується увага саме на різнобічний розвиток особистості дитини та її світоглядних орієнтацій, формуванні інформатичної й інших ключових компетентностей, необхідних для життя та продовження навчання.

Для досягнення зазначеної мети необхідно допомогти учням навчитися критично осмислювати інформацію, виділяти головне, встановлювати зв'язки та асоціації [3; 4].

Для реалізації мети вчителям необхідно адаптувати набутий досвід викладання інформатики в початковій школі, залучити різні технології навчання, спрямовані на активізацію навчально-пізнавальної діяльності учнів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій показав, що вчені значну увагу приділяють активізації навчально-пізнавальної діяльності учнів і розглядають її як:

- характеристику якості діяльності (Н. Половнікова, Т. Шамова);
- прояв ставлення суб'єкта до навколишньої дійсності (Л. Арістова);
- особливий стан особистості (Д. Вількеєв, І. Харламов);
- показник пізнавальних особливостей того, що навчається (Л. Гребенкіна, О. Коротаєва);
- риса особистості (В. Лозова, М. Махмутов, Г. Щукіна).

Проте результати аналізу психолого-педагогічної та методичної літератури засвідчують, що єдиного підходу до визначення поняття «навчально-пізнавальна активність» немає.

Результати дослідження Д. Вількеєва, Б. Єсипова, Н. Половнікової акцентуються на вольовій та емоційній налаштованості як важливому показнику активності школяра: готовності і прагнення до активного опанування знань [1].

У багатьох працях науковців визначення пізнавальної активності розглядається у тісному зв'язку з поняттями «пізнавальний інтерес», «пізнавальна активність».

Ми поділяємо думку В. Лозової, яка пропонує під поняттям «пізнавальна активність» розуміти риси особистості, які виявляються у її ставленні до пізнавальної діяльності, що передбачає стан готовності, прагнення до самостійної діяльності, спрямованої на засвоєння індивідом соціального досвіду, накопичених людством знань і способів діяльності, а також знаходить вияв у якості пізнавальної діяльності [2].

Сталі пізнавальні інтереси забезпечують активну діяльність школярів, бо в процесі навчання пізнавальний інтерес вступає у суперечність із набутим запасом знань. Це викликає в індивіда внутрішню потребу задовольнити інтерес шляхом активної пізнавальної діяльності, створити в навчанні умови, які сприяли б формуванню у школярів пізнавальних інтересів, слугує передумовою підвищення якості навчання, усебічного розвитку особистості [1].

На думку вчених, доречно поєднання традиційного навчання та застосування інноваційних засобів забезпечить формування пізнавального інтересу та активності учнів, сприятиме переходу від: вивчення предмета до особистісно зорієнтованого навчання учнів; від заучування фактів до розуміння принципів й усвідомлення цінностей; від навчання «для оцінки» до досягнення освіченості й освоєння культури «для себе».

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується стаття. Отже, «навчально-пізнавальна активність» указує на стан готовності особистості, до самостійної діяльності, спрямованої на засвоєння індивідом соціального досвіду, накопичених людством знань і способів діяльності, а також знаходить вияв у якості пізнавальної діяльності.

Проте шляхи розвитку навчально-пізнавальної активності молодших школярів засобами інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) в умовах НУШ на засадах стимулювання активності як процесу, спрямованого на мобілізацію вчителем інтелектуальних, морально-вольових та фізичних сил учнів, розвиток

здібності долати труднощі, активну самостійну роботу на досягнення певного результату мало досліджені.

Мета статті – розглянути шляхи розвитку навчально-пізнавальної активності молодших школярів засобами ІКТ на уроках інформатики.

Виклад основного матеріалу дослідження. Одним із шляхів оновлення сучасного освітнього процесу є практичне впровадження і використання ІКТ як інноваційних засобів навчання, які стимулюють навчально-пізнавальну активність молодших школярів і сприяють ефективному засвоєнню ними навчального матеріалу, взаємодії в набутті вмінь і навичок здобувати нові знання на партнерських засадах. Ключовою ідеєю такої взаємодії є повноцінна реалізація компетентнісного, діяльнісного й особистісно орієнтованого підходів.

Для досягнення поставленої мети на уроках інформатики необхідно створити умови для активної діяльності молодших школярів із метою формування предметної компетентності, за яких стане можливим виконання таких завдань:

- формування в учнів уявлення про роль інформаційно-комунікаційних технологій у житті людини;
- формування вмінь описувати об'єкти реальної та віртуальної дійсності різноманітними засобами подання інформації;
- формування початкових навичок інформаційної діяльності, зокрема вмінь опрацьовувати текстову та графічну інформацію;
- формування у дітей початкового досвіду використання комп'ютерної техніки для розв'язування навчальних, творчих і практичних завдань;
- розвиток логічного, алгоритмічного, творчого та об'єктно-орієнтованого мислення учнів [4].

У межах реалізації діяльнісного підходу доцільно зосереджувати увагу молодших школярів на усвідомленому сприйнятті цілісної картини світу, здатності сприймати предмети і явища різнобічно, системно, емоційно. Такий підхід сприяє поглибленню та розширенню знань учнів, їхньому практичному застосуванню.

Аби забезпечити ефективність активізації навчально-пізнавальної діяльності учнів на уроках інформатики, ми проаналізували і виокремили оптимальний вибір сучасних засобів навчання, різноманітних методичних, підходів, який кожний учитель вибирає для себе в залежності від різних факторів, що впливають на процес навчання.

До активних методів навчання ми включили емпіричні, проблемні, частково-пошукові та ігрові технології. Молодшим школярам подобаються пригодницькі історії, вони залюбки готові допомагати улюбленим героям Ганнусі, інопланетянину Елзику, гному Мудрунчику. Подорожі країною Інформатики, доповнені авторськими історіями з загостреними проблемними ситуаціями мотивують «надавати допомогу» у вирішенні життєво важливих для героїв проблемних питань, проблемних ситуацій, завдань пошукового та творчого характеру.

Використання комп'ютерних презентацій, графічних демонстраційних матеріалів, відеофільмів (відеороликів), мультиплікаційних фільмів, тестів, які спрямовані на інтелектуальний розвиток учнів – творче середовище для побудови навчальних проєктів.

Важливим стимулом активізації навчально-пізнавальної діяльності учнів у навчанні є позитивне підкріплення успіху. Невдача у навчанні пригнічує учня, викликає в нього гальмівні процеси, уповільнює темп навчально-пізнавальної діяльності, знижує активність та працездатність нервової системи, інтерес до предмету.

Важливим засобом, що сприяє розвитку навчально-пізнавального інтересу учнів на уроці, є доречне використання на уроці навчальних комп'ютерних ігор.

Упровадження та використання ігрових комп'ютерних навчальних технологій дозволяє осучаснити організацію навчально-пізнавального процесу на уроках інформатики, підвищити рівень інформаційної культури молодших школярів. Створення комп'ютерно орієнтованого ігрового середовища потребує забезпечення комп'ютерними іграми як особливий засобом, що стимулює творчу активність дітей. Комп'ютерні ігри природно вписуються в життя сучасного

освітнього середовища школи, є одним із найпоширеніших та ефективних мультимедійних засобів навчання, за допомогою якого можна значно відрізнити освітній процес. Великого значення набуває використання комп'ютерних ігор у навчанні молодших школярів на уроках інформатики.

У межах вивчення пропедевтичного курсу «Інформатика» кожний урок проводиться з використанням комп'ютерів. Згідно з санітарно-гігієнічними нормами час роботи учнів за комп'ютером на уроці не повинен перевищувати 15 хвилин. Для організації ефективної роботи молодших школярів за комп'ютером потрібні не тільки навчальні, а й ігрові програми, бо саме вони відповідають віковим особливостям учнів початкових класів.

До того ж комп'ютерні ігри виконують ряд навчально-виховних функцій, основні серед яких – мотиваційна, розвивальна та дидактична. Ігрові навчальні програми сприяють формуванню мотивації навчання, стимулюють ініціативу й творче мислення, розвивають уміння спільно діяти, задовольняти свої інтереси, сприяють особистісному розвитку молодших школярів. Комп'ютерна гра дозволяє вийти за межі інформатики, спонукаючи учнів до здобування знань у суміжних галузях і практичній діяльності.

У педагогічному процесі вибір ігрових комп'ютерних програм напряму залежить від дидактичного завдання. Необхідно дотримуватись основних вимог, якими треба керуватися під час аналізу та застосування ігрових комп'ютерних програм: психологічні – як вплине це застосування на мотивацію навчання, на ставлення до предмета, підвищить чи понизить інтерес до нього, чи не виникне в учнів зневір'я у власні сили через важкі, незрозуміло сформульовані або нетрадиційні вимоги, запропоновані умовами гри; педагогічні – наскільки ігрова програма відповідає загальній спрямованості шкільного курсу інформатики й сприяє виробленню правильних уявлень про навколишній світ; методичні – чи сприяє застосування ігрової програми кращому засвоєнню матеріалу, чи виправданий вибір пропонованих учневі ігрових завдань, чи правильно методично подається матеріал тощо; організаційні – чи раціонально сплановані уроки з їхнім застосуванням.

Найціннішими в навчальному процесі виявляються ігрові програми без однозначної логіки дій, твердих приписань, що надають учневі волю вибору того чи іншого способу вивчення матеріалу, раціонального рівня складності, самостійного визначення форми допомоги при виникненні труднощів. Прикладом може слугувати навчальна програма GCompris. Вона дає можливість у ігровій формі вивчати клавіатуру, тренувати роботу з мишею, розвивати логічне мислення, пам'ять та багато іншого. Фактично вона одна покриває майже всі потреби навчання у 2 класі.

Результатом сформованої предметної компетентності випускника початкової школи повинна бути здатність використовувати початкові знання, уміння та навички для:

- доступу до інформації (знання де шукати і як отримувати інформацію);
- опрацювання інформації;
- перетворення інформації із однієї форми в іншу;
- створення інформаційних моделей;
- оцінки інформації за її властивостями [4].

Спираючись на результати наукових досліджень процесу активізації навчально-пізнавальної діяльності, ми виділили такі складники пізнавальної активності:

- *мотиваційні* (потреба в пізнанні, прагнення до самовдосконалення);
- *психічні якості* (емоційне сприйняття, творча уява, мислення, мовленнєва компетентність);
- *інструментальні* (форми, методи, технології).

Ми адаптували критерії рівня активізації навчально-пізнавальної діяльності

I. Литвиненко до умов організації навчальної діяльності на уроках інформатики в початковій школі серед яких: інтенсивність діяльності; ініціативність; позитивне ставлення до діяльності (інтерес, сумлінність); самостійність; усвідомлення діяльності; старанність; зацікавленість у досягненні мети; питання учня до вчителя, схильність до аналізу помилок; використання під час відповіді додаткового

матеріалу; вибір складного завдання; відсутність необхідності контролю, бажання виконати завдання, незважаючи на труднощі.

На нашу думку, найбільш важливим моментом процесу розвитку навчально-пізнавальної активності молодших школярів засобами ІКТ на уроках інформатики виступає результат навчальної діяльності, який обов'язково повинен мати певну особисту значущість.

Отже, доцільно організований процес навчально-пізнавальної діяльності молодших школярів на засадах використання ІКТ – передумова формування пізнавальної активності учнів. Для підкріплення пізнавального інтересу необхідні досконалі способи навчання на уроках інформатики, які задовольняють творчу і самостійну пошукову діяльність молодших школярів. У результаті широкого і повного використання всіх джерел інформації в молодших школярів формуються особистісно значущі внутрішні стимули, що активізують пізнавальну активність, інтерес як мотив навчально-пізнавальної діяльності (радісні переживання, пов'язані з оволодінням знаннями, засвоєння нових, більш удосконалених способів навчання).

Висновки дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Використання ІКТ у процесі забезпечення пізнавальної діяльності, відкриває перспективи щодо гуманізації навчального процесу, розширення та поглиблення теоретичної бази знань і надання результатам навчання практичної значущості, диференціації навчання відповідно до запитів, нахилів та здібностей учнів, інтенсифікації навчального процесу й активізації пізнавальної діяльності, збільшення питомої ваги самостійної навчальної діяльності дослідницького характеру, розкриття творчого потенціалу молодших школярів і вчителів з урахуванням їхніх позицій, специфіки перебігу навчального процесу.

Перспективи подальших розвідок у даному напрямку вбачаємо у розробці серії цікавих історій з пригодами головних героїв, які б органічно доповнювали зміст підручника і сприяли активізації взаємодії учнів в навчально-пізнавальній діяльності.

Бібліографічний список:

1. Литвиненко І. П. Багатоканальна діяльність – засіб розвитку пізнавальної активності. Київ : Просвіта, 2002. 316 с.
2. Лозова В. І. Цілісний підхід до формування пізнавальної активності школярів. Харк. держ. пед. ун-т ім. Г.С. Сковороди. Харків : «ОВС», 2000. С. 25.
3. Сидоренко В. В. Нова українська школа: концептуальні орієнтири: матеріали методологічного семінару з онлайн-трансляцією «*Освітньо-філософські засади Нової української школи*», 18 жовтня 2017 р. Київ. URL: <http://lib.iitta.gov.ua/708457/> (дата звернення: 26.04.2019).
4. Типова освітня програма для 1–2 класів закладів загальної середньої освіти, розроблена під керівництвом О.Я. Савченко. URL: <https://nus.org.ua/news/opublikuvaly-tyrov-i-osvitni-programy-dlya-1-2-klasiv-nush-dokumenty/> (дата звернення: 30.03.2019).

УДК 378.147:[37.011.3-051:793.3]:51

МАТЕМАТИКА В ХОРЕОГРАФІЇ

*Кошелєв О., доцент кафедри
природничо-математичних дисциплін
та інформатики в початковій освіті
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»,
Білоконь О., студентка 2 курсу факультету
початкової, технологічної та професійної освіти
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

Постановка проблеми у загальному вигляді. При вивченні математики в початковій школі на засадах особистісно зорієнтованого, компетентнісного і діяльнісного підходів одним із основних завдань є розкриття ролі та можливостей предмету в пізнанні й описуванні реальних процесів, явищ дійсності, забезпечення розуміння математики як універсальної науки, що є органічною складовою загальної людської культури.

Це сприяє узагальненню й систематизації знань учнів про зв'язки між математикою та хореографією, формуванню зацікавленості у результатах роботи, розвитку здібностей учнів та їхнього інтересу до вивчення математики, розвитку уваги, логічного мислення, самостійності, вихованню працьовитості, відповідальності та старанності.

Формулювання цілей статті. Мета статті – знайти точки дотику математики та хореографії на прикладі вивчення танців, заснованих на побудові геометричних фігур і танцювальних рухів із точки зору математичної точності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання виявлення й реалізації зв'язків між математикою і мистецтвом є сферою наукових інтересів багатьох учених. Зокрема, математиці балету в естетичній складовій філософського осмислення танцю присвячені дослідження білоруського вченого В. Яровенка; теоретичні та практичні аспекти вдосконалення навчально-виховного процесу підготовки майбутніх учителів узагалі, початкових класів і хореографії, зокрема, були предметом вивчення Л. Андрощук, А. Болгарського, П. Коваль, І. Поклад та ін.; міждисциплінарний підхід як дидактичний інструмент керованого зближення привласнених дошкільниками знань у процесі формування міжпредметних понять, суджень, складних умінь використовують для реалізації мети і завдань програми «STREAM-освіта, або Стежинки у Всесвіт» К. Крутій та Т. Грицишина.

Виклад основного матеріалу дослідження. Д. Шариков зазначає, що зараз наукові дослідження в галузі хореографічної культури є досить розрізнені, несистематизовані. Для узагальнення особливості комунікації хореографічної культури з іншими дисциплінами необхідно проаналізувати, зокрема, узаємозв'язок із математикою.

Мова йде про математичний принцип «опис і рішення рівняння, символу» – для визначення у хореографії послідовності і правил виконання руху для репрезентації його тілом, руками і ногами; геометричний принцип «використання площин, фігур та їхня побудова» – для використання в хореографії визначення площини тіла в просторі (рівні горизонталі, вертикалі, перпендикуляр), для побудови фігур танцю з кола, овалу, трикутників, квадратів, прямокутників, п'ятикутників, ромбів, трапецій, еліпса. Математичною мовою записується поведінкова модель у хореографії – обчислення часу, градуси, положення рисочки, крапки, об'єкта, процесу [4].

Наука і мистецтво – дві основи людської культури, дві форми творчої діяльності людини, які доповнюють одна одну. Із самого народження нас оточує

світ точних розрахунків. Людство настільки зріднилося з математикою, що просто не помічає її. Первинне значення слова «математика» (від грец. *Mathema* – знання, наука, зокрема, на латині *ars mathematica* означає мистецтво математики) не втрачене і сьогодні, вона залишається символом мудрості. Краса математики є однією з сполучних ланок науки і мистецтва.

Із найдавніших століть у житті людини присутній танець. У первісних людей і любов, і праця втілюються в танцювальних рухах. Рух – це відображення простору на себе, при якому зберігаються розміри і форма об'єктів. Прикладами рухів служать симетрія (осьова і центральна), обертання і паралельний перенос. Такі геометричні рухи можна знайти в багатьох танцювальних постановках, особливо якщо танець побудований на синхронному виконанні рухів.

Симетрія є фундаментальною властивістю природи. У давнину слово «симетрія» вживалося в значенні «гармонія», «краса». Існує осьова і центральна симетрії. Центральна симетрія – це відображення простору на себе, при якому будь-яка точка M переходить в симетричну їй точку M_1 відносно даного центру. Осьова симетрія – відображення простору на себе, при якому будь-яка точка M переходить в симетричну їй точку щодо даної осі [3].

Симетрія в танці – це спокійний, незворушний, логічний і простий елемент хореографії. Принцип симетрії простежується, коли танцюристи в однаковій кількості шикуються в лінії і формують на сцені однорідну структуру, що має центр і (або) вісь симетрії.

Також симетрією називається ситуація, при якій усі танцюристи одночасно виконують той самий рух. Про симетрію говорять при врівноваженні розташування тіла танцюриста, місцезнаходженні тіла танцюриста в просторі.

Наприклад, балерина закінчує свій номер фуєте, коли вона обертається на одній нозі певну кількість разів. Саме повторюваність цих рухів (нога багаторазово описує коло, що має безліч осей симетрії) визначає їхній естетичний ефект [2].

Поворот (обертання) – рух, при якому принаймні одна точка площини (простору) залишається нерухомою (центр повороту).

Багато рухів, пов'язано з підняттям ноги і вимірюються в градусах. Звичайно

ж, балерина не повинна піднімати ногу на точну кількість градусів, про них говорять приблизно, щоб у балерин було поняття – у яких рухах наскільки піднімається нога.

Наведемо приклади хореографічних термінів із математичним змістом:

А ля згонд – поза, у якій нога через 2-у позицію піднята в бік вище 90 градусів. Арабеск (від фр. Arabesque) – поза, коли опорна нога танцівника стоїть або на повній стопі, або на півпальцях, або на пуантах, а робоча нога піднята з витягнутим коліном на 30, 45, 90 або 120 градусів. Тур – поворот тіла навколо вертикальної осі на 360 градусів. Амбуате – стрибок із почерговим викиданням вперед або назад зігнутих в колінах ніг на 45° або 90°. Пірует – поворот на 360 градусів на одній нозі.

Рахунок – важливе поняття, без якого важко розібрати танець на складові частини. Щоб прорахувати музику, потрібно почути ритм. Найлегше це зробити, слухаючи ударні інструменти. Існують і більш точні способи розбити музику на квадрати (чотири рахунки) і вісімки.

Наприклад, якщо говорити про ча-ча-ча, то при оцінці тут до уваги беруться такі показники, як постановка стопи на удар на рахунок 1, 2, 3, 4 і час, який потрібен на виконання кроку, який вимірюється в частках секунди, і т.д. Щоб потрапляти в ритм музики, треба правильно розраховувати свої рухи. Саме тут і стане в нагоді математика.

У танці будуються різноманітні геометричні фігури. Малюнок танцю – це розташування і переміщення танцівників по сценічному майданчику. Наприклад, хоровод – це коло. Іноді танцівники утворюють два кола поруч, а іноді ці кола немов переливаються одне в одне і їхній рух утворює малюнок «вісімка». Але рух хороводу не обмежується круговим малюнком. Коло розривається, утворюються нові побудови, нові малюнки – зигзаги, лінії і т.д. Ці побудови називаються фігурами хороводу і є його складовою частиною [1].

Фігури в танці

Танець	Фігура в танці	Геометрична фігура
Хоровод	«Стінка»	Паралельні прямі
	«Колесо»	Коло
	«Подвійне коло»	Концентричні кола
	«Зірочка»	Два промені із загальною вершиною
	«Вісімка»	Два кола з зовнішнім дотиком
Танець	Фігури в танці	Геометрична фігура, лінія.
Вальс	По прямій	Ламана з рівними ланками і кутом нахилу суміжних ланок
	Коло	Коло
Самба	Крест	Діагоналі квадрата або ромба, що перетинаються в центрі

Гарний танець – це красивий графік. Якщо проаналізувати базову балетну позицію, коли руки над головою, можна помітити, що в ній закладено дві криві – одна праворуч, інша ліворуч. Використання балетної позицію епольман (epaulement), що є найвищим досягненням великих балетних танцівників, породжує величезну кількість поз, визначених взаємним розташуванням ніг, рук, голови і навіть очей. У кожному танцювальному русі можна знайти графік однієї з математичних функцій.

Висновки і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. У межах дослідження було виявлено математичну складову танцю. Танець містить фігури, дроби, пропорції. Ще один факт, який підтверджує зв'язок танцю і математики, – це використання загальних термінів: лінії, діагоналі, які в малюнку танцю можуть розташовуватися паралельно або перпендикулярно, симетрично або асиметрично.

Окрім видимих геометричних фігур і алгебраїчних форм у танцюристів присутнє відчуття рівноваги, центру, тобто танцюрист перебуває в певній системі координат. За танцювальною пластикою можна побачити не тільки створення поз,

геометричних фігур, малюнка, але і точний розрахунок сили стрибка, кількість поворотів у турі. Алгоритм і послідовність – поняття математичні, тобто танець і математика пов'язані спільним атрибутом – «кроком», бо танцювальний крок – це і послідовність, і порядок рухів.

Візерунки математика, що складаються з ідей, так само як і візерунки художника або поета, повинні бути прекрасні, а ідеї, так само як слова або кольори, повинні гармонійно відповідати один одному. По можливості математикам потрібно більше малювати, більше танцювати, більше музикувати – для них у цьому випадку розкриватимуться нові естетичні горизонти математичної творчості.

Бібліографічний список:

1. Благова Т. О. Особливості професійної підготовки майбутніх учителів-хореографів у системі педагогічної освіти. Збірник наукових праць. Полтава, 2009. С. 145–153.
2. Зебер А. Математика в танці. *Перший крок у науку*. VII студентська конференція. 20 грудня 2015 р. Тези доповідей. Суми, 2015. С. 33–38.
3. Мерзляк А. Г., Полонський В. Б., Якір М. С. Геометрія: підруч. для 9 кл. загальноосвіт. навч. закладів. Харків, 2017. 240 с.
4. Шариков Д. І. Хореографія : навчальний посібник [для студентів ВНЗ «Театральне мистецтво»] Київ, 2011. 184 с.

УДК 373.3.091.12:005.963

**МЕТОДИЧНИЙ СУПРОВІД ДІЯЛЬНОСТІ ТВОРЧИХ ГРУП
УЧИТЕЛІВ ЗЗСО В УМОВАХ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ НУШ**

*Кравченко О., заступник директора
Миколаївського ЗЗСО І–ІІІ ст. № 3, м. Миколаївка,
Бондаренко Т., доцент кафедри
природничо-математичних дисциплін
та інформатики в початковій освіті
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Нова українська школа потребує вчителя, який зможе стати агентом змін, професійно розвиватися

впродовж життя, самостійно й творчо здобувати інформацію, організувати освітній процес, спрямований на формування ключових компетентностей учнів.

Вимоги часу актуалізують необхідність оновлення методичної роботи з метою підготовки фахівців, які відповідають запитам НУШ, викликам цифрового суспільства та здатні до неперервного професійного розвитку впродовж життя шляхом формальної і неформальної освіти [5].

Аналіз останніх досліджень і публікацій показав, що науковці зосереджують увагу на зміні ролі вчителя в організації освітнього процесу в умовах НУШ, усвідомленні необхідності оновлення методичної роботи як важливих чинників реалізації концепції «Нова українська школа» [3; 4].

В. Сидоренко, аналізуючи концептуальні засади Нової української школи, зазначає, що завдання вчителя – скоординувати й спрямувати діяльність учнів на формування комунікативних і навчально-пізнавальних потреб, вироблення узагальнених способів і прийомів навчальної діяльності, постановку й самостійне вирішення конкретних навчальних завдань (пізнавальних, дослідницьких, перетворювальних, проектних та ін.), засвоєння нових знань, удосконалення вмінь в усіх видах діяльності тощо [3].

Т. Сорочан убачає одним із напрямів методичної роботи на сучасному етапі – створення умов для забезпечення міцного «фундаменту» змін, сприяння усвідомленню вчителями ціннісних засад реформи. Саме це, на думку вченої, надає глибокого смислу і значущості оновленню змісту і технологій освітнього процесу в умовах НУШ [4].

Учені зазначають, що сучасна система методичної роботи ґрунтується на тісному взаємозв'язку з наукою, адже науковість – вихідний принцип визначення змісту освіти, його результатів. Науковці пропонують вважати, що сучасна методична робота за своєю сутністю, змістом є науково-методичною роботою (НМР), оскільки на основі взаємодії науки та практики забезпечує безперервний професійний розвиток педагогічних і управлінських кадрів, а також створює передумови щодо супроводу освітніх практик та інновацій, застосовуючи такі наукові методи, як узагальнення, аналіз, порівняння тощо.

Отже, Т. Сорочан пропонує таке визначення. Науково-методична робота – це система цілеспрямованих заходів, яка на основі взаємодії науки та практики забезпечує безперервний професійний розвиток педагогічних і управлінських кадрів у міжкурсний період, а також створює передумови щодо супроводу освітніх практик та інновацій із метою досягнення більш високого рівня якості освіти. Дослідниця підкреслює, що науково-методичну роботу необхідно спрямувати не лише на вдосконалення методик навчання та виховання, якими вже володіють учителі, а й на супровід інновацій, створення нового освітнього контексту, в якому вчителі та діти є партнерами у пізнавальній діяльності, а зміст освіти стає рушієм особистісного розвитку дитини.

Результати аналізу засвідчують, що вчені виокремлюють такі функції НМР: розвивальну, навчальну, інформаційну, прогностичну, супроводжувальну, дослідницьку, аналітичну, узагальнюючу, експертну, фасилітативну, контролінгову [4].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується стаття. В умовах реалізації Концепції НУШ особливої актуальності набувають різноманітні функції науково-методичної роботи щодо забезпечення професійного розвитку педагога з метою формування вміння організувати компетентнісне навчання учнів, здатності забезпечити інтегрованість змісту на основі ключових компетентностей, зокрема супроводжуюча функція.

Мета статті полягає у висвітленні особливостей забезпечення науково-методичного супроводу професійного розвитку педагога шляхом залучення до діяльності у творчих групах учителів ЗЗСО в умовах реалізації Концепції НУШ.

Виклад основного матеріалу дослідження. Серед функцій методичної роботи ми виокремили науково-методичний супровід професійного розвитку педагога, бо саме він спрямований на підтримку всебічного вивчення проблеми, обговорення ідей, визначення етапів діяльності щодо вирішення проблеми, постановку проміжних цілей для кожного етапу, добір адекватних методів, координації діяльності всіх учасників, аналіз та апробацію результатів.

Ми поділяємо думку Т. Сорочан і будемо розуміти науково-методичний супровід як нову педагогічну категорію. Науково-методичний супровід – це є професійна педагогічна взаємодія суб'єктів освітньої діяльності, необхідними умовами якої є добровільність і партнерство, визначальними ознаками – особистісний і професійний розвиток керівників і учасників навчально-виховного процесу, а результатом – якісно новий рівень освіти.

Науково-педагогічний супровід ми розглядатимемо як процес спільної творчої діяльності методистів, учителів, які опрацьовують інновації, розробляють необхідні рекомендації, здійснюють моніторинг результатів.

Н. Вишневська науково-методичний супровід трактує як нову технологію післядипломної освіти, яка у певній послідовності дій сприяє формуванню у вчителів нового фахового мислення, розуміння сутті, змісту і значення предмета; усвідомленню педагогами принципів і методів навчання; самостійному безперервному професійному розвитку вчителів [1].

Науковці зазначають, що науково-методичний супровід інноваційної діяльності загальноосвітнього навчального закладу в організаційному аспекті не може розглядатись тільки як науково-методичне забезпечення тим чи іншим суб'єктом діяльності школи; як навчання та консультування педагогів та адміністрації школи; як підтримка цієї діяльності або спільна діяльність суб'єктів супроводу та суб'єктів школи (адміністрація та педагоги) [2].

В умовах збільшення академічної, організаційної автономії сучасного закладу загальної середньої освіти зростає потреба забезпечення науково-методичного супроводу в системі з наданням можливості урахування різних підходів, точок зору, колегіальності у виборі:

- змісту і формату професійного розвитку вчителів;
- форм самореалізації, розкриття особистісного потенціалу кожного учасника;
- умов співтворчості, спільної діяльності суб'єктів, які прагнуть досягти нових якісних результатів.

Розглянемо особливості забезпечення науково-методичного супроводу професійного розвитку вчителів на прикладі залучення педагогів до діяльності у творчих групах ЗЗСО в умовах реалізації Концепції НУШ.

Цінність науково-методичного супроводу безперервного професійного розвитку творчої групи філологів полягає у тому, що у процесі взаємодії науковців, методистів, учителів акцентується увага на діяльності кожної особистості й створюються можливості для усвідомлення кожним учасником сутності професійної діяльності в умовах НУШ, відбувається «проживання» проблем, пошуку шляхів їхнього вирішення. За особистим переконанням учасників творчої групи, в умовах реалізації Концепції Нової української школи однією з ефективних форм забезпечення професійного розвитку є методична майстерня. Саме така форма дала можливість зміщення акцентів зі знанневого на діяльнісний освітній результат і була успішно застосована у діяльності як учнів, так і вчителів, урахувавши специфіку, життєвий досвід, вікові особливості учасників.

Змістовне наповнення методичної майстерні передбачає неперервну зміну творчих видів діяльності відповідно до мети поставлених завдань та охоплює систему творчих вправ, тренінгів, творчих завдань, розробку й презентацію проектів. Парна або групова взаємодія, активність і самостійність учасників, актуальний досвід й особисте переживання в процесі пошуку розв'язання певної проблеми актуалізували необхідність використання сучасних освітніх технологій, потребу обговорення власних здобутків із колегами.

Проведення вчителями-філологами методичної майстерні «Розвиток творчих здібностей учнів засобами рідного слова в позаурочний час» включало три основні етапи:

- створення сприятливих умов до розгортання активної взаємодії, а саме: залучення вчителів ще до проведення заходу в методичний простір, який вмотивовує їх до розв'язання проблем, що стають для них особистісно значущими;
- забезпечення суб'єкт-суб'єктних відносин у процесі роботи методичної майстерні, що створює особливу атмосферу, яка сприяє виникненню бажання до співпраці, продуктивної рефлексивно-оцінної діяльності на позитивний результат

з урахування потреб кожного учасника (темп навчання, складність і обсяг матеріалів, формат взаємодії, тощо);

- забезпечення зворотному зв'язку («Feed Back») після проведення майстерні.

Доречне поєднання теоретичних «вкраплень» із практичною діяльністю в роботі методичної майстерні дозволило:

- побачити перспективу особистісного професійного розвитку;
- опановувати сучасні підходи до проектування творчого розвитку всіх учасників навчально-виховного процесу, пошуку способів вирішення проблемних ситуацій;

- поєднати різні види діяльності, різноманітні форми і методи роботи (від колективних - до індивідуальних), що передбачає інтеграцію теоретичного та практичного навчання (професійно-педагогічної, психологічної, методичної, фахової готовності), засвоєння інноваційної діяльності;

- створити атмосферу взаємоповаги та доброзичливості, а як наслідок – здатність до активного педагогічного спілкування, взаємодії та відповідальності;

- створити умови для рефлексії та корекції діяльності – самоаналіз почуттів, емоцій, ставлення до оточуючих, аналіз «побоювань і надбань» у процесі роботи майстерні.

Для теоретичного обґрунтування, розробки й апробації моделі професійного зростання творчої групи вчителів початкових класів із проблеми «Формування успішної особистості школяра шляхом використання нових інформаційних технологій в умовах НУШ», забезпечення якісного науково-методичного супроводу професійного розвитку вчителів початкових класів оновлено роботу науково-методичного майданчика (науковий керівник – кандидат педагогічних наук Т. М. Бондаренко), який працює як інноваційний підрозділ організаційної структури управління Миколаївського ЗЗСО І–ІІІ ст. № 3 і кафедри природничо-математичних дисциплін та інформатики в початковій освіті ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» (завідувач кафедри, кандидат педагогічних наук Т. А. Євтухова). Активна взаємодія науковців, педагогів і студентів

спрямовувалася на усвідомлення соціальної і професійної місії вчителя Нової української школи, нової ролі учителя як коуча, фасилітатора, тьютора, модератора в індивідуальній освітній траєкторії дитини, моделювання форм упровадження медіаосвіти. Результатом взаємодії стали: методичний веб-квест «Використання «Blended Learning» у початковій школі в контексті реалізації Концепції НУШ», педагогічний workshop «Використання «Blended Learning» у загальноосвітній школі в контексті реалізації Концепції НУШ».

Учителі прагнуть до змін і беруть активну участь у MINI-EDCAMP Chuhuiv за темою «Коли учнівство і педагоги навчаються: як усіх зацікавити?», EdCamp Partner KHARKIV «Фінансова свобода і підприємництво в школі», Регіональній (не) конференції для шкільних педагогів магістральний міні-EdCamp Sloviansk за темою «Цифровий освітній простір». Узагальнений досвід професійного розвитку вчителів буде представлено на обласному навчально-методичному практикумі «Науково-методичний хакатон із медіаосвіти», майстер-класі з теми «Організаційно-педагогічний супровід упровадження медіаграмотності в освітній простір закладу загальної середньої освіти».

Висновки дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Отже, науково-методичний супровід діяльності творчих груп учителів ЗЗСО забезпечує професійний розвиток педагогів Нової української школи, здійснює супровід освітніх практик, інновацій і сприяє створенню якісного освітнього середовища.

Перспективи подальших досліджень убачаємо у створенні веб-квестів для професійного саморозвитку педагогів ЗЗСО в умовах реалізації Концепції НУШ.

Бібліографічний список:

1. Вишнеvsька Н. В. Науково-педагогічний супровід професійного зростання вчителя іноземної мови в системі післядипломної освіти URL: <http://umo.edu.ua/vipusk-11/vishnevsjka-nv-naukovo-pedagoghichnij-suprovid-profesijnogho-zros-tannja-vchitelja-inozemnoji-movi-v-sistemi-pisljadiplomnoji-osviti> (дата звернення: 15.04.2019).
2. Муромець В. Г. Особливості науково-методичного супроводу превентивного виховного середовища вищого навчального закладу

URL: http://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/6886/1/V_Muromets_TMPV_16_1.pdf
(дата звернення: 15.04.2019).

3. Сидоренко В. В. Нова українська школа: концептуальні орієнтири / матеріали методологічного семінару з онлайн-трансляцією «Освітньо-філософські засади Нової української школи», 18 жовтня 2017 року, м. Київ, Україна м. Київ, Україна. URL: <http://lib.iitta.gov.ua/708457/> (дата звернення: 15.04.2019).
4. Сорочан Т. М. Методична робота: підготовка вчителів до реалізації концепції «Нова українська школа» URL: http://lib.iitta.gov.ua/710731/1/%D0%A1%D0%BE%D1%80%D0%BE%D1%87%D0%B0%D0%BD_%D0%9C%D0%95%D0%A2%D0%9E%D0%94%D0%98%D0%A1%D0%A2_05.pdf (дата звернення: 15.04.2019).
5. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року. URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/54258/ (дата звернення: 15.04.2019).

УДК 373.3.064.1:[373.3.015.31:502/504]

УЗАЄМОДІЯ ШКОЛИ І СІМ'Ї У ФОРМУВАННІ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

*Краснікова А., вчитель початкових класів
Миколаївського ЗЗСО І–ІІІ ст. № 3, м. Миколаївка,
Бондаренко Т., доцент кафедри
природничо-математичних дисциплін
та інформатики в початковій освіті
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Екологічні умови, що склалися на Сході України, поставили державу перед новими викликами, пов'язаними з питаннями безпеки, подолання гуманітарної та економічної кризи. Проблеми ускладнюються погіршенням екологічного стану Донбасу, посилюються кризою, негативно впливають на всі сфери суспільного життя – соціальну, економічну, гуманітарну, політичну.

Дослідники наголошують, що питання екологічної безпеки регіону є критичним та потребує негайного реагування з боку усіх зацікавлених сторін та громадськості, зміни світоглядної парадигми та світосприйняття в процесі формування екологічної культури [2; 4].

Екологічне виховання, як складова формування екологічної культури особистості, належить до проблем, від вирішення яких багато в чому залежить подальший розвиток екологічної безпеки регіону й держави в цілому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій засвідчив, що на важливість екологічного виховання учнів звертали увагу як вітчизняні, так і зарубіжні педагоги: О. Дідков, І. Зверєв, А. Захлебний, П. Іванов, О. Леопольд, Г. Пономарьова, Дж. Сван, Я. Славська, В. Степп, І. Суравегіна, В. Червонецький, Г. Шевченко, Г. Філіпчук та ін.

О. Дідков зосереджує увагу на ролі освіти та виховання у формуванні екологічної свідомості та культури особистості. На думку вченого, досягнення кінцевої мети екологічної освіти можливе за умови екологізації всього освітнього процесу, запровадження нових нормативних і спеціалізованих екологічних курсів, створення профільних еколого-природничих освітніх інституцій різного рівня, поглиблене вивчення ряду предметів.

Учений констатує, що одним із найважливіших завдань екологічної культури та екологічного виховання є формування у громадян раціонального природокористування, уміння бачити екологічні наслідки, почуття відповідальності перед нинішніми та майбутніми поколіннями та ін. Він виокремлює певні етапи у процесі неперервного екологічного виховання:

- екологічне просвітництво – це перший ступінь в екологічному вихованні. Він формує перші елементарні знання про особливості взаємовідносин «суспільство-природа»;
- екологічна освіта – це психолого-педагогічний процес впливу на людину, метою якого є теоретичне формування екологічної свідомості;
- екологічне виховання – це формування в індивіда моральних принципів, що визначають його позицію та поведінку у сфері охорони довкілля та раціонального використання природних ресурсів [1].

Я. Славська зосереджує увагу на понятті еколого-естетичного виховання й відзначає, що його сутність недостатньо розкрита ані у вітчизняній, ані в зарубіжній педагогіці. Під еколого-естетичним вихованням учена пропонує

розуміти процес формування в молоді уявлень про природу як естетичну цінність, про саму людину, тобто про себе, як частину універсальної природної цілісності, яка виявляє готовність до самостійного вибору на користь духовності, творчості, здоров'я; потреби в самореалізації, у створювальній діяльності за законами краси (Ф. Шіллер) та вироблення внутрішньої гармонійної міри активності щодо перетворення природного світу [5].

Отже, результати аналізу наукових досліджень, методичної літератури засвідчують, що сутність екологічної культури набула обґрунтування у філософії та психології, однак як педагогічна проблема формування екологічної культури потребує подальшого вивчення.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується стаття. Суспільство може розвиватися в напрямку екологічної безпеки за умови орієнтації на родину, сім'ю, де зароджуються й виховуються найвищі духовні й моральні цінності, закладається підґрунтя екологічної культури.

Отже, нові екологічні виклики актуалізували питання формування екологічної культури молодших школярів у спільній діяльності сім'ї та школи.

Мета статті полягає у висвітленні загальних тенденцій розвитку екологічного виховання учнів, виявленні педагогічних умов і використанні сучасних форм взаємодії закладу загальної середньої освіти й сім'ї у формуванні екологічної культури молодших школярів.

Виклад основного матеріалу дослідження. На наші переконання, для формування естетичного сприйняття природи молодшими школярами необхідно забезпечити практично-значиму діяльність на засадах тісного взаємозв'язку дитини з природою, організації її продуктивно-творчої, ігрової взаємодії, цілісному розвитку пізнавальної, емоційно-вольової сфери та сфери поведінки особистості.

Спираючись на результати досліджень учених щодо ефективності процесу формування еколого-естетичного сприйняття природи молодшими школярами, ми виокремили такі умови:

- чітка постановка мети процесу формування естетичного сприйняття природи;

- спрямованість викладання різноманітних навчальних дисциплін та позаурочної діяльності учнів на формування естетичного сприйняття природи;
- орієнтація освітнього процесу на організацію творчої діяльності учнів;
- побудова процесу формування естетичного сприйняття на основі творчого взаємозв'язку школярів з природою та з творами мистецтва;
- урахування тенденцій розвитку учнів, які відображають найбільш суттєві вікові особливості;
- використання різноспрямованої, різноманітної взаємодії школярів, яка необхідна для формування в них знань про природу, естетичних умінь;
- використання «м'яких» впливів із боку дорослих із метою забезпечення процесу еколого-естетичного сприйняття природи на засадах діяльнісно-творчого характеру;
- орієнтація освітнього процесу на послідовне досягнення учнями рівнів сприйняття природи – предметного, дійового, естетичного ставлення та естетичного сприйняття природи;
- моніторинг рівня еколого-естетичного сприйняття природи;
- наступність між дитячим садком і школою в процесі формування естетичного сприйняття природи;
- інтеграція впливів школи та сім'ї, спрямованих на формування естетичного сприйняття природи [3; 5; 6].

На прикладі залучення молодших школярів до проєктної діяльності розглянемо особливості використанні сучасних форм взаємодії ЗЗСО і сім'ї у формуванні екологічної культури молодших школярів.

Організація екологічної освіти та виховання в процесі проєктної діяльності охоплює як інформаційну діяльність (добір інформації для створення листівок, буклетів із метою екологічної пропаганди та ін.), так і практичну роботу (учні за допомогою батьків, старшокласників озеленяють території своїх шкіл, займаються підгодівлею птахів та ін.).

Інформаційно-роз'яснювальні заходи поглиблюють знання про природу та природні взаємозв'язки, розширюють елементарні знання про Землю, викликають естетичний інтерес до живої й неживої природи, чутливість до естетичної привабливості природних об'єктів, здатність реагувати на прекрасне в природі, досвід спілкування з природою, естетичне сприйняття природи, усвідомлення життєвого значення природи, потребу в спілкуванні з природою, цікавість, допитливість, пізнавальний інтерес.

Актуалізація знань про взаємодію людини з природою, про наслідки негативного впливу людства на довкілля вказує на основні напрямки природоохоронної діяльності, зосереджуючи увагу, наприклад, на необхідності здобуття навичок сортування сміття.

Такий підхід спричинив необхідність візуалізації важливості розвитку культури сортування сміття та особливостей поводження з відходами.

Ідею поділитися отриманою інформацією стосовно сортування побутових відходів, як важливої сировини для вторинної переробки або використання, було реалізовано у відеоролику «Сортуй». Діти разом із батьками зібрали матеріал для написання сценарію, розподілили ролі, підготували необхідний матеріал для зйомок.

Молодші школярі звернулися до ініціативної групи «MEDI@NNA» за інформаційною підтримкою та презентували сценарій відеоролику «Сортуй». Учні вже мають досвід взаємодії з юними кінематографами. Кожен спільний проєкт розширяє потенційні можливості при організації формування екологічної культури молодших школярів.

Досвід практичної реалізації теоретичних засад і науково-методичних рекомендацій науковців засвідчує, що для ефективного формування екологічної культури учнів початкових класів необхідно дотримуватися таких педагогічних умов:

- реалізації мультидисциплінарного підходу при організації екологічної освіти молодших школярів;

- використання творів мистецтва, відеоматеріалів поряд із організацією безпосереднього сприйняття учнями природних об'єктів;
- здійснення на морально-естетичному рівні занурення до світу природи, переживання її художнього образу;
- застосування творів мистецтва як засобу «естетичного діалогу» з об'єктами природи.

У процесі використання узагальненого досвіду організації екологічного виховання, власних доробок можемо констатувати, що прискорення процесу формування еколого-естетичної вихованості залежить від:

- обґрунтованого й виваженого використання міжпредметних зв'язків, усебічного урахування можливостей кожної дисципліни, що вивчається при підготовці школярів;
- належними чином організованої системи пізнавальної діяльності, у тому числі в процесі самостійної роботи.

Висновки дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Отже, у процесі формування екологічної культури молодших школярів необхідно враховувати психологічні особливості дітей, які обумовлюють диференційований підхід освітньої роботи. Разом із дітьми доречно визначати мету, завдання, зміст, пропонувати виконання творчих вправ із використанням творів мистецтва, наукового матеріалу.

Перспективи подальших розвідок у даному напрямку пов'язані з розробкою організаційно-методичного забезпечення процесу формування еколого-естетичної поведінки учнів у повсякденному житті, плідній співпраці сім'ї і школи.

Бібліографічний список:

1. Дідков О. Формування екологічної свідомості та культури засобами освіти та виховання особистості. URL: <http://www.ird.npu.edu.ua/files/didkov.pdf> (дата звернення: 15.04.2019).
2. Колток Л. Формування екологічної культури учнів початкової школи як психолого-педагогічна проблема. *Збірник наукових праць молодих вчених*

Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, 2012. Вип. 1. С. 115–122. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apgnd_2012_1_21

3. Мамешина О. С. Психологічні умови розвитку екологічної свідомості старшокласників у системі позашкільної освіти : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 19.00.07. Київ, 2004. 25 с.

4. Оцінка екологічної шкоди та пріоритети відновлення довкілля на сході України. 2017. URL: <https://www.osce.org/uk/project-coordinator-in-ukraine/362581?download=true> (дата звернення: 15.04.2019).

5. Славська Я. А. Педагогічні умови еколого-естетичного виховання дітей у контексті ідей сталого розвитку. *Педагогіка та психологія: перспективні та пріоритетні напрями наукових досліджень*: зб. тез наукових робіт Міжнар. науково-практ. конф. Київ, 2013. С. 24–26.

6. Славська Я. А. Еколого-естетичне виховання в загальноосвітніх школах України (в кінці ХХ – на початку ХХІ століть). *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. Зб. наук. праць СНУ ім. В. Даля. Вип. 4 (57). Луганськ, 2013. С.175–182.

УДК 373.3/.5.016:070:004

УПРОВАДЖЕННЯ МЕДІАОСВІТИ В ОСВІТНІЙ ПРОСТІР ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ: ПЕРШІ КРОКИ

*Красноєєва О., директор
Миколаївського ЗЗСО І-ІІІ ст. № 3, м. Миколаївка,
Бондаренко Т., доцент кафедри
природничо-математичних дисциплін
та інформатики в початковій освіті
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Сучасний медіапростір породжує нову реальність, нові форми життєдіяльності людини, новий досвід спілкування і співіснування, що актуалізує проблему створення належних умов у закладах загальної середньої освіти (ЗЗСО) для формування особистісної медіакультури школярів [1; 3; 7].

З одного боку, сучасні мультимедіа неймовірно розширюють можливості учнів. Доступність освітніх ресурсів здатні забезпечити середовище для формування та розвитку ключових компетентностей. Подорожі онлайн у будь-який куточок планети сприяють розвитку мотивації учнів до навчання. Швидке

отримання інформації про події, цікаве дозвілля активізують пізнавальну діяльність школярів.

А з іншого боку, необмежений доступ до інформації та комунікації є потенційною загрозою для дітей: перевантаження потоком інформації, втрата контролю над реальним часом, комп'ютерна залежність і т.д.

Щоб допомогти учням активно використовувати можливості інформаційного поля телебачення, радіо, відео, кінематографа, преси, Інтернету, розуміти мову медіакультури необхідно впроваджувати медіаосвіту в освітній простір ЗЗСО.

Аналіз останніх досліджень і публікацій із зазначеної проблеми надав можливість систематизувати результати здобутків науковців і практиків щодо умов, форм ефективного впровадження медіаосвіти.

Учені ґрунтовно розглядають теоретичні й світоглядні засади медіаосвіти, процеси формування медіаосвіти й медіаграмотності в історичному контексті зародження і розвитку мас-медіа від друкованих до електронних, аналізують погляди відомих педагогів на проблеми використання різних комунікаційних технологій в освітньому просторі, створюють медіаосвітні концепції у прив'язці до суспільно-політичних обставин [1; 4; 6].

Дослідники зосереджують увагу на багатозначності та багатоаспектності медіаосвіти, яка орієнтована на формування медіаграмотності особистості, її соціокультурний розвиток та адаптацію до нових реалій життя.

По-перше, медіаосвіта спрямована на розвиток критичного мислення (Л. Мастерман), сприяє формуванню вміння аналізувати та виявляти маніпулятивні впливи медіа, орієнтуватися в інформаційному потоці сучасного цифрового суспільства.

По-друге, медіаосвіта як культурологічна теорія (В. Дункан, М. Маклюєн, Е. Харт), допомагає учням зрозуміти, як медіа можуть збагатити сприйняття, знання та ін.; яку роль відіграють суспільні стереотипи, розповсюджені за допомогою медіа; як оцінювати і критично аналізувати медіатексти.

По-третє, медіаосвіта як соціокультурна теорія (А. Шаріков) указує на необхідність освіти як результату розвитку медіакультури у поєднанні з усвідомленням у педагогіці значимості соціальної ролі медіа.

По-четверте, семіотична теорія медіаосвіти (В. Біблер, К. Метц, Ю. Лотман, М. Ямпольський) спрямовується на допомогу учням «правильно читати» медіатексти на основі вивчення правил декодування медіатексту, опису його змісту, асоціацій, особливостей мови та ін.

По-п'яте, естетична теорія медіаосвіти покликана допомогти аудиторії зрозуміти основні закони і мову медіатекстів, які напряду стосуються мистецтва, розвитку естетичного сприйняття та смаку, здатності до кваліфікованого художнього аналізу.

По-шосте, «практична» теорія медіаосвіти (С. Айнутдінова, Д. Шретер) забезпечує умови для навчання учнів, студентів (або вчителів) використовувати медіаапаратуру.

По-сьоме, ідеологічна теорія медіаосвіти спрямована викликати у аудиторії бажання змінити систему масової комунікації (якщо при владі в країні перебувають сили, далекі від ідеологічних поглядів їхніх опонентів) або, навпаки, показати, що система медіа, що склалася – найкраща, у цьому випадку критикується медіакультура інших країн.

По-восьме, медіаосвіта як теорія «споживання та задоволення» допомагає учням витягувати із медіа максимум користі у відповідності до своїх бажань та схильностей.

По-дев'яте, «ін'єкційна теорія» медіаосвіти (А. Федоров) забезпечує умови для пом'якшення негативного ефекту надмірного захоплення медіа, дає можливість зрозуміти різницю між реальністю та медіатекстом.

По-десяте, етична теорія медіаосвіти допомагає учням долучитися до тої чи іншої етичної моделі поведінки (тої, що відповідає, наприклад, конкретній релігії, рівню розвитку цивілізації, демократії тощо).

Г. Гінкул підкреслює, що теоретичний дискурс показує актуальність інтеграції медіаосвіти в оновленні та впорядкуванні змісту сучасної освіти [1].

Освітня реальність як формування порядку з хаосу передбачає наявність низки факторів, що забезпечують систематизацію та ефективне засвоєння знань, які розподіляють потоки інформації в конкретні тематичні русла, що створюють для особистості, яка розвивається, реальні життєві орієнтири [2].

Виділення невіршених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується стаття. Результати аналізу стану впровадження медіаграмотності засвідчують, що розвиток медіаосвіти в Україні – цілеспрямований процес. Натомість актуальним для освітнього простору ЗЗСО залишається питання організаційно-педагогічного супроводу впровадження медіаосвіти.

Мета статті полягає у висвітленні питань організаційно-педагогічного супроводу впровадження медіаосвіти в освітній простір ЗЗСО.

Виклад основного матеріалу дослідження. В умовах цифрового суспільства формування особистісної медіакультури є одним із важливих сучасних напрямів виховання молоді. Розвинена медіакультура особистості передбачає як пошук, сприймання, критичний аналіз, адекватне оцінювання та осмислення різноманітної медіапродукції, так і створення власних медіапродуктів на основі усвідомленої системи цінностей і переконань у взаємодії з іншими людьми.

Процес формування особистісної медіакультури потребує виваженого підходу та відповідного організаційно-педагогічного супроводу впровадження медіаосвіти в освітній простір ЗЗСО на рівні педагогічного колективу, взаємодії з учнями, батьками.

Створення умов для формування особистісної медіакультури на рівні педагогічного колективу вимагає значну увагу приділити інтенсивній самоосвіті педагогічного колективу, узгодити теми індивідуальних самоосвітніх маршрутів із темою експериментальної діяльності, презентувати авторські напрацювання педагогів на методичних заходах і педрадах.

Забезпечення процесу формування особистісної медіакультури на рівні взаємодії з учнями потребує створення відповідного медіаосвітнього середовища за декількома напрямками, а саме:

- упровадження низки курсів за вибором, якими охоплені учні початкової, середньої та старшої школи;
- поширення практики інтеграції медіаосвітніх елементів у викладання низки шкільних предметів;
- залучення до позакласної роботи різноманітних форматів занять учнівської творчості медіаосвітнього спрямування.

Організація процесу формування особистісної медіакультури на рівні взаємодії з батьками створює необхідність активізувати участь батьків у проєктній діяльності, у системній роботі щодо розробки моделі шкільної медіаосвіти.

Ми починали впровадження медіаосвіти з аналізу можливостей Миколаївського ЗЗСО I–III ступенів № 3 (Донецька область). Співпраця закладу з ГО «Новий Донбас», Unicef, представниками Львівської Освітньої Фундації, ПП «Теплиця», командою «Жовтий Автобус», громадською організацією «Наша дія», уведення профільного навчання, зокрема інформаційно-технологічного, стало підґрунтям для формування культури спілкування з медіа, творчих, комунікативних здібностей учнів, критичного мислення, умінь повноцінного сприйняття, інтерпретації, аналізу та оцінки медіатекстів, навчання різним формам самовираження за допомогою медіатехніки в позакласній роботі.

У школі активно працює ініціативна група «MEDI@NNA», яка об'єднує учнів 4 – 11 класів Миколаївської ОТГ. Школярі у вільний час знімають відеонариси, кінострічки на соціально значущі теми, надають інформаційну підтримку освітнім заходам (<https://www.facebook.com/groups/MEDIANNA/>).

Журналісти-початківці взяли участь у медіапроєкті Медіа Лаб Донбас «Пиши і змінюй своє місто!» (<http://www.medialab-donbass.com/de/beitraege/1/shkola-mii-dim>).

Юні кінематографісти, прес-служба «MEDI@NNA» активно використовують інформаційне поле преси, радіо, телебачення, кінематографа, Інтернету для особистісного та професійного зростання. Учні готують бліц-інтерв'ю, знімають відео, замислюються над актуальними проблемами сьогодення: екологія та її місце

в житті людини, роль рідної мови у формуванні особистості, висловлюють свої думки, діляться своїми поглядами з ровесниками на різні теми, які їх хвилюють.

Для досягнення позитивного результату сформованості професійного самовизначення старшокласників в умовах сучасного медіапростору важливо на основі системності організації та постійної методичної підтримки й корекції профорієнтаційної роботи в навчальному закладі, уведення нових курсів, зокрема «Основи медіаграмотності», «Медіакультура». Наш досвід показує, що забезпечення організаційно-педагогічного супроводу впровадження медіаграмотності в освітній простір навчального закладу актуалізувало взаємодію всіх учасників освітнього процесу.

У межах діяльності науково-методичного майданчика (науковий керівник кандидат педагогічних наук Т. М. Бондаренко), який працює як інноваційний підрозділ організаційної структури управління Миколаївського ЗЗСО І–ІІІ ст. № 3 та кафедри природничо-математичних дисциплін та інформатики в початковій освіті ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» (завідувач кафедри, кандидат педагогічних наук Т. А. Євтухова) для теоретичного обґрунтування, розробки й апробації моделі професійного зростання педагогів із проблеми «Формування успішної особистості школяра шляхом використання нових інформаційних технологій в умовах НУШ» активно працювала творча група з науковців, педагогів і студентів, зокрема, із метою моделювання форм упровадження медіаосвіти.

Ми проаналізували результати готовності й можливості до впровадження медіаосвіти в Миколаївському ЗЗСО І–ІІІ ступенів № 3 на рівні учнів, батьків, учителів.

Адміністрація школи ініціювала низку зустрічей з учнями 10 класу, їхніми батьками з метою ознайомлення з Концепцією медіаосвіти, програмою курсу «Основи медіаграмотності» та його перевагами. На той час учитель інформатики пройшов навчання в Літній школі з медіаграмотності, узяв участь у Шостій міжнародній науково-методичній конференції «Практична медіаграмотність:

міжнародний досвід та українські перспективи». Такий підхід допоміг розставити акценти, сприяв усвідомленню учнями і батьками необхідності медіаосвіти.

Ми усвідомлюємо, що успішність впровадження медіаосвіти залежить від мотивації, активності й рівня підготовки вчителів, їхньої здатності до підвищення професійної майстерності та набуття нових знань. Участь педагогів в онлайн семінарах, онлайн-курсах на платформі Prometheus, моделювання уроків із використанням окремих методів, прийомів, засобів навчання, елементів інноваційних технологій у навчально-виховному процесі школярів сприяли впровадженню провідних ідей медіаосвіти в практичну діяльність.

Залучення педагогів до процесу саморозвитку, самодіагностики сприяло визначенню наявності у вчителів необхідних особистісних якостей: мотиваційно-творча спрямованість особистості, рівень розвитку креативності, рівень поінформованості щодо новації та відношення до неї, оцінки і самооцінки здатності до інноваційної діяльності, індивідуальні особливості особистості (рішучість, відповідальність, толерантність, навички самоорганізації та ін.), професійні вміння (рівень оволодіння професією та адаптації до неї, первинне засвоєння необхідних прийомів і технологій, уміння працювати в команді, рівень співробітництва та ін.).

На сьогодні маємо перші результати. У межах проекту «WOW Teachers» (координатор Сергей Гаков (Sergey Gakov) учитель інформатики А. Бондаренко поглибив знання й практичні навички з Веб-розробки.

Своїми знаннями він ділиться з учнями. Творча група юних веб-розробників активно заглибилась у вивчення теорії HTML (<https://www.facebook.com/photo.php?fbid=536012746889361&set=pcb.2151004514981869&type=3&theater&ifg=1>) і сьогодні учні потужно працюють над створенням шкільного сайту.

Юні кіношники з ініціативної групи MEDI@NNA, десятикласники запросили учнів 9-х класів (викладач і тренер із медіаграмотності Т. Іванова ЗОШ № 1 м. Краматорська) на воркшоп «Маніпулятивні можливості мас-медіа та реклами». Між школами встановилися партнерські стосунки. Спілкуються учні

і педагоги. Учителі обмінюються досвідом, планують подальші шляхи співпраці в процесі реалізації медіаосвіти.

Наш досвід засвідчує, що учні в межах вивчення «Основ медіаграмотності» активно залучаються до самоосвіти і успішно закінчили курс «Медіаграмотність: практичні навички» (30 годин) на платформі Prometheus.

Діагностичний етап упровадження медіаграмотності в межах реалізації інформаційно-технологічного профілю завершився нарадою адміністрації навчального закладу, науковців, членів творчої групи науково-методичного майданчика, на якій були обговорені й проаналізовані переваги та проблемні зони в організації навчально-виховного процесу, підтверджено, що педагогічний колектив націлений на оволодіння ґрунтовним досвідом із впровадження медіаосвіти.

Розглянувши зміст Програми всеукраїнського експерименту з масового впровадження медіаосвіти «Стандартизація наскрізної соціально-психологічної моделі інтенсивного масового впровадження медіаосвіти у вітчизняну педагогічну практику», педагогічний колектив звернувся до відділу освіти Миколаївської міської ради з ініціативою щодо організації і проведення експериментальної роботи за вказаною темою.

На прогностичному етапі ми плануємо конкретизувати мету й завдання, уточнити систему заходів, спрямованих на впровадження медіаосвіти в Миколаївському ЗЗСО I–III ступенів № 3.

У межах залучення педагогів до різноманітних форм методичної роботи (тренінги, дистанційні курси, майстер-класи, педагогічні майстерні, воркшопи, методичні заходи у форматі світове кафе) плануємо створити умови для опанування вчителями-предметниками теоретичними засадами та практичними навичками інтеграції медіаосвіти в навчально-виховний процес ЗЗСО, збагачення їхнього професійного досвіду, розширення можливостей у використанні нових технологій, методів, засобів розвитку медіаграмотності старшокласників.

Усвідомлення педагогами необхідності інтеграції медіаосвіти, формування медіакомпетентності учнів у межах вивчення предметів забезпечить: розуміння

особистістю соціокультурного, економічного й політичного контексту функціонування медіа, здатність учнів бути носіями медіакультурних цінностей, смаків і стандартів, ефективність взаємодії з медіапростором, реалізацію активної громадянської позиції старшокласників.

Плануємо створити умови для реалізації навчальної програми у початковій школі «Я у медіапросторі» [5].

Про завершення етапу свідчатиме позитивне сприйняття й опанування педагогами нововведень, енергійність, зібраність, сконцентрованість, позитивне реагування вчителів на обговорення подальших кроків інноваційної діяльності, підвищення рівня медіаграмотності всіх суб'єктів освітнього процесу.

На наш погляд, завданнями зазначеного етапу мають бути: сприяння тренінговій, корекційно-розвивальній діяльності вчителів, підтримка мотивації творчого та особистісного потенціалу педагогів, розвиток загальної технології творчого пошуку, здатності до рефлексії, формування адекватної професійної самооцінки, удосконалення професійних навичок та умінь педагогів (здатність практичного врахування вікових та індивідуальних особливостей психічного розвитку школярів у процесі медіаосвіти, установлення суб'єкт-суб'єктних відносин, забезпечення розвивального впливу медіасередовища, використання сучасних технологій з урахуванням життєвої ситуації, організації роботи за всіма лініями розвитку, зміни акценту на процесуальну сторону діяльності учнів).

Ми впевнені, що забезпечення організаційно-педагогічного супроводу процесу впровадження медіаграмотності в освітній простір Миколаївського ЗЗСО І–ІІІ ступенів № 3 сприятиме створенню умов для ефективної професійно-педагогічної діяльності, надасть можливості найбільшою мірою враховувати інтереси, нахили і здібності кожного учня, у тому числі з особливими освітніми потребами.

У подальших дослідженнях проблеми впровадження медіаосвіти в ЗЗСО потребують удосконалення мета, завдання, форми, методи, шляхи реалізації й забезпечення організаційно-педагогічного супроводу на кожному етапі експериментальної діяльності в умовах сучасного медіапростору.

Бібліографічний список:

1. Гінкул Г. Медіаосвіта в контексті філософії освіти XXI століття. *«Практична медіаграмотність: міжнародний досвід та українські перспективи»*: збірник статей П'ятої міжнародної науково-методичної конференції. Київ, 2017. С. 8–12.
2. Карпець Л. А. Сучасна освітня парадигма в контексті медіакультури. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2015. С. 95–98
3. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні (нова редакція) URL: http://ms.detector.media/mediaprosvita/mediaosvita/kontseptsiya_vprovadzheniya_mediaosviti_v_ukraini_nova_redaktsiya/ (дата звернення: 19.04.2019).
4. Комар О. А. Дещо про інтеграцію та інтегровані уроки. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи*: збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. Умань, 2017. Вип. 57. С. 67–73.
5. Концепція Нової української школи / Міністерство освіти і науки України. URL: <http://mon.gov.ua/2016/12/05/konceptsiya.pdf> (дата звернення: 19.04.2019).
6. Коропатник М. Медіаосвіта в Україні: історія і сьогодення. *«Практична медіаграмотність: міжнародний досвід та українські перспективи»*: збірник статей Шостої міжнародної науково-методичної конференції. – Київ, 2018. С. 159–174.
7. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року. URL: <http://www.mon.gov.ua> (дата звернення: 19.04.2019).

УДК 373.5.015.31:39]:791

РОЗВИТОК ІНТЕРЕСУ ДО ВИВЧЕННЯ НАРОДНИХ ТРАДИЦІЙ ЗАСОБАМИ КІНОМИСТЕЦТВА

*Процька Т., педагог-організатор
Миколаївського ЗЗСО І–ІІІ ст. № 3, м. Миколаївка,
Бондаренко Т., доцент кафедри
природничо-математичних дисциплін
та інформатики в початковій освіті
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Виникнення високих технологій, розвиток інформаційного суспільства, глобалізаційних процесів, зміни суспільних пріоритетів у нашій державі спричинили потребу особистості бути здатною до вільного функціонування, оптимальної взаємодії з сучасним медіапростором [3; 4].

В умовах сьогодення відбувається трансформація національної і громадянської свідомості, моральної, правової культури особистості, яка

актуалізувала проблему оптимізації процесу виховання патріотизму учнів та розвитку їхньої медіаграмотності засобами медіаосвіти [7].

Аналіз останніх досліджень і публікацій засвідчує, що вчені вважають одним із важливих сучасних напрямів виховання молоді є формування особистісної медіакультури. На їхню думку, розвинена медіакультура особистості передбачає як пошук, сприймання, критичний аналіз, адекватне оцінювання та осмислення різноманітної медіапродукції, так і створення власних медіапродуктів на основі усвідомленої системи цінностей і переконань у взаємодії з іншими людьми. Ціннісна смислова саморегуляція – це основний психологічний механізм, який перетворює медіаграмотність особистості на її персональну медіакультуру [6].

У межах формування медіакультури, сучасні українські дослідники значну увагу приділяють питанням патріотичного виховання та громадянських якостей особистості (І. Бех, П. Вербицька, О. Жаровська, П. Ігнатенко, В. Матящук, А. Погрібний, Ю. Руденко, Н. Череповська, К. Чорна, О. Шестопалюк та ін.).

Ключовим напрямом розвитку патріотичних почуттів виступає вивчення історії нашого народу, повернення молодого покоління, до споконвічних духовних цінностей, що створює нагальну потребу в підтримці й розвитку інтересу молоді до традицій українського народу, до історичних коренів становлення державності й національної духовної ідеї.

Патріотизм як джерело відродження суспільства, як ресурс особистості в умовах інформаційної агресії зумовлює необхідність звернутися до українських народних витоків, які сприятимуть забезпеченню імунітетом щодо маніпулювання думкою, впливу шкідливої інформації.

За переконанням Н. Череповської, однією з надважливих складових оптимальної взаємодії з медіапростором є медіа-інформаційна культура особистості, її медіаграмотність, головним елементом якої є зокрема активізація самостійного мислення людини.

Учена підкреслює, що одним із принципів оновленого варіанту Концепції вітчизняної медіаосвіти є пошанування національних традицій. Н. Череповська відзначає, що медіаосвіта базується на врахуванні національної та

етнолінгвістичної специфіки медіапотреб учнів і педагогів, забезпечуючи паритетність їхньої взаємодії і конструктивність діалогу [7].

Науковці розглядають медіаосвітні засоби як ресурс розвитку патріотичних почуттів особистості, акцентують увагу на необхідності збагачення учнів такими новими інструментальними якостями, як свідоме ставлення до інформації, здатність до рефлексії емоцій, почуттів щодо сприйнятого, спроможність критично осмислити інформацію і зробити самостійні висновки, творчо переосмислити повідомлення та ін. [2].

Використання технології «Кінодидактика» сприяє підготовці до безпечної та ефективної взаємодії із сучасною системою медіа, формуванню у школярів медіаінформаційної грамотності і медіакультури відповідно до їхніх вікових та індивідуальних особливостей, дозволяє вивчити та скоригувати дієздатність і точність власного світогляду особистості на основі перегляду та аналізу кінофільму.

Позитивний вплив кінопоказів на особистісний та творчий розвиток знаходить своє продовження в самостійній творчій роботі школярів, яка допомагає усвідомити більш повно сприйняття художньої реальності фільмів, сприяє реалізації міжпредметних зв'язків із такими предметами, як історія, громадянська освіта, українська література тощо [5].

Отже, національна традиція, її трансформація в сьогоденні й майбутньому стає важливим чинником поступу нашої педагогіки. Людство йде до зближення інтересів, до взаємодії в розвитку й виживанні. І водночас кожен народ прагне зберегти найліпші якості і прикмети своєї самобутності, неповторності. Традиції, звичаї і обряди – спільна історія, яка живить і єднає українське суспільство. В умовах сьогодення необхідно з усією відповідальністю ставитися до формування високого національного ідеалу, гуманістичного за своїм спрямуванням і змістом, розмаїтого і багатого формами і способами вираження [1].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується стаття. Ідея підтримки й розвитку інтересу молоді до традицій українського народу в умовах сучасності привертає особливу увагу. Проте шляхи

спрямованого медіавпливу на емоційну сферу особистості за допомогою медіаосвітніх засобів із метою формування патріотизму на засадах розвитку інтересу до вивчення народних традицій засобами кіномистецтва, розвинутої здатності до рефлексії емоцій, моральних почуттів залишається малодослідженою й потребує подальшого осмислення.

Мета статті полягає у висвітленні шляхів розвитку інтересу до вивчення народних традицій засобами кіномистецтва з метою формування розвинутої здатності до рефлексії особистих емоцій і почуттів, набуття досвіду оптимальної взаємодії з сучасним медіапростором.

Виклад основного матеріалу дослідження. На нашу думку, одним із шляхів формування здатності особистості вільно функціонувати, оптимально взаємодіяти з сучасним медіапростором є саме підтримка й розвиток інтересу молоді до традицій українського народу, з'ясування впливу кіномистецтва на емоційну сферу особистості та розвиток навичок до рефлексії емоцій, почуттів особистості, що виникають у процесі перегляду фільмів та створення власних медіапродуктів.

Розглянемо використання адаптованої технології «Кінодидактика» на прикладі діяльності ініціативної групи «MEDI@NNA».

Із метою сприяння забезпеченню освітньо-культурних потреб учнів, створення умов для їхнього творчого, інтелектуального та духовного розвитку, виявлення й підтримки талановитих та обдарованих школярів, організації змістовного дозвілля у співпраці з організаторами кінофестивалю «Кіно і ТИ» ГО «Айдами» ініціативна група «MEDI@NNA» за підтримки Управління культури та туризму Донецької ОДА ініціювала показ фільмів-фіналістів VIII Міжнародного кінофестивалю «Кіно і ТИ» у містах Миколаївці та Слов'янську.

Отже, одним із шляхів розвитку інтересу до вивчення народних традицій засобами кіномистецтва, на нашу думку, є покази і обговорення фестивалів фільмів. Перегляд короткометражного фільму «На своїй землі» про людей похилого віку Гордія та Уляну, які збираються поїхати з рідного села, у яке прийшла війна, викликав сильні емоції. Упродовж кількох хвилин глядачі згадали про час, коли війна увірвалася в рідне місто, свої життєві історії воєнної доби.

Покази і обговорення сприяють сприйманню кінотексту, як інформаційного повідомлення, яке викладене в будь-якому виді чи жанрі кінематографа (ігровому, неігровому чи анімаційному). Учні усвідомлюють, що кінотекст теж можна «прочитати», як і друковані тексти, за умови розуміння елементів кінограматики, а саме: жанру, роботи камери, монтажу, освітлення, кольору, мізансцени.

У процесі обговорення учні емоційно переживають побачене, розвивають здатність до рефлексії особистих емоцій і почуттів, набувають досвіду оптимальної взаємодії з різними джерелами інформації в умовах сучасного медіапростору.

Серед масиву інформації творча група спробувала знайти ключ для розуміння творчості однієї з найвідоміших українських художниць, представниці «народного примітиву» Марії Примаченко.

Творча група учнів: автор сценарію та режисер Альбіна Бакуха, звукорежисери Ганна Карабет та Влад Пелих, оператори Марія Цапенко та Олександр Жарков майже рік працювали над створенням фільму. Занурення світ Марії Примаченко дало можливість не просто опрацювати велику кількість інформаційних джерел, а й залучити особистий досвід критичного сприймання інформації.

Докладне дослідження життя та творчості української майстрині наївного живопису Марії Примаченко стало відправною точкою написання власного сценарію й створення серії відеоробіт «Щастя відродження».

Перша частина документального фільму розповідає глядачеві про дитинство Марії, історію походження прізвища Примаченко, про страшну хворобу в 7 років, початок творчості та перші персональні виставки. Зйомки на різних локаціях: шкільна кімната «Берегиня», музей під відкритим небом (с. Прелесне), Національний музей українського народного декоративного мистецтва (м. Київ) дали можливість відчутти самотність, неповторність українського народу, застосувати практичні навички медіаграмотності, здатність усвідомлено працювати з різними джерелами інформації.

Роботи Марії Примаченко, що виставлені у Національному музеї українського народного декоративного мистецтва в Києві, – це переважно квіткові-

пташині композиції, побутові сценки та серія картин, присвячених аварії на Чорнобильській АЕС.

Друга частина серії відеоробіт «Щастя відродження» – про особливості творчості Марії Примаченко. Про художні інструменти, які використовувала майстриня, про підписи та примовки на її картинах, орнаменти на полотні, кольори та характер її фантастичних персонажів. Сюжети картин Марії Примаченко вражають, накривають хвилиною національного піднесення, живлять патріотичні почуття. На честь Марії Примаченко було названо одну з малих планет. 2009 рік за рішенням ЮНЕСКО визнано роком Марії Примаченко. У 2015 році одну з вулиць в місті Краматорську перейменовано на честь Марії Примаченко.

Зйомки документального фільму сприяли виокремленню й усвідомленню вічних цінностей, які поза часом і простором, бо від споглядання робіт художниці у душі накопичується оптимізм, піднімається настрій і впевненість, віра у краще майбутнє.

Робота подана на конкурс відеороликів «Із любов'ю до рідного краю», у номінації: «Марія Примаченко і я», який відбуватиметься у межах фестивалю аматорського мистецтва імені Марії Примаченко.

Отже, адаптація технології кінодидактики до освітнього середовища закладу загальної середньої освіти й використання у освітньому просторі дала можливість:

- сприяти включенню механізмів рефлексії, саморозвитку та самоосвіти;
- створити творче співтовариство як форму інтеграції соціальних, просвітницьких структур;
- сприяти розвитку і ампліфікації суб'єктів підготовки в єдності їхніх громадянських, особистісних та індивідуальних характеристик;
- забезпечити реалізацію гуманістичних ідеалів в освіті.

Документальний фільм поповнив медіадидактичний матеріал патріотичного змісту, використовується в проведенні шкільних і позашкільних заходів. Обговорення фільму та історії його створення сприяє розвитку здатності школярів до рефлексії емоцій-почуттів щодо сприйнятого, критичного осмислення

інформації, а також творчого переосмислення – основ медіаінформаційної культури.

Висновки дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Отже, цілеспрямований процес занурення у вивчення народних традицій, вплив на емоції і почуття учнів засобами кіномистецтва з метою розвитку їхньої здатності до рефлексії, критичного мислення дають можливість накопичити досвід інстинктивно відчувати викривлену інформацію, не піддаватися її впливу.

Перспективи подальших розвідок у даному напрямку вбачаємо у залученні молоді до вивчення народних традицій та створення власних медіапродуктів.

Бібліографічний список:

1. Бабенко Н. Б. Українські народні традиції, свята і обряди як прояви сімейної культури. Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, 2013. №2. С. 62–67. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vdakkkm_2013_2_18(дата звернення 15.04.2019).
2. Вознесенська О. Л., Череповська Н. І. Медіаосвітні засоби як ресурс розвитку патріотичних почуттів особистості. Наукові студії із соціальної та політичної психології, 2015. Вип. 35. С. 231–244. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nsspp_2015_35_22 (дата звернення: 15.04.2019).
3. Збірник статей Шостої міжнародної науково-методичної конференції «Практична медіаграмотність: міжнародний досвід та українські перспективи». Київ.: Центр Вільної Преси, Академія української преси, 2018. 244 с. URL: http://www.aup.com.ua/uploads/Zbirnyk_statey_AUP2018.pdf (дата звернення 15.04.2019).
4. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні (нова редакція) / за ред. Л. А. Найдьонові, М. М. Слюсаревського ; Ін-т соц. і політ. Психології НАПН України. К., 2016. 16 с.
5. Крутій К. Технологія «Кінодидактика» у роботі зі студентами. URL: <http://ukrdeti.com/texnologiya-kinodidaktika-u-roboti-zi-studentami-poradi-vid-prof-katerini-krutij/> (дата звернення 15.04.2019).
6. Медіакультура. Навчальна програма для учнів 9, 10, 11 класів закладів загальної середньої освіти (три роки навчання) / за ред. Л. А. Найдьонові; Інститут соціальної та політичної психології НАПН України. Київ, 2018. 78 с.
7. Череповська Н. І. Медіаосвітні ресурси розвитку патріотизму і критичного мислення молоді : навчально-методичний посібник. Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології. Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2017. 156 с. URL: <http://www.ispp.org.ua/1510143839.pdf>

ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ

*Пучков І., доцент кафедри
природничо-математичних дисциплін
та інформатики в початковій освіті
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»,
Голік К., студентка 3 курсу факультету
початкової, технологічної та професійної освіти
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Самостійна робота учнів постійно в центрі уваги дидактів і психологів, які проводять дослідження з різних аспектів розвивального навчання. Доведено, що самостійна робота відіграє велику роль у формуванні і розвитку навчальних умінь, вихованні волі, пізнавального інтересу, навичок колективної праці. У ній виявляється індивідуальність кожного учня, формується їхній інтелект і характер. Усе це сприяє засвоєнню глибоких і міцних знань. Тому проблема самостійної роботи учнів як ефективного методу формування вміння вчитися, навичок самоосвіти є актуальною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання вдосконалення організаційних форм і методів самостійної роботи знайшли своє відображення в роботах Я. Коменського, Й. Песталоцці, О. Ващенко та ін. Останніми роками питання вдосконалення організаційних форм і методів навчання розглядалися в працях А. Алексюка, В. Вихрущ, Ю. Мальованого, В. Онищука, О. Савченко, І. Чередова та ін. Практичною стороною організації самостійної діяльності учнів у навчальному процесі займалися відомі педагоги Б. Єсіпов, О. Нільсон, П. Підкасистий та ін.

Мета статті полягає в теоретичному обґрунтуванні, розкритті методичної системи організації самостійної діяльності учнів на уроках математики в початкових класах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасна освіта зорієнтована на індивідуальний розвиток особистості, тому вчитель повинен цілеспрямовано формувати в учнів здібності до самореалізації і саморозвитку, цілеспрямовано формувати і розвивати окремі якості учня, які допоможуть йому «знайти себе» і реалізувати свій потенціал. А процес навчання має сьогодні розумітися як знання, сприйматися як переконання, утілюватися як дія.

Вважаємо, що одне з головних завдань сучасної математики – навчити учнів самостійно працювати, оскільки темпи надходження наукової інформації зросли і практично кожній людині, яка хоче мати роботу та продуктивно працювати, необхідно весь час оновлювати свої знання, а то й переучуватись, а це можливо лише за наявності в неї умінь і навичок самостійної роботи.

Як свідчить аналіз науково-педагогічної літератури, тлумачення сутності самостійної роботи, її мети залежить у першу чергу від загальної концепції навчального процесу. Складність вивчення проблеми зумовлена відсутністю в дидактиці єдності думки стосовно того, що являє собою самостійна робота – методи навчання, прийоми навчання чи форму організації навчальної діяльності учнів. Якщо вбачати сутність навчання в передачі системи знань і способів діяльності, то самостійну роботу можна вважати засобом закріплення та тренування, вироблення вмінь і навичок. Одночасно, оскільки навчання розглядається як формування пізнавальної діяльності, то самостійна робота виступає способом розвитку творчих здібностей та професійного мислення. Виходячи із сучасного розуміння навчання як процесу управління формуванням особистості, тлумачення самостійної роботи учнів є не чим іншим як способом формування самостійності та активності особистості, її репродуктивних і творчих здібностей, уміння орієнтуватись у теорії та практичних ситуаціях, ставити та самостійно вирішувати теоретичні та практичні завдання.

Аналіз наукових досліджень дозволяє виділити підходи до визначення поняття «самостійна робота», в основі яких лежать різні ознаки. Самостійною роботою прийнято вважати: роботу, яка виконується власними силами без сторонньої допомоги та керівництва, під час аудиторних занять (Кружальний Н.);

різноманітність типів навчальних завдань, які виконуються під керівництвом викладача (Гарунов М. та ін.); систему організації педагогічних умов, яка забезпечує управління навчальною діяльністю і відбувається за відсутності викладача й без його безпосередньої допомоги та участі (Граф В., Ільясов І. та ін.); різноманітні види індивідуальної, групової пізнавальної діяльності учнів, які здійснюються ними на аудиторних заняттях і в позааудиторний час (Нізамов В.); обов'язкову роботу, яка проводиться в процесі навчальних занять і підготовки до них, або ж додаткову – позаобов'язкову академічну роботу чи за спеціальним індивідуальним планом, складеним на основі врахування особистих інтересів і нахилів учнів (Архангельський С.). Метою самостійної роботи учнів є її спрямування на виконання соціального замовлення, тобто у формуванні в учнів уміння самостійно поповнювати свої знання, орієнтуватись у потоці наукової інформації [1].

Ми погоджуємося з ученими, які важливе місце в розв'язанні цієї проблеми відводять здійсненню індивідуально орієнтованого підходу до учнів, тому що, як свідчить педагогічний досвід, індивідуально орієнтований підхід сприяє підвищенню ефективності навчального процесу, формуванню та розвитку пізнавальної активності, самостійності, розвитку вмінь і навичок, формуванню індивідуального стилю діяльності.

Самостійна робота, виступаючи специфічним педагогічним засобом організації та управління самостійною діяльністю учня, має подвійну природу.

З одного боку, вона постає як навчальне завдання, тобто об'єкт діяльності учня, запропонований учителем чи підручником, з іншого – формою прояву певного способу діяльності з виконання відповідного завдання.

Розвиток самостійності учнів – це мета діяльності як вчителів, так і учнів, тому вчитель повинен створити умови для спонукання учня до самостійної роботи, такий режим самостійної діяльності, який би дав змогу реалізувати головну мету – розвиток особистості учня, її творчого потенціалу. Найбільшу актуальність набуває така організація самостійної роботи, за якої кожен учень працював би на повну силу своїх можливостей.

Широке застосування самостійної роботи учнів на уроках, таким чином, дає змогу успішно розв'язувати багато навчально-виховних завдань: підвищити свідомість і міцність засвоєння знань учнями; виробити в них уміння й навички, яких вимагає навчальна програма; навчити користуватися набутими знаннями і вміннями в житті, у суспільно корисній праці, розвивати в учнів пізнавальні здібності, спостережливість, допитливість. Логічне мислення, творчу активність під час засвоєння знань; прищеплювати їм культуру розумової і фізичної праці, учити їх самостійно продуктивно і з інтересом працювати; готувати учнів до того, щоб вони могли ефективно займатися після закінчення школи [3].

Самостійній роботі на уроці властиві не стільки контрольні, скільки навчальні функції. Тому самостійну роботу в школі, залежно від її мети, можна проводити на різних етапах уроку. Найчастіше вчителі відносять її до закріплення та повторення дуже рідко – до вивчення нового матеріалу.

Через систему пізнавальних завдань за допомогою прийомів розумової діяльності учні вдосконалюють уміння аналізувати, диференціювати ознаки, виділяти головне, узагальнювати, класифікувати, доводити.

Самостійно ознайомлюючись із новим матеріалом за підручником чи іншим джерелом, школяр фактично виконує декілька супідрядних завдань: визначає мету, виділяє невідоме, зосереджує увагу на головному, установлює послідовність дій, контролює їх.

Результативність самостійної роботи залежить і від того, чи зуміє вчитель поєднати завдання: усні – із письмовими, фронтальні – з індивідуальними. Тривалість самостійної роботи зумовлюється рядом чинників. Насамперед – складністю та обсягом завдання: воно може бути і невеликим, але учні тільки-но почали засвоювати цей матеріал і, отже, техніка виконання вправ опрацьована ще недостатньо. У такому разі на самостійну роботу потрібно відвести більше часу, ніж на етапі повторення матеріалу.

Самостійна робота потребує різного унаочнення: картин, схем, таблиці, карток, перфокарт, роздаткового матеріалу.

Ефективність самостійної роботи збільшується, якщо вона є однією зі складових навчального процесу і проводиться планомірно та систематично, якщо на кожному уроці для неї відводиться певний час. Тільки за таких умов у учнів формуються стійкі вміння та навички щодо виконання різних видів самостійної роботи [2].

Учитель має навчити дітей мислити, жити, а це значить розв'язувати задачі. Звичайно часткові способи розв'язування задач можна забути, але загальне уміння, загальний підхід має зберегтися в кожній дитини на все життя. Тому надаємо великого значення поясненню задач (зокрема задач на %, спільну роботу за допомогою малюнка, пропонуючи запросити в гості якогось персонажа казок чи мультфільмів, який би допоміг її розв'язати).

У своїй роботі вчитель має старатися індивідуалізувати навчальний процес. Можна давати п'ятихвилинні тестові завдання, які пропонуються одразу ж після пояснення нового матеріалу, дозволяючи з'ясувати рівень засвоєння учнями нового матеріалу, чітко вказують над чим і з ким потрібно більше працювати індивідуально на наступному уроці і дозволяють позбутися прогалин. Учителю потрібно старатися, щоб дітям було цікаво на уроках, щоб вони проявили інтерес до процесу учіння. Тому можна залучати історичні відомості, цікаві задачі, вислови вчених-математиків, народну математику.

Не секрет, що основна маса дітей із року в рік втрачає інтерес до навчання. У розв'язанні цієї проблеми важливого значення треба надавати використанню диференційованого підходу, що дає можливість кожному учневі самовиразитись залежно від його розвитку й володіння навчальним матеріалом. Диференційованому підходу до учнів сприяють і додаткові індивідуальні заняття, робота спецкурсів, диференційовані домашні завдання.

Висновки і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Аналіз психолого-педагогічної літератури засвідчив, що самостійна робота – це сукупність дій учня з предметами у певних умовах, що передбачають відсутність безпосереднього керівництва та допомоги з боку вчителя, із використанням наявних індивідуальних рис особистості для того, щоб отримати продукт,

відповідний заданій меті, у результаті чого має бути сформована самостійність як риса особистості учня та засвоєна певна сукупність знань, умінь та навичок. Широке застосування самостійної роботи учнів на уроках дає змогу успішно розв'язувати багато навчально-виховних завдань.

Бібліографічний список:

1. Волкова. Н. П. Педагогіка. Київ: Видавничий центр «Академія», 2002 р. 232 с.
2. Зоренко И. С. Дидактические условия организации самостоятельной учебной работы школьников: дис. ...канд. пед. наук: 13.00.01 / Криворож. гос. пед. инс-т. Кривой Рог, 1997. 181 с.
3. Компетентнісний підхід до навчання математики. Київ: Редакції газет із дошкільної та початкової освіти, 2014. 128 с. (Бібліотека «Шкільного світу»).
4. Особенности психического развития детей 6 – 7 летнего возраста / ред. Д. Б. Эльконина, А. Л. Венгера. Москва: Педагогика, 1988. 137 с.

УДК: 373.3.016:[51+004]

ОРГАНІЗАЦІЯ ІНТЕГРОВАНІХ УРОКІВ З МАТЕМАТИКИ ТА ІНФОРМАТИКИ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

*Сарієнко В. В., доцент кафедри
природничо-математичних дисциплін
та інформатики в початковій освіті
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»,
Задорожна Л., студентка 4 курсу факультету
початкової, технологічної та професійної освіти
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

Постановка проблеми. Відомо, що процес засвоєння знань починається не з пред'явлення учневі відомого зразка, а із створення вчителем таких умов навчальної діяльності, які викликають у дитини потребу в засвоюваних знаннях. Останні роки характеризуються інтенсивною роботою з перебудови змісту освіти у школі. Вінцем цієї роботи на сьогодні є розробка і впровадження Концепції «Нової української школи» [5], квінтесенцією якої є формування в учнів основ здорового способу життя, розвиток як інтелектуальних, так і продуктивно-соціальних якостей особистості.

Одним з ефективних шляхів у впровадженні ідеї, відображеної в зазначеній концепції, педагогічна наука вбачає в інтеграції навчальних предметів, що дозволяє відображати реальний світ у тісному взаємозв'язку явищ і процесів. Одним з оптимальних варіантів інтегрувань за змістом є інтегрування математики та інформатики. Причому доцільним вважається впровадження цієї інтеграції вже з початкової школи. Природно, що нові ідеї вимагають і нових досліджень у пошуках ефективних шляхів їхнього впровадження. Цим саме й визначається **актуальність** заявленого питання.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Сама по собі ідея організації інтегрованих уроків у початковій школі не нова і неодноразово обговорювалася на сторінках педагогічної преси. Цьому питанню присвятили свої дослідження такі дослідники як І. Волкова, В. Грамолін, В. Іванцова, З. Ляміна, О. Савченко, Є. Чапко та інші. Зокрема, І. Волкова [1] досліджує питання структури процесу інтеграції математики та інформатики у початковій школі. В. Грамолін [2] вивчав місця ігор в системі інтегрованих уроків із математики і інформатики у початковій школі. З. Ляміна [6] досліджувала питання інтеграції зазначених предметів як засобу розвитку інтересу до зазначених навчальних предметів. В. Іванцова [3] опікувалася питанням реалізації ідеї інтеграції науки в систему початкової освіти. О. Савченко [7] – дослідниця питання структурування навчальних програм для проведення інтегрованих уроків.

Мета статті полягає у висвітленні впливу інтегрованих уроків із математики та інформатики як на процес засвоєння навчального матеріалу з цих предметів, так і на формування цілісного сприйняття формальної та математичної логіки в структурі пізнавального процесу.

Виклад основного матеріалу. Суть інтегрованих уроків полягає в тому, що навчальний матеріал певного предмету шкільної програми відбирається і розташовується в навчальному плані так, щоб його вивчення було синхронним за часом із вивченням відповідних тим (близьких за змістом) інших предметів. Як зазначають дослідники, «важливим напрямком оновлення змісту початкового навчання є поєднання предметів з основ наук з інтегрованими курсами, які можуть

будуватися на основі повного злиття предметів, широкої міждисциплінарної інтеграції, об'єднання блоків знань з окремих предметів» [4, с. 9].

Останнім часом через активний розвиток комп'ютерних технологій на передній край навчальної роботи виходить інтеграція базових навчальних предметів з інформатикою. Найбільш спорідненими є базові курси математики та інформатики. Це зумовлено тим, що в основі і математики й інформатики лежать закони формальної та математичної логіки. Уроки математики можуть бути основою для усвідомлення природничих зв'язків на уроках природознавства, матеріалом для бесід, які проводяться перед читанням художньої літератури. Немало можливостей пов'язано з уроками малювання, художньої праці. Реалізація цих можливостей допоможе вчителю досягти більш міцного засвоєння учнями матеріалу, який вивчається.

Інша спільна риса цих предметів полягає в тому, що кодування символіки, яка використовується в комп'ютерних програмах, здійснюється на математичній основі. Третя спільна риса полягає в тому, що технологія фізичних процесів в апаратній системі комп'ютера теж здійснюється на математичній основі (базується на двійковій системі числення).

Із цих трьох спільних рис основною є перша. Саме вона лежить в основі інтеграції. Розглянемо приклади інтегрованих уроків з математики і інформатики у 1-ому класі.

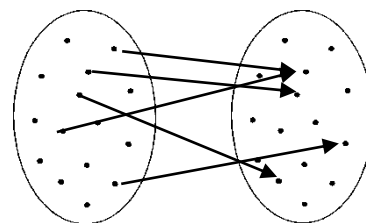
Перші уроки математики присвячуються формуванню первинних логічних понять: із правого боку, із лівого боку; зверху, знизу; твердження; істинне твердження, хибне твердження; логічних операцій: порівняння, більший, менший, якнайменший; основного математичного поняття – «множина». Ці ж поняття вивчаються на перших уроках інформатики. У математиці ці поняття і операції виконують роль пропедевтики уведення поняття про число, а в інформатиці – система управління комп'ютером. Ті ж поняття: вверх, вниз, вправо, влево позначені на клавіатурі стрілками. Тому тут доцільно провести серію інтегрованих уроків із названих тем. Наприклад, урок на тему: «Взаємне розташування предметів». Ця тема тісно пов'язується з комп'ютерною темою «Оволодіння клавішами управління курсором». Добре інтегруються теми «Знайомство

з графічним редактором» із темами геометричного характеру в курсі математики. На цих уроках учні з інформатики оволодівають клавішами F₅ і CTRL + STOP, а з математики – із геометричними об'єктами: пряма, крива, відрізок, ламана лінія, прямокутник та ін.

Значне місце в програмі математичної підготовки школярів у 1-ому класі відіграє тема «Множини». Вона є ключовою у визначенні багатьох математичних понять, зокрема, поняття числа, упорядкованості натурального ряду чисел, порівняння натуральних чисел, первинних геометричних понять та ін. На певній множині об'єктів визначаються відношення.

Математична частина цієї теми полягає у визначенні родових і видових ознак об'єктів, відношенні їх до однорідних сукупностей. Подальшим кроком у цій темі є визначення відношення між об'єктами різних видів.

Комп'ютерна частина полягає у графічному представленні на моніторі відношення між двома множинами. У цьому представленні елементи об'єктів подані в частині площини, обмеженій певною лінією. А відношення показане стрілками. Прикладом відношення може бути відповідність певного фрукту певному дереву або відповідність між геометричними фігурами та їх назвами. Такі приклади достатньо представлені як в підручниках математики, так й інформатики.

Досить зручним матеріалом для інтеграції математики і інформатики є геометричний матеріал. Наприклад, завдання зі складанням пазлів. Іншим завданням є розкладання фігур на трикутники, прямокутники та інші геометричні фігури. Досить цікавим і продуктивним завданням, яке передбачає творчий підхід у своєму розв'язанні є трансформація однієї фігури в іншу шляхом розкладання та поєднання. Скажімо, прямокутник у трикутник або трапецію. Більш складний варіант – розкладання однієї фігури на частини і складання іншої фігури, скажімо, малюнок будинку трансформувати в автомобіль або вітряк та ін. На таких уроках діти знайомляться з рівноскладеними фігурами та за допомогою графічного редактора виконанням трансформацій шляхом маніпуляцій із переміщенням фігур

та їхнім розвертанням.

У цілому, навчальний матеріал із математики та інформатики, визначений програмою початкової школи, містить величезні можливості для інтегрування. Експериментальний дослід підтвердив можливості та ефективність такого інтегрування у навчальному процесі. Кількісний показник результатів дослідження, який свідчить про динаміку успішності навчання із зазначених предметів (порівняльний коефіцієнт росту) за підсумком експерименту склав 1,13, що свідчить про успішність упровадження інтегрованих уроків.

Пласт інтеграції математики та інформатики у початковій школі доволі великий, у межах однієї статті його висвітлити практично неможливо, але зазначений матеріал сигналізує про перспективність методики інтеграції споріднених предметів у навчальному процесі.

Отже, упровадження інтеграції математики та інформатики у процесі навчання в початковій школі за матеріалами теоретичного та експериментальних досліджень сприяє активізації процесу навчання. Інтегровані уроки дозволяють повніше враховувати досвід школяра, різноманітні методи і прийоми роботи, уникати повторів викладу одного і того ж матеріалу в різних навчальних предметах і тим самим зменшити витрати дитини на освоєння знань.

Перспективи подальших досліджень полягають у розробці інтегрованих уроків інформатики з іншими предметами початкової школи.

Бібліографічний список:

1. Волкова І. В. Інтегровані уроки у початковій школі. *Початкова школа*. 2010. №1. С. 28–31.
2. Грамолин В. В. Обучающие компьютерные игры. *Информатика и образование*. 2014. № 4. С. 44–50.
3. Иванцова В. И. Реализация идеи интеграции науки в систему базового образования (в начальной школе). *Начальная школа*. 2003. № 2. С. 51–53.
4. Ильенко Л. П. Опыт интегрированного обучения в начальных классах. *Начальная школа*. 2009. № 9. С. 8–10.
5. Концепція Нової української школи / Міністерство освіти і науки України. URL: <http://mon.gov.ua/2016/12/05/konczepczyia.pdf>

6. Лямина З. Н. Интегрированные уроки – одно из средств привития интереса к учебным предметам. *Начальная школа*. 2005. № 11. С. 21–24.

7. Савченко О. Я., Присяжнюк Н. І., Мельничук П. Д. Структурування навчальних програм для проведення однотемних та інтегрованих уроків у малокомплектній школі. *Початкова школа*. 2003. № 9. С. 3–5.

УДК 373.3.016:51

ВИМІРЮВАННЯ ПРИ ФОРМУВАННІ УЯВЛЕНЬ ПРО ПЛОЩУ

*Сарієнко В. К., доцент кафедри
природничо-математичних дисциплін та
інформатики у початковій освіті ДВНЗ
«Донбаський державний педагогічний університет»,
Рисюкова А., студентка 3 курсу факультету
початкової, професійної та технологічної освіти
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

Системоутворювальною лінією курсу математики початкової школи є арифметика і тісно з нею пов'язані такі змістові лінії, як «Величини», «Просторові відношення та геометричні фігури». Розвиток молодших школярів під час навчання математики значно залежить від засвоєння ними таких понять, як поняття числа і величини, поняття геометричної фігури, суті арифметичних дій тощо.

Аналіз чинних програм різних освітніх ліній початкової школи показує, що поняття величини є сполучною ланкою між абстрактними уявленнями учнів і реальним світом, тому може бути покладено в основу науково-методичної професійної підготовки вчителів початкової школи. Відповідні компетенції вчителя закладені і в концепції Нової української школи [7]. У програмній стратегії математичної підготовки молодших школярів, яка визначається концепцією, величинний підхід паралельно з іншими посідає одне з ключових місць.

Поняття величини тісно пов'язане з вимірюванням, результат якого виражається числом. Практично всі означення поняття «величина», які описують його з різних ракурсів, базовою операцією визначають операцію вимірювання.

Незважаючи на те, що поняття величини і числа базові в математиці, практика показує, що процес оволодіння правильними уявленнями про величини та їхнє

вимірювання, процес засвоєння співвідношення між різними мірами, перетворення величин викликає в учнів значні труднощі. Частково це пов'язане з методичними підходами у викладенні матеріалу в підручнику, а також із пасивним оперуванням величинами (загальний вербальний опис).

У початкових класах в основі знайомства з величинами лежить інтуїтивний підхід – навчання дітей початковому курсу математики здійснюється на основі уявлення про об'єкти, що існують лише на рівні абстракції. Рівень же абстракції у молодших школярів ще дуже низький. Тому потрібна певна конкретизація, яка здійснюється за допомогою наочності. Але в такому разі часто ототожнюються різні поняття – реальні і абстрактні: відрізок і довжина, поверхня і площа тощо. Посередником, який ефективно може розділити ці речі в уяві дітей, саме й є *вимірювання*. На жаль, на сьогодні ні в методичних посібниках, ні в підручниках початкової школи, ні в програмах не звертається достатньо уваги на вимірювальні дії, тому і названий недолік поширюється, закріплюється настільки сильно, що не розділяється в уяві і в учнів старших класів, і навіть у дорослих людей.

Поняття площі в початковій математиці посідає одне з головних місць. Це обумовлене перш за все тим, що всі предмети, які оточують людину мають поверхню, мірою якої є площа. Усі недоліки й труднощі, якими супроводжується загальне поняття величини автоматично притаманне й поняттю «площа». Отже, зважаючи на особливе місце цього поняття в системі величин, що вивчаються у початковій школі, розгляд методики впровадження вимірювання, як складової частини загальної системи вивчення величин стосовно поняття «площа» є доволі **актуальним**.

Аналіз останніх досліджень. Зважаючи на важливість поняття «величина» та вивчення величини в курсі математики, змісту цього поняття та методиці його вивченню у школі вченими присвячено велику кількість досліджень. Зокрема, питанню визначення поняття присвятили свої дослідження математики І. Депман, А. Лебег (фр.), В. Каган, А. Колмогоров, методисти Д. Клименченко, О. Митник, М. Саліхова, А. Тихоненко, А. Ткачов, С. Царьова та інші. Зокрема,

І. Депман в одному з питань своїх досліджень розглянув способи вимірювання величин [1], А. Лебег [5], В. Каган [2], А. Колмогоров [3] здійснили фундаментальне дослідження змісту поняття величини, та вимірюванню метричних та фізичних видів величин, серед яких вимірюванню площі приділена значна увага. Д. Клименченко [4] присвятила своє дослідження питанню історії метричної системи мір. О. Митник і В. Сарієнко дослідили особливості розкриття змісту поняття величин (у тому числі й площі) молодшим школярам [6]. М. Саліхова [8] присвятила своє дослідження питанню диференціації понять «периметр» та «площа» фігури.

А. Ткачов дослідив питання про моделювання при вивченні величин у початкових класах [10]. А. Тихоненко з групою вчених здійснила дослідження питання вивчення величин у початковій школі [9]. С. Царьова висловила свої наукові думки щодо організації перших уроків із вивчення площі [11]. Багато важливих досліджень із питання, що розглядається, зроблено й іншими математиками та дослідниками.

Розглядаючи будь-яку задачу шкільного підручника ми відзначаємо, що всі дані в них є певними величинами, і ці величини мають розмірність. І на цьому чинна методика робить свій акцент, але ж кожна величина, яка має розмірність, може бути виміряна. Вимірювання цих величин таке ж правомірне, як і обчислення. Але цим діям чомусь методика приділяє значно менше уваги, і, на наш погляд, несправедливо. Ми вважаємо, що поєднання обчислювальної роботи з вимірювальною при вивченні тих чи інших величин тільки покращить сприймання навчального матеріалу, сприятиме ефективному його засвоєнню.

Отже, **мета** статті полягає у висвітленні впливу вимірювальної діяльності учнів на якість розвитку просторового уявлення, на оволодіння змістом даних величин, на вміння користуватися ними на практиці.

Виклад основного матеріалу. Виходячи із свого життєвого досвіду, діти легко сприймають таку властивість об'єктів як розмір, виражають його поняттям «велика» чи «маленька» фігури і встановлюють відношення «більше», «менше», «дорівнює» між їхнім розміром. Знайомство учнів із поняттям «площа фігури»

також, як і знайомство з «довжиною», повинно починатися з уточнення уявлень, які мають діти про дану величину.

Використовуючи ці уявлення, традиційна методика знайомить дітей із поняттям «площа», вибираючи для цього такі дві плоскі фігури, при накладанні яких одна на одну, одна цілком уміщується в іншу. Учням повідомляється, що в цьому випадку в математиці прийнято говорити, що площа однієї фігури більша або менша площі іншої. Коли ж ці фігури при накладанні співпадають, їхні площі однакові чи рівні. На жаль, такий підхід не дає відповіді на запитання: «Що ж таке площа?». Із цього підходу випливає цілком вірний висновок: кожна плоска фігура має площу. Але не робиться акцент на те, що кожна фігура має дві: властивості: перша – кожна плоска фігура має поверхню, а друга – кожна поверхня має кількісну характеристику. Ця кількісна характеристика й є те, що ми називаємо площею. Отже, зі сказаного випливає висновок, що якщо фігура має поверхню, то вона має й площу (її кількісна характеристика); якщо ж фігура не має поверхні, то вона й не має площі. Таким чином, носієм площі є поверхня. Однак ані в підручниках початкової школи, ані в методичних виданнях поняття поверхні навіть не згадується. Завдяки цьому в свідомості як дитини, так навіть і дорослих виникає ототожнення понять поверхні і площі. Природно, що такий підхід не надає можливості визначити поняття площі. А там, де поняття не визначене, розгляд його властивостей теж залишається невизначеним, формальним, а тому й незрозумілим.

На наш погляд, логічно виправданим є підхід до вивчення поняття «площа» через поняття «вимірювання». Суть такого підходу полягає в такому: беруться дві плоскі фігури різного розміру, які визначають певні поверхні, й менша накладається на більшу. Обраховується, скільки разів вона вкладається на більшій. Поставимо у відповідність меншій поверхні число 1 і назвемо її *міркою*. Припустимо, що вона вклалася у більшій n разів. Це число разом із вказівкою мірки називається *мірою*.

У такий спосіб визначається число, яке показує, у скільки разів одна поверхня більша або менша за іншу. Оця міра для поверхні й називається *площею*. А сам процес порівняння мірки й міри називається *вимірюванням*.

Отже, *вимірюванням* називається *порівняння* двох об'єктів (у нашому випадку двох поверхонь), одному з яких за домовленістю ставиться у відповідність число 1. Результатом вимірювання поверхні фігури є *число* з вказівкою мірки, яке й характеризує розмір вимірюваної поверхні, тобто *площу*.

Такий підхід чітко визначає зв'язок поверхні і площі: вимірюється поверхня, а її площа обчислюється. Звідси фраза «виміряти площу» не є коректною.

Отже, методика ознайомлення учнів, побудована на запропонованому підході, розкриває учням сутність і поняття «вимірювання» і поняття «площа», визначає первинність поверхні і вторинність площі, як числової характеристики поверхні і дає можливість сформулювати означення площі як *міри поверхні* [9, с. 34].

Даний підхід докорінно змінює методичний зміст уведення поняття «площа». По-перше, учням в якості наочності пропонуються не просто дві картонні фігури, одна з яких менша і повністю вкладається в іншу, більшу, а дві такі фігури, одна з яких цілу кількість разів вкладається в іншу.

Наприклад

 і

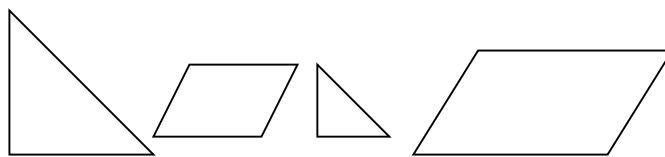
. Треба зазначити, що обидві ці фігури є певними поверхнями. Пропонується порівняти ці поверхні шляхом накладання однієї на іншу, тобто визначити, скільки разів менша поверхня цілком вкладається на більшу (діти зазначають – 8 разів). Пропонується меншу фігуру назвати *мірка* і дати їй певне ім'я, наприклад, *фукс*. Отже, більша поверхня вміщує в собі 8 фуксів або, як говорять, більша поверхня дорівнює 8 фуксів. Після цих дій учитель підсумовує, що процес порівняння двох поверхонь, одна з яких приймається за мірку, називається *вимірюванням*, число 8 із назвою мірки – *площею* більшої фігури. Важливим моментом є те, що учням слід довести до усвідомлення, що кількісне значення площі цієї ж поверхні залежить від вибору мірки. Якщо, наприклад, ми приймемо за мірку дві такі клітинки (назвемо її *цаг*), то площа цієї фігури вже буде 4 *цаги*. Тобто, самі розміри поверхні не змінюються, а змінюється числове значення площі.

Усі ці висновки підкріплюються практичними вправами виду:

1. Виміряйте поверхню фігури за допомогою мірки, яку назвемо *ріц*. Обчисліть її площу.

2. Виміряйте поверхню фігури за допомогою мірки, яку назвемо *кош*. Обчисліть її площу.

Подальшим кроком є порівняння двох фігур, коли одна фігура не вміщується цілком в іншій. Тоді постає потреба у введенні третьої фігури, яка є спільною міркою заданих. На конкретних прикладах ілюструється цей факт. Так виникає потреба у введенні певної стандартної мірки, якою прийнято вважати квадрат зі стороною, яка характеризується числом 1 (1 метр,

1 сантиметр, 1 дециметр та ін.). А оскільки квадрат має два однакові виміри, то одиницею обчислення площі прийняті 1 квадратний метр, 1 квадратний дециметр, 1 квадратний сантиметр і т.д. Далі діти закріплюють свої знання через використання палетки та інших наочних засобів.

Уся ця робота повинна здійснюватись з використанням наочних моделей, особливо за допомогою комп'ютерної графіки.

Отже, методичні підходи до вивчення поняття площі з позицій вимірювання надає можливість не лише довести до усвідомлення школярами способів обчислення площі поверхні плоских фігур, а й усвідомлення змісту поняття «вимірювання» і «площа», логічного взаємозв'язку понять поверхня, площа, вимірювання та обчислення.

Прийдешніми кроками дослідження цього напрямку є методика вивчення понять «об'єм» і «маса».

Бібліографічний список:

1. Делман И. Я. Возникновение системы мер и способов измерения величин. М.: Наука, 1980. 190 с.
2. Каган В. Ф. Очерки по геометрии. М.: МГУ, 1963. 572 с.
3. Колмогоров А. Н. Величина . М., БСЭ, 3-е изд. Т. 4. 1971.
4. Клименченко Д.В. Из истории метрической системы мер. *Начальная школа*. 1991. № 7. С.53–55.

5. Лебег А. Об измерении величин. М.: Учпедгиз, 1960. 204 с.
6. Митник О. Я., Сарієнко В. К. Величини: особливості розкриття змісту поняття молодшим школярам. *Учитель початкової школи*. №3. 2018. С. 18–22.
7. Нова українська школа: порадник для вчителя. Під заг. ред. Бібік Н. М. К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.
8. Салихова М. О дифференциации понятий периметр и площадь фигуры. *Начальная школа*. 2011. № 10. С.64–67.
9. Величини у початковій школі : навчально-методичний посібник. Тихоненко А. В., Сарієнко В. К., В. В. Сарієнко, Н. М. Ляшова, В. Ф. Чайченко [за заг. ред. доц. Сарієнка В. К.]. Слов'янськ: ДВНЗ «ДДПУ», 2018. 152 с.
10. Ткачев А. П. О моделировании при изучении величин в начальных классах *Начальная школа*. 2006. № 11. С. 81– 83.
11. Царёва С. Е. Первые уроки по изучению площади. *Начальная школа*. 1981. №10. С. 46–48.

УДК 821.161.2-1.0918/19

НОСІЇ СТИЛЮ В ПОЕЗІЯХ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

*Сиротенко В., доцент кафедри
теорії і практики початкової освіти
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»,
Зайцева Д., студентка 3 курсу факультету
початкової, технологічної та професійної освіти
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

Постановка проблеми в загальному вигляді, її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Кожна людина, безумовно, прагне індивідуальності. Це особливо значимо у світі мистецтва, зокрема, й художній літературі. Адже читачеві приємніше мати справу з письменником-особистістю, пізнавати через його твори авторське «Я», перейматися особистісним світовідчуттям. Це може проявлятися на різних структурованих рівнях твору: при звертанні до вподобованої тематики, традиційних проблемно-конфліктних перипетій, застосуванні певних жанрових форм тощо. Саме на цій підставі вимальовується письменницька особистість, що не дозволяє їй загубитися серед мистецького загалу.

Наявність творчої індивідуальності на сьогодні набуває особливого значення, оскільки українське суспільство, хай і повільно, долає тоталітарну зрівнялівку. Тож кожен індивід прагне проявити свою неповторність, а тому і звернення до стильових особливостей, які виокремлюють поезії Лесі Українки з-поміж творів її попередників і сучасників, нам видається актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання проблеми і на які спирається автор, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Зважаючи на обраний нами об'єкт дослідження, ми зупинимося на двох аспектах. По-перше, нас цікавитиме не стільки стиль як такий, скільки його конкретні носії. Цьому присвячені роботи ряду науковців [6; 7]. У їхніх міркуваннях ми не знаходимо суттєвих розбіжностей, а тому наведемо думку укладачів літературознавчого словника-довідника стосовно того, що носіями стилю є перш за все елементи художньої форми, від фабули і сюжету, композиції, які перетворюють тематику твору, формуючи її з життєвого та уявного матеріалу, до мовних фразових форм (оповіді, розповіді, описи, монологи, діалоги) з їхніми лексико-семантичними структурами, інтонаційно-звукowymi особливостями [5]. Уважаємо, що, спираючись на таке розуміння носіїв стилю, ми зможемо більш-менш об'єктивно виявляти стильові домінанти в поезіях Лесі Українки.

По-друге, зауважимо, що творчість Лесі Українки, зокрема особливості її стильової палітри, знайшли достатнє відображення у працях літературознавців [1; 2; 8]. Вони єдині в тому, що постать Лесі Українки, як письменниці, репрезентує у філософсько-естетичну концепцію неоромантизму. Тож зазначаємо, що неоромантикам властиве: гіперболізація, засоби символіки, гра кольорів і півтонів, багатство ритміки і строфіки. Також твори неоромантиків динамічні, насичені патріотизмом; у них постають проблеми національно-суспільного характеру, повстання проти комуністичного тоталітаризму, звеличання активної людини [3]. Не заперечуючи всього сказаного, усе ж зазначимо, що носіям неоромантичного стилю творів Лесі Українки в цих працях все-таки приділена недостатня увага.

Формування цілей статті (постановка завдання). Отже, у нашій розвідці ми плануємо:

- окреслити проблематику ряду поезій Лесі Українки, знайти ту стильову домінанту, яка дає підставу розглядати їх як твори неоромантичного спрямування:
- визначити ряд характерних носіїв стилю, які б засвідчували, що це неоромантичні поезії, написані, власне, Лесею Українкою.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням здобутих наукових результатів. Для дослідження даного питання ми обрали три твори Лесі Українки: «Slavus-sclavus», «Як я люблю оці години праці...», «Товарищі на спомин». Ці твори написані приблизно в однаковий час (1895 – 1899 рр.), тому вони мають схожий мотив, проблематику. Утвердження свободи думки, творчості, духовної незалежності – провідні мотиви цих творів. Для того, аби виокремити цей мотив, ми визначили, що Леся Українка вдається до різних художніх прийомів: риторичне звертання, анафора, інверсія та антитеза.

Риторичне звертання ми простежуємо у творі «Slavus-sclavus»:

Слов'янщина! – який величний гук,

Який широкий і містично темний [4; с. 239].

Саме через це риторичне звертання письменниця проголошує незборимість духу. На сьогодні це є дуже актуальним посиланням, на яке треба звернути увагу сучасникам. Леся Українка закликає нас до відстоювання своєї гідності, незалежності та любові до своєї держави.

Повторення слова, фрази завжди відіграло значну зображувально-виражальну роль у художньому творі, оскільки на підсвідомому рівні зосереджує увагу читача на вагомих для письменника моментах. Такою цінністю для митця виступає момент творчості, бо в цю мить поет знаходиться сам на сам зі своєю музою, йому підвладні будь-які духовні поривання, і ніхто не має права втручатися в цей процес. Цьому власне і присвячено вірш «Як я люблю оці години праці...», у якому Леся Українка при відкриває запону «секретів поетичної творчості» (І. Франко), дозволяючи разом із нею пережити найсокровенішу мить народження

неповторимого художнього образу. Авторка прекрасно усвідомлює всю суб'єктивність того, що відбувається. Тож анафоричним нанизуванням сполучника «і» й передається невловима динаміка творчого пошуку.

І хтось немов схиляється до мене,
І промовляє чарівні слова,
І полум'ям займається від слів тих,
І блискавицею осмислює думки [4, с. 253].

Одним із найпоширеніших носіїв стилю в поезіях Лесі Українки виступає інверсія. Сутність її полягає в тому, що змінюється звичайний порядок слів, завдяки чому з'являється додатковий логічний акцент, який і увиразнює авторську позицію.

Так, увесь вірш «Slavus-sclavus» відбиває конфліктне протистояння високих духовних ідеалів поетеси та рабсько-духустих настроїв її сучасників. Це протистояння знаходимо в інверсійній фразі «Міцний як дуб кремезний, слов'янин // Покірно руки склав в кайданах паперових» [4, с. 239]. Цей уривок має надзвичайно глибоке змістово-виражальне наповнення. По-перше, розрив означення й означувального слова порівнянням «мов дуб кремезний» відсилає нас до язичеських українських основ, в яких дуб завжди символізував силу, могутність, незламність. Саме на це й налаштовує асоціативний ряд першого рядка. Та зовсім інші емоції (знов можемо говорити про улюблену для Лесі Українки антитезу) проймають такий рядок: інверсійне означення «кайдани паперові» передає авторське обурення, що нав'язані українцям укази, закони, настанови позбавили їх здатності бути господарями власної долі.

Ми вже відзначили, що в поезії «Як я люблю оці години праці...» Леся Українка наголошує на свободі творчості митця. Ця думка підкреслюється й завдяки інверсії, коли письменниця наголошує на непідданості її думок будь-кому:

А тільки я одна неподоланна
Врочистую одправу починаю
Перед моїм незримим олтарем [4; с. 253].

У вірші «Товарищі на спомин» Леся Українка ще раз звертається до болючої для неї проблеми: ким же є український народ – чи він « паралітики з блискучими очима», чи зберіг «великий дух», не маючи на даний момент сил виявити його. Нам видається, що поетеса знайшло надзвичайно місткий образ, коли підмічена ознака – блискучі очі в паралітика – передає як невиліковно фізіо-психічну хворобу, так і налаштованість на свідомі активні дії в ім'я досягнення великої мети. Думається, що саме так і слід сприймати наведені вище рядки.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Ми зупинилися на розгляді кількох носіїв стилю, виділених у поезіях Лесі Українки. Усі вони спрямовані на розкриття громадсько-естетичних позицій письменниці, які органічно вписувалися в неоромантичний стильовий напрям української літератури кінця XIX – початку XX століття. На цій підставі можемо окреслити напрямки подальших досліджень:

- розглянути стильову забарвленість драматичних творів Лесі Українки;
- виявити в них домінантні носії стилю;
- зіставити змістово-художню вагомість носіїв стилю Лесі Українки з носіями стилю її письменників сучасників.

Бібліографічний список:

1. Агеева В. Поетеса зламу століть: Творчість Лесі Українки в постмодерній інтерпретації. Київ. Либідь, 2001. 262 с.
2. Гуменюк В. І. Особливості стилю лірики Лесі Українки *Учені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації.* 2014. Т. 27(66). № 4. С. 45–47.
3. Леся Українка (1871 – 1913) URL: <https://ukrlit.net/textbook/ukrlit10/45.html> (дата звернення 12.05.2019)
4. Леся Українка. Зібрання творів у 12 тт. К. : Наукова думка, 1975. Т.1.
5. Літературознавчий словник-довідник / Р.Т. Гром'як, Ю. І. Ковалів та ін. 2-е вид., випр. і доп. Київ : ВЦ «Академія», 2006. 752 с.
6. Соколов А. Н. Теория стиля. М. : Искусство, 1968. 224 с.
7. Томбулатова І. Індивідуальний стиль письменника: чинники та носії. *Філологічні семінари.* 2013. Вип. 16. С. 132–138.
8. Шаховський С. М. Українка Леся: Публікації. Статті. Дослідження. Т. 2. К. : Видавництво АН УРСР, 1956. С. 259–278.

**ВИЯВ ПЕДАГОГІЧНИХ ПОГЛЯДІВ А. БАРТО У КНИЗІ
«НОТАТКИ ДИТЯЧОГО ПОЕТА»**

*Чубкова О., студентка 3 курсу
педагогічного факультету
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»,
Сиротенко В., кандидат філологічних наук, доцент
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Скільки існує людство, стільки перед ним стоїть одна із педагогічних проблем – проблема виховання. У зв'язку з цим згадується газетний шарж, на якому зображений товстелезний підручник із педагогіки, де закладкою слугує пасок. Цей малюнок несе в собі не лише комічне бачення, але й відображає певну реальну ситуацію. Так, Л. Толстой був прикро вражений, довідавшись, що в демократичній Англії офіційно дозволено покарання учнів різками.

Радянське тоталітарне суспільство, формально заперечуючи фізичне й моральне приниження дитини, фактично визнавало непогрішимість дій вихователя стосовно вихованця. Наприклад, стара вчителька – героїня повісті А. Дімарова «Дітям до шістнадцяти» – щиро вважає, що вона повинна захистити ученицю Люду від морального падіння, але при цьому педагог не допускає гадки, що вона може помилятися [3].

Лише останнім часом українська педагогіка змінює вектор розуміння взаємин між дорослими та дитиною, намагається відійти від об'єкт – суб'єктних до суб'єкт – суб'єктних взаємин.

У зв'язку з цим привертають увагу й педагогічні міркування А. Барто, висловлені у книзі «Нотатки дитячого поета» [2], яка писалася протягом 1974–1975 рр. Хоча з моменту виходу книги й нашим сьогоденням минуло понад 40 років, нам видається, що сформовані письменницею думки не втратили своєї вагомості й зараз. А отже, їхній аналіз і становитиме актуальність нашого дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Одразу зазначимо, що книга А. Барто «Нотатки дитячого поета» неодноразово опинялася в полі зору фахівців [1; 4; 5]. Але вони здебільшого відзначають, що дане есе дає для розуміння сутності А. Барто як дитячої письменниці. Наприклад, підкреслюється, як письменниця підходила до написання віршів для дітей: «Дитячий вірш треба писати на виросання, у дитячих віршах повинен бути присутнім підтекст. Якщо вірші сподобалися дитині, вони залишаються в неї в пам'яті надовго. А дитина росте з кожним днем і, повертаючись до вірша, розуміє його глибше, по-новому. Дуже захопливо для людини, що росте, звертаючись сьогодні до свідомості дитини, одночасно писати ніби про запас» [2, с. 50].

Ми не заперечуємо такого підходу до книги А. Барто. Але вважаємо, що в ній міститься й багато інших поглядів поетеси, зокрема й педагогічних: якими повинні буди взаємини між вихователем і вихованцями, кого повинен бачити дорослий у дитині – малюка, який тільки починає жити, чи особистість. Саме на з'ясування педагогічних поглядів А. Барто ми й зосередимося надалі.

Мета статті. Зважаючи на обраний об'єкт дослідження, ми плануємо:

- прокоментувати ряд педагогічних ситуацій, висловлювань А. Барто, які містяться у книзі «Нотатки дитячого поета»;
- осмислити їхнє розуміння і значення з позицій сьогодення.

Виклад основного матеріалу. Серед багатьох педагогічних міркувань А. Барто нашу увагу привернула ситуація, коли письменниця відвідувала дитячий садок. А. Барто ділиться двома своїми враженнями від побаченого там. Так, в одній із груп було багато дівчаток на ім'я Наталя. Коли А. Барто спитала виховательку, як вони звертаються до кожної з них, та відповіла: по-різному: Натуся, Наталка, Наталочка. Почувши це, письменниця зробила висновок, що дітям там добре [2 с. 105], оскільки вихователі в кожній дитині побачили індивідуальність підкреслили її відповідним ім'ям, надавши можливість кожній дитині почуватися особистістю.

І тут же поетеса наводить інший приклад, коли в молодшій дошкільній групі вона спостерігала, як вихователька розвивала в малюків управність повзати. Роблячи зауваження дітям, та вигукувала лише прізвища.

Зіставляючи ці фрагменти, не важко зрозуміти, що сама А. Барто вітає суб'єкт – суб'єктний тип спілкування, розуміючи, що тільки від дорослих залежатиме, як швидко і в якій мірі дитина почне усвідомлювати власне індивідуально особистісне начало.

Як бачимо, для А. Барто важливо, щоб батьки, педагоги, врешті всі, хто оточують дитину, не принижували її гідність, бачили в ній рівного за статусом партнера у спілкуванні. Підтвердження цьому знаходимо в діалозі двох подруг: 14-річна Майя повідомила, що після розлучення її батьків і в матері, і в батька більш-менш нормально складається подальше особисте життя – вони створили нові сім'ї, але при цьому дівчинка не може приховати гіркоти в голосі, бо на неї (що взяти з дитини!?) ніхто не звернув увагу [2, с.55].

А. Барто не коментує цю ситуацію, але зрозуміло, що вона повністю на боці дитини, оскільки ніхто із дорослих не вважав за потрібне замислитися над переживаннями дівчинки. Така байдужість засвідчує, що батькам не вистачило педагогічного такту, щоб зняти складну морально-психологічну напругу, а саме врахуванням інтересів дитини повинні виходити дорослі, вибудовуючи свої стосунки з нею.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Здійснивши хоча б фрагментарний огляд книги А. Барто «Нотатки дитячого поета», ми переконалися в педагогічній спрямованості есе, зрозуміли, наскільки це важливо для сучасного надзвичайно прискореного життя, яке своєю швидкоплинністю позбавляє людей можливості щирого й задушевного спілкування. Водночас відзначені нами особливості вказують на подальші напрямки дослідження :

- подати цілісну картину педагогічних поглядів А. Барто, які проявляються в цій книзі;
- подивитися, як педагогічні погляди письменниці позначаються на проблемно-образних особливостях її творів;
- окреслити, які з педагогічних ідей А. Барто є найбільш актуальними для нашого сьогодення.

Бібліографічний список:

1. Арзамасцева И. Н. Детская литература: Учебник для высш. и сред. пед. учеб. заведений. М. Academia. Высшая школа, 2000. 574 с.
2. Барто А. Записки детского поэта. М., 1976. 335 с.
3. Дімаров А. А. Боги на продаж: Міські історії. К. Рад. письменник, 1988. 512 с.
4. Сивоконь, С. И. Уроки детских классиков [Текст] : [очерки] М. Детская литература, 1990. 286 с.
5. Путилова Е. О. Детское чтение – для сердца и разума: очерки по истории детской литературы. Ред. С.А. Гончаров. СПб. РГПУ им. А. И. Герцена, 2005. 402 с.

УДК 373.3/5.091.31-059.1

РОЛЬ ПЕДАГОГА В РЕАЛІЗАЦІЇ ІНДИВІДУАЛЬНИХ ОСВІТНІХ ТРАЄКТОРІЙ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

*Телятникова Л., учитель початкових класів
ЗОШ І–ІІІ ст. № 12, м. Слов'янськ,
Бондаренко Т., доцент кафедри
природничо-математичних дисциплін
та інформатики в початковій освіті
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Реалізація Концепції Нової української школи передбачає зміну акцентів в освітньому процесі молодших школярів: із засвоєння суми знань на розвиток умінь, навичок та компетентностей самостійно навчатися, знаходити й аналізувати нову інформацію та використовувати отримані знання у власній практичній діяльності.

Школа втратила монополію на трансляцію знань і прагне стати соціальним інститутом, який готує особистість до повноцінного життя у цифровому світі. Особливої значущості у зазначеному процесі набувають проблеми: забезпечення здатності учня до особистої реалізації, розвитку, активної громадянської позиції, життєвого успіху протягом усього життя, залученості всіх учасників навчально-виховного процесу до побудови освітньо-професійної траєкторії дитини, усвідомлення нової ролі учителя як коуча, фасилітатора, тьютора, модератора в індивідуальній освітній траєкторії дитини [7].

Такі обставини спричинили необхідність зміни функцій та ролей всіх суб'єктів нового освітнього середовища, зокрема вчителя.

Аналіз останніх досліджень і публікацій засвідчує, що науковці постійно звертаються до проблем професійного розвитку педагога, його ролі в освітньому процесі.

Проблеми особистісно-професійного розвитку педагогів досліджували О. Глузман, Н. Дем'яненко, І. Зязюн, Б. Корольов, Н. Кузьміна, П. Підкасистий, О. Савченко та ін.

Переосмислення соціальної і професійної місії вчителя Нової української школи в системі привернуло увагу до особистості самого педагога.

Нова місія педагога розглядається науковцями в контексті європейського професіоналізму зі збереженням найкращих ментальних українських характеристик, європейського виміру педагогічних якостей. Особистісно-орієнтована освітня концепція вимагає від педагога високого рівня знань, зокрема з різних аспектів психології особистості [1].

Учені зосереджують увагу на готовності педагогів до змін та визначають показники її ефективності в умовах реалізації Концепції Нової української школи. Готовність трактується як інтегративне новоутворення особистості, суть якого складають взаємодія мотиваційно-орієнтованого, змістовно-оперативного, оцінно-рефлексивного компонентів [3].

Науковці підкреслюють, що вчителі-агенти сучасних змін виконують в освітньому процесі ролі наставників, фасилітаторів, консультантів, менеджерів, мають академічну свободу, володіють навичками випереджувального проектного менеджменту (планування організації навчання, розроблення навчально-методичного забезпечення, оцінювання тощо), самостійно й творчо здобувають інформацію, організовують дитиноцентрований процес [1; 6].

Значна увага фокусується на:

- залученості родини до побудови освітньо-професійної траєкторії дитини;
- новій ролі учителя як коуча, фасилітатора, тьютора, модератора в індивідуальній освітній траєкторії дитини;

- актуальності та результативності таких засобів персоналізації навчального досвіду як робота за індивідуальними планами, окремими навчальними траєкторіями, індивідуальними дослідницькими проектами;
- організації освітньої діяльності відповідно до індивідуальних стилів, темпу, складності та навчальних траєкторій учнів;
- на ролі педагогів у формуванні оптимальної траєкторії розвитку дитини [7].

Педагогічні аспекти проблема індивідуальних освітніх траєкторій (ІОТ) вивчали: Ю. Демчук, О. Жерновникова, К. Колос, В. Кухаренко, Т. Ломакіна, П. Лушин, Т. Олійник, В. Сидоренко, А. Столяревська, Я. Сухенко та ін.

У сучасних дослідженнях знаходимо різні підходи до трактування суті поняття індивідуальної освітньої траєкторії розвитку, а саме:

- персональний шлях реалізації особистісного потенціалу кожного учня (під особистісним потенціалом мається на увазі сукупність здібностей учня: ціннісних, пізнавальних, творчих тощо) [4];
- унікальне поєднання внутрішніх засобів, способів, умов діяльності для досягнення поставленої освітньої мети в певних заданих зовнішніх умовах, особливості руху (розвитку) особистості на освітній мапі місцевості, як психолого-педагогічну технологію, що зумовлює дидактичну потребу в постійному перевизначенні, довизначенні навчального змісту в конкретних умовах [7];
- програма освітньої діяльності учня, розроблена ним спільно з педагогом (із різною їхньою участю, яка залежить від готовності учня до даного виду діяльності і наявності в нього відповідних умінь та навичок) [5];
- персональний шлях реалізації особистісного потенціалу здобувача освіти, що формується з урахуванням його здібностей, інтересів, потреб, мотивації, можливостей і досвіду, ґрунтується на виборі здобувачем освіти видів, форм і темпу здобуття освіти, суб'єктів освітньої діяльності та запропонованих ними освітніх програм, навчальних дисциплін і рівня їхньої складності, методів і засобів навчання [8].

Індивідуальна освітня траєкторія в закладі освіти може бути реалізована через індивідуальний навчальний план – документ, що визначає послідовність, форму і темп засвоєння здобувачем освіти компонентів освітньої програми з метою реалізації його індивідуальної освітньої траєкторії та розробляється закладом освіти у взаємодії зі здобувачем освіти за наявності необхідних для цього ресурсів (Стаття 1 Закону України «Про освіту»).

Щоб забезпечити умови для реалізації особистісного потенціалу кожного учня, учителю необхідно бути здатним до реалізації професійних ролей і функцій, адаптованих до вимог сучасного освітнього простору.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується стаття. Результати аналізу першого року реалізації Концепції НУШ засвідчують, що запропоновані на допомогу вчителю методичні матеріали та практичні завдання сприяли створенню освітнього середовища, забезпеченню різних форм інтегрованого навчання, здійсненню моніторингу розвитку учнів у контексті освітніх новацій.

Проте, питання створення умов для реалізації ІОТ учнів НУШ, визначення ролі та функцій суб'єктів, причетних до даного процесу, на нашу думку, не достатньо висвітлені.

Мета статті полягає у висвітленні ролі педагога в реалізації ІОТ учнів в умовах НУШ.

Виклад основного матеріалу дослідження. Упровадження цілеспрямованого процесу забезпечення ІОТ учнів в умовах НУШ потребує відповідної зміни ролі всіх суб'єктів нового освітнього середовища, зокрема педагога.

На думку В. Сидоренко, функція вчителя Нової української школи полягає в його вмінні:

- організувати компетентнісне навчання (не знання заради знань, а вміння їх застосовувати в реальному житті, не що ти знаєш, а як ти цим умієш користуватися);

- забезпечити інтегрованість змісту на основі ключових компетентностей не шляхом механічного об'єднання предметів, а через наближення змісту освіти до сенситивних періодів навчання, особливостей сприймання нової інформації тощо [8].

Зазначені вміння відіграють важливу роль в окресленні кола завдань, виборі ІОТ учня. У вирішенні завдань ІОТ педагог значну увагу приділяє виявленню, вивченню здібностей і рівня розвитку учнів, диференціації учнів за темпами засвоєння матеріалу, складанню програм для навчання, виховання та особистісного розвитку.

Вибір ІОТ визначається результатами взаємодії вчителя і учня (дозволяє знайти предметне поле, у якому дитина найбільш успішна), спостережень за розвитком, самооцінки діяльності педагога.

Спираючись на власний досвід, ми узагальнили ролі педагога у процесі забезпечення ІОТ.

Діагностично-прогностичний етап. Мета: визначення рівня розвитку та ступеня сформованості особистісних якостей учнів, необхідних для здійснення навчально-ігрової діяльності та навчання, фіксування кожним учнем (разом із дорослими) «Стежинок успіху» (наприклад, «Читацька стежинка», «Математична стежинка» – фундаментальних освітніх об'єктів в освітній сфері з метою позначення предмета подальшого пізнання) [2].

Роль педагога передбачає виявлення освітніх потреб, проблем та запитів учня, підготовку до побудови індивідуального маршруту досягнення цілей, спрямування його траєкторії розвитку з метою супроводження його на усіх етапах навчання, створюючи ситуації вибору. У такій діяльності перевага надається педагогічно доцільній допомозі дитині (набирає ознак ролі тьютора), сприяє забезпеченню умов для неперервного зростання учня як суб'єкта власної життєдіяльності (навчання), закладає підґрунтя для усвідомлення учнем мети освітньої діяльності, способів та засобів продуктивного навчання.

Ціннісний етап. Мета: визначення цінностей і побудова системи особистого ставлення учня до майбутньої освітньої сфери або теми, що має вивчатись (освітня

сфера постає перед учнем у вигляді системи фундаментальних освітніх об'єктів, проблем, питань, «точок зору»).

Проектний етап. Мета: змістове наповнення «Стежинок успіху», створення кожним учнем індивідуальної освітньої діяльності стосовно «своїх» і «загальних» фундаментальних освітніх об'єктів (учень за допомогою вчителя, психолога виступає в ролі організатора власної навчально-ігрової, навчальної діяльності: формулює цілі, відбирає тематику, визначає свої кінцеві освітні продукти та форми їхнього представлення, складає план роботи, відбирає засоби та способи діяльності, вибирає систему контролю й оцінки своєї діяльності).

Діяльнісний етап. Мета: одночасна реалізація індивідуальних освітніх програм учнів і загальноколективної освітньої програми.

Роль педагога на зазначених вище етапах набирає ознак коучингового супроводу й передбачає забезпечення мотивуючої взаємодії, у якій педагог створює спеціальні умови, спрямовані на розкриття особистісного потенціалу дитини для досягнення нею значних цілей в оптимальні терміни, у конкретній предметній галузі знань, партнерське комунікативне співробітництво, що сприяє досягненню значних результатів у різних сферах життєдіяльності дитини, безперервний процес розвитку, удосконалення, розкриття потенціалу особистості для досягнення бажаного результату, систему взаємодії з однолітками, із самим собою, із навколишнім світом, забезпечення умов, що дозволяють переміститися із зони проблеми в зону ефективного рішення, сприяння, допомоги особистості в пошуку її власних рішень у будь-якій складній для неї ситуації.

Презентаційний етап. Мета: демонстрація особистих освітніх продуктів учнів та їхнє колективне обговорення (співвідношення культурних аналогів з учнівським освітнім продуктом).

Роль педагога передбачає сприяння дотриманню учнями встановлених правил. В означеному контексті педагог-модератор може коментувати певні репліки та судження учнів, узагальнювати отриману інформацію, стимулювати роботу, планувати хід подій, має певні адміністративні повноваження.

Рефлексивно-оцінний етап. Мета: самооцінка (взаємооцінка) застосовуваних (репродуктивно засвоєні або творчо створені) видів та способів діяльності, індивідуальних і загальних освітніх продуктів діяльності (у вигляді схем, презентацій, матеріальних об'єктів), отримані результати співставляються з цілями індивідуальних і загальних колективних програм занять.

Роль педагога на рефлексивно-оцінному етапі набирає ознак фасилітатора й передбачає забезпечення успішної групової комунікації дітей. В основі його діяльності лежить особистісний підхід, що дозволяє виявляти ресурсні можливості учнів, демонструвати довіру, здійснювати пошук внутрішньої мотивації. Ключовим завданням педагога є допомога в усвідомленні цілей та підтримка позитивної групової динаміки в досягненні поставлених завдань засобами дискусії. Фасилітативна роль передбачає нейтральну позицію, створення комфортної атмосфери в групі, сприяння комунікації, взаємодії на основі принципів поваги та толерантності.

Висновки дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Отже, у процесі супроводу ІОТ учитель стає не тільки наставником та єдиним джерелом знань, а поєднує в своїй професійній діяльності ролі коуча, фасилітатора, тьютора, модератора.

Висвітленні ролі педагога в реалізації ІОТ учнів в умовах НУШ дозволяють створити умови для формування ключових компетентностей, сприяти розвитку індивідуальних здібностей школярів, їхнього прагнення самостійного формування, реалізації та свідомої корекції своєї життєвої траєкторії.

Перспективи подальших розвідок доцільно скерувати на забезпечення науково-методичного супроводу підготовки педагога до реалізації ІОТ учнів в умовах НУШ.

Бібліографічний список:

1. Аносов І. Особистісно-професійний розвиток учителя Нової української школи в контексті антропологізації освіти. URL: <http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/12747/1/problema.pdf>

2. Бондаренко Т., Телятникова Л. Реалізація індивідуальних освітніх траєкторій в умовах Нової української школи. *Пошуки і знахідки: матеріали наукової конференції Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет» / за заг. ред. Т. А. Євтухової. Слов'янськ, 2018. Вип. 18. С. 25–28.*
3. Вітюк В. В. Готовність педагогів до змін в умовах реалізації Концепції «Нова українська школа». *Педагогічний пошук*. 2017. № 2. С. 3–6.
4. Демчук Ю. В. Індивідуальна освітня траєкторія як фактор професійного самовизначення обдарованих учнів. URL: http://ndcsoippo.at.ua/_fr/0/Demchuk.pdf
5. Жерновникова О. А. Проблема створення індивідуальних освітніх маршрутів старшокласників у навчальних закладах нового типу. *«Педагогіка та психологія»*: збірник наукових праць. Харків, 2015. Вип. № URL: <http://oaji.net/articles/2015/1054-1431673961.pdf>
6. Концепція Нової української школи. Міністерство освіти і науки України. URL: <http://mon.gov.ua/2016/12/05/konczepczyia.pdf>
7. Лушин П. В., Сухенко Я. В. Екофасилітативні картки: «мануал» до супроводу індивідуальних освітніх траєкторій психолога-консультанта. *Проблеми сучасної психології*: збірник наукових праць. № 1 (13). 2018. С. 84–90.
8. Сидоренко В. В. *Нова українська школа: концептуальні орієнтири*: матеріали методологічного семінару з онлайн-трансляцією «Освітньо-філософські засади Нової української школи». Київ, 2017. URL: <http://lib.iitta.gov.ua/708457/> (дата звернення: 15.02.2019).

УДК 373.3.091.313:070:004

ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В УМОВАХ СУЧАСНОГО МЕДІАПРОСТОРУ

*Федюніна О., учитель початкових класів
Миколаївського ЗЗСО І–ІІІ ст. № 3, м. Миколаївка,
Бондаренко Т., доцент кафедри
природничо-математичних дисциплін
та інформатики в початковій освіті
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Вирішення проблеми забезпечення готовності особистості до життєдіяльності в умовах сучасного медіапростору, зумовлює подолання суперечностей між: вимогами до медійної

культури особистості, здатної самостійно вирішувати поставлені перед нею завдання та недостатньо розробленими технологіями й методами навчання, що враховують особливості процесу медіаосвіти молодших школярів, сприяють формуванню навичок зі сприйняття, аналізу, інтерпретації, критичної оцінки інформації в текстах різних видів та медіатекстах.

У межах реалізації Концепції впровадження медіаосвіти в Україні медіаосвіта визначається як «частина освітнього процесу, спрямована на формування в суспільстві медіакультури, підготовку особистості до безпечної та ефективної взаємодії із сучасною системою мас-медіа, включаючи як традиційні (друковані видання, радіо, кіно, телебачення), так і новітні (комп'ютерно опосередковане спілкування, інтернет, мобільна телефонія) медіа з урахуванням розвитку інформаційно-комунікаційних технологій» [3].

Аналіз останніх досліджень і публікацій показав, що вітчизняні науковці та педагоги зосереджують значну увагу на необхідності забезпечення реалізації змістової лінії медіаграмотності в процесі організації навчальної діяльності молодших школярів в умовах сучасного медіапростору (О. Волошенюк, О. Ганик, В. Голощапова, Г. Дегтярьова, І. Іванова, А. Кожанова, Г. Пиза, О. Шкребець, О. Янкович).

Академія української преси сприяє залученню світового досвіду з впровадження медіаосвіти, підготовці навчально-методичних посібників.

Посібник для вчителів «Медіаграмотність у початковій школі» є частиною курсу «Я у медіапросторі», навчальні програми (перший, другий, третій рік вивчення) містять шість модулів до другого року вивчення, три навчальні модулі для третього року вивчення. Навчальні модулі стосуються тем історії медійного простору, реклами в житті людини, візуальних та аудіальних медіа, безпечного медіапростору тощо.

Курс «Я у медіапросторі» є базовим для набуття молодшими школярами необхідних навичок умілого та безпечного споживання інформаційних продуктів. Він спрямований на формування розуміння учнями поняття «медіапростір» та позиціонування себе як користувача та створювача медіапродукції [2].

Авторський колектив, усвідомлюючи надзвичайну важливість саме теми критичного мислення, пропонує розроблені модулі першого року навчання в посібнику «Медіаграмотність та критичне мислення в початковій школі», які спрямовані на формування практичних навичок із розуміння, аналізу й оцінювання змісту медіа, здатності створити власний медіапродукт і оцінити власну медіаактивність [1].

Здобути досвід створення власного медіапродукту надає можливість проектна діяльність, яка забезпечує унікальні передумови для розвитку ключових компетенцій (соціальних, полікультурних, інформаційних, комунікативних т. д.) і самостійності особистості в осягненні нового.

Сучасні українські дослідники (І. Єрмаков, О. Коберник, Л. Мартинець, О. Савченко, В. Тименко, А. Цимбалару та ін.) зазначають, що проектна діяльність сприяє розвитку творчих рис особистості, новому типу відносин між учителем й учнем, основою яких є співпраця, відкритість і довіра.

На думку Л. Мартинець, проектне навчання не лише спонукає до розумно вмотивованої діяльності відповідно до вікових і навчальних інтересів учнів, а й істотно трансформує роль вчителя у керівництві нею. Учена підкреслює значущість засобів проектної діяльності й умовно згрупувала їх таким чином:

- традиційні засоби: паперові (книги, журнали), магнітні (дискети, аудіо- та відеокасети, CD-диски);
- сучасні засоби: електронні (принтери, сканери, комп'ютери, ноутбуки, кишенькові персональні комп'ютери, електронні книги, флеш-накопичувачі, телекомунікації).

Сучасний медіапростір має значний потенціал позитивного впливу на мотивацію та залучення дітей до проектної діяльності.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується стаття. Результати аналізу сучасних досліджень із зазначеної проблеми показали, що українська педагогічна думка розкриває зміст, технологію, значущість проектної діяльності у навчально-виховному процесі, підготовку

учителя до організації цього процесу, але не торкається проблеми організації проектної діяльності молодших школярів в умовах сучасного медіапростору.

Наявність зазначених вище посібників, методичних рекомендацій сприяє реалізації мети навчання медіаграмотності та критичного мислення учнів початкових класів. Проте методичних матеріалів щодо формування практичних навичок із розуміння, аналізу й оцінювання змісту медіа, здатності створити власний медіапродукт і оцінити власну медіаактивність у процесі організації проектної діяльності молодших школярів в умовах сучасного медіапростору дуже мало.

Мета статті полягає у висвітленні особливостей організації проектної діяльності молодших школярів в умовах сучасного медіапростору

Виклад основного матеріалу дослідження. Вирішення проблеми забезпечення готовності молодших школярів до життєдіяльності в умовах сучасного медіапростору потребує розглянути об'єктивно нові підходи до організації проектної діяльності молодших школярів в сучасних умовах.

Ми адаптували результати дослідження Л. Мартинець, яка пропонує для створення проектів низку кроків: від найпростішого (інформаційного) до більш складного (мультимедійного), що дає змогу долучити до проектної діяльності кожного учня з наданням можливості реалізації різних позицій членів групи (від виконавця до організатора).

Розглянемо алгоритм залучення учнів до проектної діяльності в умовах сучасного медіапростору на прикладі створення і реалізації п'яти послідовних міні-проектів у межах довготривалого проекту «Із любов'ю до рідної школи»:

- крок перший – інформаційний індивідуальний міні-проект (індивідуальні повідомлення «Моя школа»);
- крок другий – практико-орієнтований або творчий груповий проект («Стань другом птахам»);
- крок третій – навчальний (профільний) груповий проект («Освітні платформи в навчанні сучасних школярів»);

- крок четвертий – соціальний груповий проект («Стежинки саморозвитку», «Чисте довкілля»);
- крок п'ятий – мультимедійний проект із залученням батьків («Школа зростання»).

У ході реалізації інформаційного індивідуального міні-проекту доцільно готувати для дітей проектні завдання, які сприяють підтримці дитячої індивідуальності, застосуванню різних шляхів вирішення проблемного питання, допомагають скластися навчальному співтовариству, сприяють опануванню культурних способів взаємодії, можливості їхнього використання у майбутньому в процесі роботи над проектом. Використання ІКТ для отримання та обробки інформації, застосування комп'ютера як засобу вирішення власних конкретних завдань (наприклад, пошук додаткової інформації в Інтернеті, комп'ютерне оформлення повідомлення до уроку природознавства та ін.) сприяє розвитку мотивації молодших школярів до виконання проектних завдань на етапі залучення учнів до проектної діяльності.

Підготовка і створення практико-орієнтованого або творчого групового проекту потребує зосередити увагу на їхньої значущості в пізнавальному сенсі, щоб для виконання цього завдання учню знадобилися знання та вміння з різних галузей, результати виконання завдання повинні мати практичне значення.

Навчальний (профільний) груповий проект базується на таких моментах: розвиток пізнавальних, творчих навичок учнів, критичного мислення, умінь самостійно шукати інформацію, самостійної групової діяльності учнів, яку учні виконують протягом певного часу, розв'язування певної значущої для учнів проблеми, яка б моделювала діяльність спеціалістів конкретної предметної галузі, подання підсумків проектів, що реалізується в реальному вигляді, формі (звіт, презентація, газета чи журнал, буклет).

Результати такої взаємодії мають конкретну форму й передбачають застосування на практиці, співробітництво учнів між собою і вчителем (педагогіка партнерства).

Соціальні групові проекти є одним із шляхів формування ініціативності учнів, спрямованої на розв'язання актуальних проблем громади. Створення таких проектів потребує від учасників здатності бачити соціальні проблеми, попередньо моделювати способи їхнього вирішення, залучатися до пошуку ресурсів для вирішення соціальної проблеми.

Мультимедійний проект із залученням батьків покликаний створити умови для прояву творчої індивідуальності, інтелекту, знань, художнього смаку кожним учасником і групою взагалі. Він дуже схожий на документальний фільм, тільки на комп'ютері, бо в ньому є музика, кольорові ефекти, рухи (анімація), звук. Головним в мультимедійному проекті є сценарій. Формат мультимедійного продукту найбільш ефективний, коли мова йде про подання інформації з використанням енциклопедій, розважальних і навчальних програм.

Теми й проблемні завдання було підібрано відповідно до особистісних переваг, запитів, інтересів кожного учня. Такий підхід до залучення учнів до проектної діяльності вимагав від усіх учасників таких умінь, як:

- пошук необхідної інформації;
- монтаж за допомогою комп'ютерної техніки;
- фотографування, оброблення та сканування зображень;
- пошук і підбір необхідної інформації в Інтернеті;
- оброблення на комп'ютері отриманої інформації;
- підготовка слайд-презентації.

Саме на етапі роботи з інформацією значно зростає значущість засобів проектної діяльності (особливо під час презентації, коли задіяно ноутбук, інтерактивну дошку, медіа-засоби, CD-диски, флешнакопичувачі) [4].

Формуванню особистісної медіакультури сприяють подорожі Стежинками у медіапросторі.

Стежинка у медіапросторі «Знаходимо, аналізуємо, оцінюємо» спрямована на дослідження учнями різноманітних медіатекстів. Основною метою проведення медіадосліджень є стимулювання розвитку критичного мислення молодших

школярів, здатності до оцінювання медіатекстів й на цій основі – незалежного ставлення до медіапродукції загалом.

Стежинку «Застосовуємо, захищаємося, запобігаємо» представлено трьома напрямками практичної діяльності, спрямованої на засвоєння учнями практичних умінь: пошуку, засвоєння, застосування корисної медіаінформації; психологічного захисту від непотрібної візуальної інформації; застосування запобіжних медіагігієнічних засобів.

Стежинка «Створюємо й перетворюємо» сприяє розкриттю сутності медіаторчості як соціально-психологічного ресурсу особистості в умовах медіакультурного простору. Метою завдань є стимулювання розвитку творчого медіасприймання, творчого стилю мислення загалом [5].

Результати аналізу теоретичних аспектів організації проектної діяльності молодших школярів і власного досвіду дозволили визначити психолого-педагогічні умови створення проектів з використанням переваг сучасного медіапростору, а саме:

- створення навчально-інформаційного середовища, підбір сучасного програмно-методичного забезпечення для ефективної діяльності учнів в початковій школі;
- сприяння розвитку позитивної мотивації до участі молодших школярів у проектах як засобу активізації їх пізнавальної самостійної дослідницької діяльності;
- надання можливостей для усвідомлення сутності партнерських стосунків, ролі кожного учасника;
- надання вибору обов'язків у процесі пошуку, обробки інформації з метою досягнення максимальної ефективності;
- залучення учнів до ігрового сюжету – подорожі з випробуваннями;
- оволодіння покроковим алгоритмом самостійної дослідницької діяльності.

Досвід нашої діяльності засвідчує, що рівень мотивації молодших школярів до проектної діяльності значно зростає тоді, коли алгоритм створення і реалізації

проекту задовольняє їхні особисті потреби у розвитку уміння шукати й аналізувати джерела, критично оцінювати та інтерпретувати інформацію, здатності до формування власного ставлення до проблемних питань, у визнанні особистих досягнень, коли виникає почуття компетентності, що супроводжується відчуттям радості та задоволення від зазначеної діяльності.

Висновки дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Навчально-інформаційне середовище, що створюється завдяки спеціальній системі навчальних заходів, сприяє активізації проектної діяльності молодших школярів, підвищенню якості навчання учнів. Використання нових підходів до створення проектів молодшими школярами із широким залученням мультимедійних технологій є одним із головних компонентів модернізації процесу навчання в початковій школі, спрямованих на розвиток здатності усвідомлено якісно виконувати ролі медіаспоживача і медіаторця у сучасному медіапросторі.

Перспективи подальших наукових пошуків пов'язані з удосконаленням науково-методичного забезпечення процесу організації проектної діяльності молодших школярів в умовах сучасного медіапростору з метою формування медійної компетентності.

Бібліографічний список:

1. Бакка Т., Голощапова В., Дегтярєва Г., Євтушенко Р., Іванова І., Крамаровська С., Мелешенко Т, Шкрєбець О. Медіаграмотність та критичне мислення в початковій школі: посіб. для вчителя / за ред. О. В. Волошенюк. Г. Дегтярєва, В. Ф. Іванова. Київ : ЦВП, АУП, 2017. 197 с.
2. Волошенюк О. В, Ганик О. В., Голощапова В. В, Дегтярєва Г.А, Іванова І. Б., Кожанова А. Ю., Пиза Г. Ю., Шкрєбець О. О, Янкович О. І. Медіаграмотність у початковій школі: посіб. для вчителя / за ред. О. В. Волошенюк., В. Ф. Іванова. Київ : ЦВП, АУП, 2018. 234 с.
3. Концепція Нової української школи / Міністерство освіти і науки України. URL: <http://mon.gov.ua/2016/12/05/konczepczija.pdf> (дата звернення: 26.04.2019).
4. Мартинець Л. А. Проектна діяльність у навчально-виховному процесі загальноосвітнього навчального закладу. Освіта та розвиток обдарованої особистості. URL: <http://lib.iitta.gov.ua/708457/> (дата звернення: 19.04.2019).
5. Череповська Н. І. Медіакультура та медіаосвіта учнів ЗОШ. Візуальна медіакультура. – Київ : Видавництво «Шкільний світ», 2010. 128 с. URL: <http://mediaosvita.org.ua/book/mediaosvita-ta-mediakultura-uchnivv/> (дата звернення: 19.04.2019).

ЗМІСТ

Бондаренко Т., Бакуха О. Особливості національно-патріотичного виховання в умовах сучасного медіа простору.....	3
Бондаренко А., Бондаренко Т. Організація практичної роботи в межах вивчення курсу «Основи медіаграмотності».....	8
Бондаренко Т., Бутова Л., Вобленко В. Веб-квест як засіб активізації самостійної роботи учнів з інформацією.....	15
Горбещь Л., Рязанова Д. До проблеми формування здорового способу життя в молодших школярів у контексті ідей нової української школи.....	22
Гутченко Н. Упровадження технології дидактичного сенкану в роботу вчителя-логопеда як засіб оптимізації корекційної-освітнього процесу в закладі середньої освіти з логопунктом....	30
Ендеберя Н., Бондаренко Т. Педагогічний workshop «Використання blended learning у початковій школі в контексті реалізації концепції НУШ».....	35
Євтухова Т., Бондаренко І. Практика використання мультфільмів у викладанні курсу «Я у медіапросторі».....	41
Євтухова Т., Бурак А. Використання ІКТ на уроках інформатики як засіб активізації навчально-пізнавальної діяльності молодших школярів.....	48
Кошелєв О., Білоконь О. Математика в хореографії.....	56
Кравченко О., Бондаренко Т. Методичний супровід діяльності творчих груп учителів ЗЗСО в умовах реалізації концепції НУШ.....	61
Краснікова А., Бондаренко Т. Узаємодія школи і сім'ї у формуванні екологічної культури молодших школярів.....	68
Красноєєва О., Бондаренко Т. Упровадження медіаосвіти в освітній простір закладу загальної середньої освіти: перші кроки.....	74
Процька Т., Бондаренко Т. Розвиток інтересу до вивчення народних традицій засобами кіномистецтва.....	83
Пучков І., Голік К. Організація самостійної роботи учнів початкових класів на уроках математики.....	90
Сарієнко В.В., Задорожна Л. Організація інтегрованих уроків з математики та інформатики у початковій школі.....	95
Сарієнко В.К., Рисюкова А. Вимірювання при формуванні уявлень про площу.....	100
Сиротенко В., Зайцева Д. Носії стилю в поезіях Лесі Українки.....	106
Чубкова О., Сиротенко В. Вияв педагогічних поглядів А.Барто у книзі «Нотатки дитячого поета».....	111
Телятникова Л., Бондаренко Т. Роль педагога в реалізації індивідуальних освітніх траєкторій в умовах нової української школи.....	114
Федюніна О., Бондаренко Т. Організація проектної діяльності молодих школярів в умовах сучасного медіапростору.....	121

ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

Матеріали наукової конференції
Державного вищого навчального закладу
«Донбаський державний педагогічний університет»
(20 травня 2019 р.)

Випуск 19

Відповідальний за випуск:

Т. А. Євтухова – кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри природничо-математичних дисциплін
та інформатики в початковій освіті

Макет і верстка – А. О. Сова

За достовірність фактів, дат, назв тощо відповідальність несуть автори.

Адреса редакції: 84122, вул. Університетська, 12,
м. Слов'янськ Донецької області,
Державний вищий навчальний заклад
«Донбаський державний педагогічний університет»,
кафедра природничо-математичних дисциплін
та інформатики в початковій освіті

E-mail: kafpmd@gmail.com